

**T.C.
ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

**ENGELLİ KADINLARIN KARIYER GELİŞİMİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN VE KARIYER
HEDEFLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Tayfur ARSLAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Barut

Samsun, 2019

**T.C.
ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

**ENGELLİ KADINLARIN KARIYER GELİŞİMİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN VE KARIYER
HEDEFLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Tayfur ARSLAN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Barut**

Samsun, 2019

ETİK BEYAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

10/07/2019

İmza

Ahmet Tayfur ARSLAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Ahmet Tayfur ARSLAN tarafından hazırlanan *Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi* başlıklı bu çalışma, 10.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Volkan DURAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Özgül Aldemir FIRAT

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

___/___/___

Enstitü Müdürü (İmza ve Mühür)

ÖZET

ENGELLİ KADINLARIN KARIYER GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN VE KARIYER HEDEFLERİNİN İNCELENMESİ

Ahmet Tayfur ARSLAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın Ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran/2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

Bu çalışmanın amacı engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesidir. Bu bağlamda nitel araştırma, fenomenolojik deseninde görüşme tekniği kullanılarak desenlenmiş olup yarı yapılandırılmış görüşmeler Colaizzi (1978)'nin tanımlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ve içerik analizi yöntemine göre analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar bedensel engelli, görme engelli, işitme engelli, süregen engelli olmak üzere dört kategoride altışar kişi alınmıştır ve bu altı kişinin de 3'ü çalışan 3'ü ise öğrenci kategorisinde seçilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre engelli bireylerin kariyer seçiminde, aile yönlendirmesi ve ilgi duyduğu alan ve engeli için sorun oluşturmama gibi etkenlerin rol oynadığı bulunmuştur. Bununla beraber bu etkenlerin farklı engel gruplarında farklı şekillerde ortaya çıktığı gözlenmiştir. Katılımcıların kariyer öncesi ve sürecinde danışmanlığa ihtiyacı olduğu çalışmanın diğer bir bulgusudur. Ek olarak katılımcıların kariyerlerinde toplumsal cinsiyet rolünün etkisinden ziyade engel durumunun kariyerde etkili olduğu diğer bir bulgudur. Katılımcıların genel olarak görüşleri incelendiğinde çeşitli ön yargılarla doğrudan veya dolaylı olarak karşılaştıkları söylenebilir. Katılımcıların çoğunun ya mesleklerinde ya da akademik olarak kendilerini geliştirmek istemeleri de ayrı bir bulgu olarak verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Danışmanlığı, Engelli Kadınlar, Engellilik

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE FACTORS AFFECTING THE CAREER DEVELOPMENT OF WOMEN WITH DISABILITIES AND THEIR CAREER CHOICES

Ahmet Tayfur ARSLAN

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Women and Family Studies, Master's Thesis, July/2019

Supervisor: Asst.Prof. Yaşar BARUT

The aim of this study is to examine the factors affecting career development of women with disabilities and their career goals. In this context, the study was designed according to phenomenological design by using interview method in qualitative research design and the data were analyzed according to Colaizzi (1978) descriptive phenomenological analysis method and content analysis method. Participants participated in the study consists of six subjects for four categories as physical disable, visually disable, hearing-disable, permanent-disable. Three of them were selected in employed category and three of them were selected in the student category. According to the findings of the study, it was found that factors such as family orientation and suitability of the area with their disability, the area of interest of them played a role in career choice of disabled individuals. However, it has been observed that these factors can be seen in different proportions for different disabled groups. Another finding of the study is that the participants need counseling before and during the career. In addition, it is another finding that their disability is effective in the career choice rather than the effect of gender role in the careers of the participants. When the opinions of the participants are examined in general, it can be said that they are faced with various prejudices directly or indirectly. Many of the participants' wishes to improve themselves either in their profession or academically may be given as an additional finding of this study.

Keywords: Career Counseling, Disabled Women, Disability

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırmada engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörler ve kariyer hedeflerinin incelenmesi amacıyla engelli kadınların kariyer alanındaki problemlerinin saptanması, engelli kadınlara yönelik kariyer çalışmalarına katkı sunması ve kariyer uzmanlarının engelli bireylere yönelik farkındalıklarının oluşturulması amaçlanmıştır. Öncelikle tez çalışmamda bana bilimsel bir bakış açısı kazandırması ve her konuda desteği için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT ile Amerika'ya gitmesi sebebiyle danışmanlığımdan ayrılan ve kariyer alanında çalışmamı teşvik eden, bu konudaki bilgi ve donanımını bana aktaran Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS'a ve tez jürimde yer alan Dr. Öğr. Üyesi Özgül ALDEMİR FIRAT ve Dr. Öğr. Üyesi Volkan DURAN hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Bu süreçte her anlamda beni destekleyen annem ile yanımda olamasa da her daim varlığını hissettiğim babama, zamanımı ayıramadığım abim, yengem ve ailemdeki en küçük bireyler olan yeğenlerim Berra, Ela ve Asya'ya, tezimin her aşamasında benimle birlikte olan dostlarım Mehmet AKBULUT, Berkay Ömer ÜNAL, Muhammed DİKAL, Sümeyye NAHIRCI, Gözde TÜRKMEN ve ismini burada geçiremediğim birçok arkadaşşıma içtenlikle teşekkür ederim.

Bu çalışmayı hayatımın birçok aşamasında beni destekleyen, üniversiteyi kazanmamı sağlayan ve beni görme engelli olarak bağımsız yaşama alıştıran ve bugünümü göremeyen canım babama atfediyorum.

Ayrıca bu çalışmam içerisinde çalışmama destek veren katılımcılarıma ve tezimin her aşamasında bana destek veren herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Ahmet Tayfur ARSLAN

Samsun/2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO DİZİNİ	xi

GİRİŞ

1.Araştırmanın Problemi.....	1
2.Araştırmanın Alt Problemleri.....	3
3.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
4.Araştırmanın Sayıtları.....	5
5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
6.Temel Kavramlar.....	5
7.İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KARİYER GELİŞİMİ VE ENGELLİLİK

1.1. Super'ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı.....	8
1.2. Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı.....	9
1.3. Holland'ın Tipoloji Kuramı.....	9
1.4. Ginzberg ve Arkadaşlarının Kariyer Gelişim Kuramı.....	10
1.5. Krumboltz'un "Sosyal Bilinç Kariyer Teorisi".....	10
1.6. Janis ve Mann'ın Çatışma Modeli.....	11
1.7. Engellilik.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1 Araştırmanın Deseni ve Modeli.....	15
2.1.1. Araştırmanın Örnekleme.....	15
2.1.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	21
2.1.3. Verilerin Toplanması.....	21
2.1.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	21
2.1.4.1. Görüşme Sorularının Hazırlanması ve Görüşme Süreci.....	22
2.1.4.2. Kişisel Bilgi Formu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.1.5. Veri Toplama Süreci.....	25
2.2. Verilerin Dökümü.....	26

2.2.1. Analiz Öncesi Hazırlıklar	27
2.2.1.1. Verilerin Ayrıntılı Analiz Formuna İşlenmesi ve Paragraflara Ayrılması	27
2.2.1.2. Analiz Öncesinde Gerçekleştirilen İnanırlık Çalışmaları	28
2.2.2. Verilerin İçerik Analizi Yoluyla Analiz Edilmesi	29
2.2.2.1. Verilerin Kodlanması	29
2.2.2.2. Tema ve Alt Temaların Oluşturulması	30
2.2.2.3. Veri Analizi Sırasında Gerçekleştirilen İnanırlık Çalışmaları	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Bedensel Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi	31
3.1.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	31
3.1.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	32
3.1.3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	32
3.1.4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	33
3.1.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	36
3.1.6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbingle) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	36
3.1.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	38
3.1.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	39
3.1.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	40
3.1.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	42
3.1.11. “Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	43
3.2. Görme Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi	44
3.2.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	45
3.2.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	45

3.2.3.“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	46
3.2.4.“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	47
3.2.5.“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	48
3.2.6.“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	50
3.2.7.“Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	51
3.2.8.“Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	52
3.2.9.“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	53
3.2.10.“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	54
3.2.11.“Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	55
3.3.İşitme Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi	56
3.3.1.“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	57
3.3.2.“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	57
3.3.3.“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	58
3.3.4.“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	59
3.3.5.“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	59
3.3.6.“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	61
3.3.7.“Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	63
3.3.8.“Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	63
3.3.9.“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	64
3.3.10.“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	65

3.3.11.“Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	66
3.4.Süreğen Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi	67
3.4.1.“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	67
3.4.2.“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	68
3.4.3.“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	68
3.4.4.“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	69
3.4.5.“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	69
3.4.6.“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	71
3.4.7.“Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	72
3.4.8.“Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	73
3.4.9.“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	73
3.4.10.“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	74
3.4.11.“Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum	75

SONUÇ ve TARTIŞMALAR

ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA	88
EK-1.....	94
EK-2.....	94
EK-3.....	96
EK-4.....	98
EK-5	99
ÖZGEÇMİŞ.....	99

TABLO DİZİNİ

Tablo 2. 1. Bedensel Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri	17
Tablo 2. 2. Görme Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri	18
Tablo 2. 3. İşitme Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri	19
Tablo 2. 4. Süreğen Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri	20
Tablo 2. 5. Veri Analiz Formu Örneği	20
Tablo 3. 1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	31
Tablo 3. 2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	32
Tablo 3. 3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ..	33
Tablo 3. 4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular	34
Tablo 3. 5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	35
Tablo 3. 6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	36
Tablo 3. 7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular	38
Tablo 3. 8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular	39
Tablo 3. 9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular	40
Tablo 3. 10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular	42
Tablo 3. 11. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ...	43
Tablo 3. 12. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve Kod.....	45
Tablo 3. 13. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	46
Tablo 3. 14. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	46
Tablo 3. 15. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular	47
Tablo 3. 16. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	49
Tablo 3. 17. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	50
Tablo 3. 18. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular	52
Tablo 3. 19. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular	53
Tablo 3. 20. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular	53

Tablo 3. 21. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular	55
Tablo 3. 22. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ...	56
Tablo 3. 23. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve Kod.....	57
Tablo 3. 24. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	58
Tablo 3. 25. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	58
Tablo 3. 26. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular	59
Tablo 3. 27. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	60
Tablo 3. 28. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	61
Tablo 3. 29. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular	63
Tablo 3. 30. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular	63
Tablo 3. 31. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular	64
Tablo 3. 32. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular	65
Tablo 3. 33. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ...	66
Tablo 3. 34. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve Kod.....	67
Tablo 3. 35. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	68
Tablo 3. 36. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	69
Tablo 3. 37. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular	69
Tablo 3. 38. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	70
Tablo 3. 39. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular	71
Tablo 3. 40. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular	72
Tablo 3. 41. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular	73
Tablo 3. 42. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular	74
Tablo 3. 43. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular	75
Tablo 3. 44. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ...	75

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi

Karar vermek sürekli değişen toplumda hayatın kaçınılmaz bir parçasıdır, çünkü her şey bir kararla başlar ve biter. Bu nedenle, doğumdan ölüme kadar her birey, karar vermeyi gerektiren çeşitli durumlarla tutarlı bir şekilde yüzleşir. Bu durumlardan biri gelecekte bir insanın nasıl bir iş yapmak istediğine karar vermesidir. Ancak bu, bir bireyin yalnızca günlük aktivitelerini günün en az dokuz saatinde değil, aynı zamanda yaşadığı coğrafi yer, başa çıkması gereken finansal konular ve yaşayabileceği sosyal ağlar üzerinde de etkileyecek kadar güçlüdür (Yalın Yaman, 2014). 1970'lere kadar daha çok mesleki gelişim ve iş olanakları hakkında bilgi verme amacı ile yürütülen kariyer danışmalığı hizmetleri bu tarihlerden itibaren daha çok kapsamlı kariyer gelişimi ve kariyer eğitimi anlayışına dönüşmüştür. Bunun nedeni kariyerle ilgili tercihlerin bireyin nasıl bir yaşam süreceğinden, nerede yaşayacağına hatta kiminle evleneceğine kadar birçok değişkeni etkileyen önemli bir karar olmasıdır(Gibson ve Mitchell, 1999). Ekonomik anlamda kendine yeter halde olma hakkı her bireyin en doğal ve en temel hakkı olarak yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında aile, toplumsal yaşam ve ekonomik açıdan kendine yeter hale gelen engelli bireyler için daha da anlamlı olmaktadır (Çarkçı, 2011: 134). Engelli sayısı gelişmiş ülkelerde %10, gelişmekte olan ülkelerde ise %13 gibi sayılarla ifade edilmektedir. Yasalardaki değişiklikler ile kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan sayısının %3'ü, özel sektörde çalışan sayısının %4'ü engellilere ayrılmış kadrolardan oluşmaktadır (Kutlu, 2012). Engelli bireylerin nüfusun önemli bir kısmını oluşturduğu ve çalışmanın gerek bireysel gerekse toplumsal refahın sağlanmasındaki önemi herkesçe bilinmektedir. Ayrıca üreterek toplumda saygın bir yer edinme isteği, her sağlıklı insan gibi engellilerin de temel arzudur (Ölmezoğlu, 2015).Şahin'in (2001) ifade ettiği gibi engellilerin iş yaşamına katılımı ile ekonomik özgürlüğüne kavuşması kendini birilerinin üzerinde yük olarak görmenin önüne geçeceği göz önüne alınmalıdır. Kariyer gelişim özellikleri ve ihtiyaçları açısından farklı bir inceleme ve desteğe ihtiyaç duyan engelli bireyler açısından bu konu ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü bu bireyler engelleri nedeniyle toplumun diğer kesimlerinden farklı sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bununla beraber bu bireylerin kapasitelerine göre eğitilmeleri, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine göre

uygun mesleğe yönlentilmeleri, o toplumun geleceği için büyük önem taşımaktadır. İnsanlar örneğin belirli bir derecenin ötesini görememekte belirli bir ses frekansı aralığını duyamamaktadırlar. Fakat bugün gelişen teknoloji sayesinde milyonlarca yıl öteden gelen ses dalgaları duyulabilmekte, atom altı gözle görülemeyen parçacıklara ise ulaşılabilir. Engellilik ile ilgili yapılan araştırmaları kıyaslayabilmek için yeterli bilimsel çalışma yoktur. Bunun en önemli sebebi ise, konunun uzun bir süre gündeme getirilmek istenmemesidir. Son yıllarda ise Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, engellilik konusu ön plana çıkmaktadır (Talışoğlu, 2011). Sonuç olarak bireylere kariyer gelişimi olanaklarının sunulmasının toplumsal örgütlere nitelikli işgücü kazanımı, değişime daha kolay uyum sağlama, özveriyle çalışan işgücüne sahip olma ve yüksek performans gibi pozitif yansımaları olduğu göz önüne alındığında (Hirsh, 2007: 4) engelli bireylerin doğru kariyer tercihleri yapabilmeleri hem onların geleceği açısından hem de toplumun refahı açısından önem arz etmektedir.

Kariyer seçiminde diğer önemli bir konu ise toplumsal cinsiyet olgusudur. Her ne kadar günümüzde toplumsal cinsiyetin getirdiği bazı kalıp roller eskisi kadar yoğun hissedilmese de bireylerin kariyer tercihlerine bir şekilde etki ettiği bilinmektedir. Örneğin, asker olmanın erkeksi, öğretmen olmanın kadınsı bir meslek olarak algılanması bu bağlamda birer örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle bireyler bazen kariyer seçimlerinde zorluk yaşayabilmektedir ve belirli alanları daha çok tercih etmeleri beklenebilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde hem engelliliğinden hem de cinsiyetlerinden dolayı çifte ayrımcılığa uğrayarak toplumun dışına itilen engelli kadınların sosyalleşmesinin ve toplumsal bütünleşmesinin sağlanması büyük ölçüde önem taşımaktadır (Nasibov, 2017). Dolayısıyla bu problemi engelli bireylerin daha çok yaşama ihtimallerinin olduğu bu noktada söylenebilir. Hem engellilik durumu hem de kadın olmanın getirdiği toplumsal cinsiyet rolleri kariyer seçimi ve meslek hayatında önemli rol oynayabilir.

Türkiye'de her yıl yüzlerce engelli olan birey iş okullarından mezun olmaktadır. Bu bireylerin okul sonrası yaşantıları için geçiş planları hazırlanmadığı gibi iş okulunu bitiren engelli öğrencilerin toplumda çalışmaya hazır olup olmadıkları maalesef değerlendirilmemektedir (Başar, 2010: 19). Geçiş becerileri

sosyal, iletişim, öz bakım, problem çözme, akademik hazırlık, çalışma ve kendini yönetme, vb. becerileri kapsayabilmektedir (Bakkaloğlu, 2008). Bu nedenle engelli bireylerin okul hayatından iş hayatına geçişte iş becerilerinin saptanması araştırmanın problemlerinden birini oluşturmaktadır (Başar, 2010: 19). Bu çalışmada araştırmanın ana problemi olan engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesi hedeflenmektedir.

2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın alt problemleri şunlardır;

1. Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?
2. Engelli olmanın katılımcıların kariyerlerinde getirdiği sorunlar nelerdir?
3. Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?
4. Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?
5. Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?
6. Engelli kadınlar engelli olmasalardı farklı bir meslek seçerler miydi?
7. Engelli kadınların kendileri için koyduğu kariyer hedefleri ve planları nelerdir?
8. Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkilemektedir?
9. Engelli bireyler kariyeriyle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duymaktadır?
10. Engelli bireyler için buldukları kurumda veya iş yerinde/ üniversitede engelleriyle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışma hayatına katılan engelli bireylerin yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgi sahibi olmaları önemli bir gerekliliktir. Sahip olduğu hakları kullanmada kısıtlılık yaşamayan bir engelli kişisel özelliklerine ve engeline uygun iş için doğru sektörü tercih etmekte daha doğru karar verebilmektedir (Kaya, 2017). Bu nedenle bu çalışmanın amacı engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörler ve kariyer hedeflerinin incelenmesi olarak hedeflenmektedir. Literatür incelendiğinde engelli bireylere ilişkin birçok araştırma yapıldığı ve kariyer danışmanlığı açısından da çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde

kariyer yapılandırma yaklaşımlarına dayalı çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte engelli kadınların kariyer gelişimine ilişkin literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın toplumsal cinsiyet bağlamında ve kariyer sürecinde engelli kadınların eğitim ve iş yaşamında karşılaştığı sorunları inceleme ve gözden geçirme açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Super (1963)'a göre içinde buldukları gelişim dönemine ilişkin olarak kendilerinden beklenen kariyer olgunluk düzeyine ulaşamamış bireylerin gerçekçi bir mesleki benlik kavramına sahip olmaları beklenemediği gibi, sağlam bir çevresel olgu bilgisine ve doğru karar verebilme yeteneğine sahip olmalarını beklemek de mümkün değildir (Can, 2012). Sonuçta engelli bireylerin yaşayabileceği düşük motivasyon, bilgi eksikliği, kariyer seçimine ilişkin kararsızlık veya çatışmalar gibi zorluklar bu bireylerin kariyer gelişimini daha da zorlaştırmaktadır. Farklı çalışmalara konu edilen bu engeller genel olarak şöyle sıralanabilmektedir. (Nasıbov, 2017):

- Eğitim seviyelerinin düşük olması
- İşverenlerde engelli bireylere ilişkin oluşmuş önyargılar
- İş yerlerinin engellilerin çalışması için uygun olmaması
- Kentsel çalışmaların engelli bireylere uygunluk derecesinin çok düşük olması
- Engelli bireylerin kendilerinin oluşturduğu engeller. Örneğin, engelli bireyler seçim sürecindeki değerlendirmeleri yanlış algılayabilir, mülakat sürecinde kendi engellilik durumunu kabullenmeyebilir.
- Engelli bireylere karşı yapılan ayrımcılık

Sayılan engeller düşünüldüğünde engelli kadınların kariyer sürecinde yaşadıkları sorunların ve kariyer seçimini etkileyen faktörlerin araştırılması onlara dönük kariyer seçenekleri oluşturulmasında büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle bu çalışma engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın, kuramsal bir dayanakla derinlemesine ve ayrıntılı bir yaklaşımla yürütülmüş olması da engelli kadınların ve engelli bireylerin kariyer gelişimlerine ilişkin alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ülkemizde engelli bireylerin bireysel yaşadıkları sorunları fark ettirmek ve bu yönde kendilerini geliştirmek üzere oluşturulan programların, öğrencilerin ve çalışanların kariyer planlamalarını

destekleyecek şekilde yapılandırılmasına yönelik yeni bir bakış açısı sunması da beklenmektedir.

4. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada;

1. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırmanın amacına hizmet edebilir nitelikte olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılanların yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara samimi ve dürüstçe cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Görüşmeler sonucunda ulaşılan verilerin gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma bedensel, görme, işitme ve süreğen engelli 12 öğrenci, 12 çalışan olmak üzere toplam 24 katılımcıyla sınırlıdır.

6. Temel Kavramlar

Kariyer Gelişimi: Eğitimin ilk yıllarından emekliliğe kadar devam eden, süre olarak bütün yaşamı kapsayan ve yaşam biçimini etkileyen süreç kariyer gelişimi olarak adlandırılır (Özyürek, 2013).

Kariyer rehberliği: Danışmanlık ve kariyerle ilgili eğitim programları sağlayan eğitim enstitüleri, büroları ve diğer tüm organizasyonlardaki servis ve aktivitelerin tüm öğelerini kapsar (Zunker, 2000).

Engellilik: Engellilik durumu, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğidir (BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009).

7. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Şahin (2001) yaptığı araştırmada engelli çalışanlar arasında ortopedik engellilerin çoğunlukta olduğu, işte yer alan engelli bireylerin engel oranlarının da düşük olduğu, engellilerin çalıştığı işlerin genelde basit, uzmanlık ve özel beceri gerektirmeyen işler olduğunu tespit etmiştir.

Yılmaz (2004) engellilere yönelik politikaların ve düzenlemelerin bulunmadığı, engelli çalışanlarında çalışma hayatına ilişkin beklentileriyle ilgili bilinçli olmadıkları, çalışan engelli bireylerin düşük ücretli az nitelik isteyen basit işlerde yer aldıkları ayrıca engel derecesi yüksek olan yardımcı araç-gereç kullanan engelli bireylerin çalışma hayatında az yer aldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Eren (2010) engelli istihdamı önündeki engeller ve bu engellerin aşılmasına yönelik yapılacakları ortaya çıkarmak için Kocaeli ilindeki 24 işveren ve 34 çalışan engelli birey ile engellilerin işyerinde çalıştırılması üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda engellilerin işte kendini başarılı gördükleri, yaptıkları işte memnun oldukları, çoğunlukla iş uyumunda zorlanmadıkları, engelli çalışanlar yaptıkları işlerle ilgili bir özel eğitim aldıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir.

Karakuyu (2017) engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki sorunları adlı 8 engelli birey ile yaptığı çalışmasında engellilerin sorunlarının ulaşım konusundaki fiziki düzenlemeler, ön yargı ve fazla korumacı davranma konuları ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca engellilerin var olan problemler karşısında, kendileriyle empati kurulması, çevresel düzenlemeler yapılması ve engellilere yönelik fırsat eşitliği sağlanması ile ilgili beklentileri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kadınların kariyer gelişimi ile ilgili literatür incelendiğinde (Astin (1984); Hackett ve Betz, (1981); Betz (2005); Farmer (1985, 1997); Betz ve Fitzgerald (1987); Cook vd. (2002); Richardson ve Schaeffer (2013); Schultheiss (2009, 2013), akt. Kaya, 2018) daha çok geniş manada kariyer teorileri, kariyer geliştirme ve kariyer değerlendirmelerine odaklanıldığı özel olarak engelli kadınların kariyerlerine odaklanılmadığı görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARİYER GELİŞİMİ VE ENGELLİLİK

Kariyer kavramı gelişim psikologları tarafından meslek danışmanlığı alanına getirilmiş bir kavramdır ve bir kimsenin yaşamı boyunca yaptığı işler, yaşamını oluşturan olaylar dizisi, yaşam rollerinin örüntüsü olarak anlaşılmaktadır (Kuzgun, 2013). Leibowitz vd. (1986) kariyer gelişimini; bireyin kariyer hedefleri ve örgütün işgücü gereksinimleri arasında bir denge sağlamak için düzenlenen, resmi, planlı çaba olarak tanımlamaktadır. Cenzo ve Robins ise kariyeri, bir kişinin hayatı boyunca işle ilgili edindiği tecrübelerinin aşamaları olarak, Mathis ve Jackson bireyin yaşamı boyunca mesleki pozisyonlarıyla işi arasındaki ilişki olarak, Cascio ise insanların hayatı boyunca mesleki konumlarının sırası olarak açıklamıştır. (Cenzo ve Robins, 1996:266; Mathis ve Jackson, 1994:286; Cascio, 1992:302, akt. Canik, 20116). 21. yüzyılda ise bir kariyere karar vermek, iş piyasasında toplumun değişen taleplerini karşılamak için yeni beceriler edinme baskısı, arkadaşlardan ve aileden beklentiler, gelecekle ilgili umutlar, korkular ve mesleklerle ilgili kendi kendine yetenlik inançları gibi çeşitli faktörler nedeniyle daha karmaşık bir süreç haline gelmiştir (Krumboltz, 1991). Yeşilyaprak (2005)'a kariyer gelişimini uzun süre devam eden karmaşık bir süreç olarak ifade etmiş ve kariyer gelişim kuramlarının, bireylerde meslek fikrinin nasıl doğup geliştiği, mesleki seçim ve kararının nasıl oluştuğu, bu seçimi etkileyen etmenlerle birlikte bu süreci açıklamaya çalışan görüşler olarak belirtmiştir. Bu bağlamda kariyer gelişimine ilişkin de birçok model ve araştırma ortaya konulmuştur. Leung (2008), kariyer gelişiminin küresel bir disiplin olduğu için küresel geçerliliği olan teorilerle geliştirilmeye çalışıldığını ifade ettiği çalışmasında bu teorileri beş sınıfa ayırmıştır (Kaya, 2018):

- Bireylerin kariyer seçimi ve gelişiminde çevreyle uyumunu inceleyen “İş Uyum Teorisi”,
- Bireylerin kariyer ilgileri ve çevreyle uyumunun, kariyer danışmanlığı ve rehberliği ile sağlanmasına ilişkin Holland'ın “İş Ortamı ve Mesleki Kişilikler Teorisi”,

- Kariyer seçiminde ve gelişiminde, bireylerin kendi gelişimlerinin önemli rolü olduğunu öne süren, Super'ın "Kariyer Gelişimi Teorisi",
- Kariyer gelişiminde bireylerin genlerinden gelen özelliklerinin yanı sıra çevrenin de etkisi olduğunu öne süren Gottfredson'un "Çevre ve Uyum Teorisi",
- Bireylerin kariyer seçimlerinde bireysel yeterlilikleri ve beklentilerinin etkili olduğunu öne süren Krumboltz'un "Sosyal Bilinç Kariyer Teorisi".

Bu modeller sırasıyla aşağıdaki gibi incelenebilmektedir.

1.1. Super'ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı

Super'ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı Kariyer gelişimine en önemli katkıyı yapan kişi Donald Super olmuştur. Donald Super kariyer ve meslek seçimini bir kesit ya da karar aşaması olarak değerlendirmemiştir. Bunun yerine kariyer gelişimini "yaşam boyu" olarak ele almıştır ve boylamsal bir bakış açısı ile incelemiştir (Nur Çelik, 2018). Super, kuramını oluştururken dayanak yaptığı temel varsayımlar genetik özellikler gibi fiziksel etmenler ile kişinin içinde doğduğu ve büyüdüğü coğrafi konumun kariyer gelişimi üzerinde belirleyici olacağı sayılıdır. Sosyoekonomik faktörler ise kişinin ailesi, okulu arkadaş çevresi ve ülkenin ekonomik durumunu ve iş dünyasını içerir. Bunlar kişinin içinde çalışacağı iş yapısını ve çalışma uygulamalarını etkiler. Kişinin benliğinin gelişimi psikolojik ve sosyoekonomik faktörlerin etkileşimi ile oluşur (Bostancı, 2014). Super'ın kuramı üç ana parçaya ayrılmaktadır. Bunlar; yaşam boyu, yaşam alanı ve benlik tasarımıdır. Yaşam alanı hayatta sahip olduğumuz rollerle ilişkilidir. Super yaşamın her döneminde değişen ve gelişen rollerimizin olduğunu söylemiştir. Kuramın üç ana başlığından olan yaşam boyu kavramını ise beş kısımda açıklamıştır. Bunlar; büyüme, araştırma, sürdürme, yerleşme ve çekilme dönemleridir (Özyürek, 2013; akt. Nur Çelik, 2018). Super'e göre (1981) kariyer gelişimine ilişkin teori ve yaklaşımlar 3 kategoriye ayrılmaktadır. İlki, insanları mesleklerle eşleştirmeye odaklandırıan yaklaşımdır, ikincisi eşleşmeye yol açan ikinci gelişimsel yaklaşımı ifade eder ve üçüncüsü ise kariyer karar verme sürecine atıfta bulunur. Daha spesifik olarak, bu yaklaşımlar Özellik ve Faktör teorileri, Gelişim teorileri ve Sosyal Öğrenme teorileri olarak adlandırılmıştır. Tüm bu yaklaşımlar, kariyer kararlarını araştıran veya kariyer yollarından emin olmayan bireylere yardım etmek amacıyla

insanların kariyer kararlarını nasıl geliştirdiklerini ve verdiklerini açıklar (Yalın Yaman, 2014).

1.2. Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı

Gottfredson (2002) daraltma ve uzlaşma kuramı ile bireylerin meslek seçimine etki eden süreçleri belirlemeye çalışmıştır. Gottfredson kariyer süreci ile ilgili olarak; kariyer gelişiminin çocuklukta başladığını, kariyer isteklerinin benlik kavramıyla açıklandığını, kariyer doyumunun benlik algısıyla tamamlandığını ve kariyer tercihlerinde mesleki yargıların etkili olduğunu ifade eden varsayımlar ortaya koymuştur (Murat, 2018).

1.3. Holland'ın Tipoloji Kuramı

Holland, meslek danışmanı olarak görev yaptığı ordu, eğitim ve ruh sağlığı ile ilgili kurumlarda edindiği tecrübelerinden yola çıkarak insanların, karakter özellikleri açısından gruplanabileceğini, bu grupların özelliklerine uygun çevrelerde mutlu ve başarılı olabilecekleri sonucuna varmış olup böylece tipoloji kuramı olarak da adlandırılan kişilik kuramını geliştirmiştir (Kuzgun, 2013:121).

Holland, yaptığı araştırmalardan elde ettiği bulgularla insanları aşağıda belirtilen tiplere ayırmış ve tanımladığı tiplerin kişilik özelliklerini betimlemiştir (akt. Canik, 2016):

a. Gerçekçi tip: Bu gruptaki bireyler araçları, makineleri, hayvanları, bitkileri ve nesnelere insanların yararına sistematik bir biçimde kullanmaya önem verirler. İşlerinde veya boş zamanlarında alet ve makine kullanmaktan hoşlanırlar.

b. Araştırmacı tip: Araştırmacı tipler zekalarını kullanabilecekleri alanlardan fizik, jeoloji, matematik, biyoloji ve kültürel olaylara ilişkin gözlemsel, düzenli ve yaratıcı çalışmalar gerektiren faaliyetlerden hoşlanırlar.

c. Sanatçı tip: Sanatçı tip kendini serbest, sistematik olmayan biçimde müzik, resim veya edebiyat gibi sanatsal alanlarda ifade etmeyi tercih eden idealist, hayal gücü zengin, duygusal, düzensiz ve bağımsız kişilerdir.

ç. Sosyal tip: Sosyal tipteki kişiler, diğer bireylere, kişisel ve mesleki problemlerinde yardım veya hizmet etme, öğretme gibi faaliyetlere ilgi duymakta olup insan ilişkilerinde genellikle başarı sağlamaktadırlar. Sosyal meslekleri ve ortamları tercih ederler, mekanik ve bilimsel yetenekleri zayıf bireylerden oluşmaktadırlar.

d. Girişimci tip: Bu grupta yer alan bireyler organizasyonel veya ekonomik edinim için başkalarını yönlendirmeyi amaçlayan faaliyetleri seçerler. Bu bireyler istediğini elde eden, maceracı, hırslı, tartışmacı, başkalarına hükmeden, enerjik kimselerden oluşmaktadır.

e. Geleneksel tip: Bu gruba giren insanlar verilerle ilgilenmekte olup, bunları sistematik bir biçimde işlemekten, yazıları dosyalamaktan, kayıt tutmadan, kuralları takip etmekten ve emirlere uymaktan hoşlanan kişilerden oluşmaktadır.

1.4. Ginzberg ve Arkadaşlarının Kariyer Gelişim Kuramı

Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma kariyer kararını, meslek seçimini süreç olarak ele alan ve gelişimsel açıdan bakan ilk kuramcılar olarak kabul edilir. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma, gençlerin meslek seçiminde geçtikleri gelişimsel devrelere odaklanırlar. Bu kuramcılara göre meslek seçimi sadece belirli bir alanda gerçekleşmez. Meslek seçimi yaşam döngüsünü kapsayan bir süreçtir. Kariyer kararı sürecinde çocukluk ve ergenlik çağında dört dönem bulunmaktadır. 12 yaşına kadar olan dönem “Fantezi Dönemi”dir; çocuğun gelecekteki mesleğini hayal etmesi ve oyunlarında canlandırması şeklindedir. “Deneme Dönemi”nde (12-17 yaş) genç ilgilerinin, yeteneklerinin ve değerlerinin farkına varır ve iş dünyası hakkında bilgi edinmeye başlar. 17 yaşından itibaren gencin mesleki tercihlerini belirlediği “Gerçekçi Dönem” olarak adlandırılan dönem başlar (Sharf 1991; Akt. Dölek, 2008; Can, 2012).

1.5. Krumboltz’un “Sosyal Bilinç Kariyer Teorisi”

Krumboltz ve arkadaşları (1975), Bandura tarafından geliştirilen genel sosyal öğrenme kuramına dayalı olarak, kariyer kararları vermede bireyin çevresi ile etkileşiminin etkili olduğunu kabul etmekte, meslek seçimini, bireyin sosyalleşme süreci içinde pek çok etkenin karşılıklı etkileşimi ile oluşan karmaşık bir süreç

olduğunu savunmaktadırlar (Şengün, 2013). Bu kurama göre, bireylerin karar vermesini ve kariyer gelişimlerini etkileyen dört ana faktör bulunmaktadır (Akt. Özyürek, 2011):

- Kalıtımsal özellikler
- Çevresel koşul ve olaylar
- Öğrenme yaşantıları
- Göreve yaklaşım becerileri

1.6. Janis ve Mann'ın Çatışma Modeli

Janis ve Mann (1977), bir bireyin kişisel önem arz eden bir karar vermek zorunda kaldığında iç çatışma yaşamaya başladığını ileri sürmektedirler. Çatışmanın ortaya çıkmasının nedeni; bireyin kendisiyle ilgili bir karar verme durumuyla karşı karşıya kaldığında, içinde eş zamanlı olarak bu durumu hem kabul etme hem de reddetme eğilimi bulunmasıdır. Bu çelişkili güçlerin sonucu bireyde, belirsizlik duygusu, eyleme geçmeye tereddüt etme ve hatta duygusal endişe oluşur (Yayla, 2011).

1.7. Engellilik

Engel, kişinin yetersizliği sebebiyle çevreye uyum sağlayamamasından kaynaklanmakta olup yetersizliği ya da özrü olan bireyin çevreyle olan etkileşiminde karşılaştığı sorunları ifade etmektedir (Ataman, 2003: 14). Tarihsel ve toplumsal dünyadaki gerçeklik içerisinde insanın engellilik konusundaki anlayışı, engellilik tanımlamalarına, engellilik konusunda uzmanların rollerine, engelliliğin sosyo-politik süreçlerine ve bu süreçlerin deneyimlendiği zaman, mekân, kültür ve sosyal yapı unsurlarına göre farklılık göstermektedir (Çelikdemir, 2018). Engelli Amerikalılar Yasası'na (The Americans with Disabilities Act) göre (1990) engellilik; bireyin bir ya da birden fazla yaşamsal faaliyetini büyük ölçüde kısıtlayan fiziksel veya zihinsel yetersizliği ve bu yetersizlikleri olduğu kabul edilen bireyleri ifade etmektedir (Çakmak, 2006). Engelli birey, sahip olduğu fiziksel veya zihinsel bir yetersizliğin onun eğitimi, istihdamı, ulaşımı vb. gibi temel bir yaşam etkinliği açısından dezavantajlı duruma getirdiği kişidir (Akkaya, 2002). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), engelliliğin tanımında genel olarak medikal yönüne ağırlık vermiştir. Bu nedenle bireyin engelli olması durumunu üç farklı boyutta değerlendirildiği

görülmektedir. Medikal yönden bir noksanlığın veya dengesizliğin olması durumu “yetersizlik (Impairment)”, bir eylemin kabul edilen normal yollardan gerçekleşmesindeki yetersizlik veya kısıtlılık ise “özürlülük (Disability)” olarak ele alınmıştır (Kaya, 2017). Literatürdeki bu tanımlamaların yanı sıra insan hakları temelli bakış açısıyla BM Engellileri Hakları Sözleşmesi engelliliği “Sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğidir.” şeklinde tanımlamıştır (BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009). Ülkemizde engelliliğin nedenleri arasında sıralayabileceğimiz faktörler şunlardır (Köksal, 2010) ;

- Çocuk felci,
- Doğal afetler (deprem, su baskını vb.),
- Trafik kazaları,
- İş kazaları,
- Doğum hataları,
- Terör,
- Çocuklukta geçirilen viral hastalıklar,
- Doğum öncesi annenin geçirdiği rahatsızlıklar,
- Anne-babanın alkol veya uyuşturucu bağımlılığı,
- Genetik bozukluklar,
- Doğum öncesi bebeğin radyasyon alma

Bu bağlamda engelliliğin birçok türü olduğu ve bu türlerin çeşidine göre problemlerin farklılaşacağı söylenebilir. Engelliliğin türlerini grupladığımda;

1) Bedensel Engelliler

2) Ortopedik Engelliler

3) Görme Engelliler

4) İşitme Engelliler

5) Dil ve Konuşma Engelliler

6) Süreğen Engelli (Süreğen hastalığı olanlar)

7) Zihinsel Engelliler, olarak yedi kategori şeklinde ifade edilmektedir (Şahin, 2001: 18).

Çeşitli nedenlerle bir organını veya organın fonksiyonunu kaybetmiş, kemik, eklem ve kaslarında anormallikler şeklinde oluşan engele ortopedik engel denir. Ortopedik engel, bireyin doğuştan veya sonradan karşılaşılabileceği bir engel türüdür. Bu engel türü bireyin hareket kabiliyetini etkilemekte, kimi zaman hayatını tek başına idame ettirmesinin önüne geçmektedir (Kaya, 2017). Ortopedik engellilik,

- İskelet anormallikleri ve engellerini
- Kas anormallikleri ve zayıflıklarını,
- Eklem anormallikleri ve hastalıkları,
- Sinir sistemi anormallikleri ve hastalıkları
- Devimsel anormallikleri ve yetersizlikleri kapsamaktadır (Çağlar, 1987: 172).

Engel grupları içerisinde yer alan görme engelliler Demirci (2005) tarafından körler ve az görenler olarak sınıflandırılmakta ve kör, bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10'dan aşağı olan, eğitim-öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanmasına imkan olmayan; az gören, bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10 ile 3/10 arasında olan ve özel bir takım araç ve yöntem kullanmadan eğitim-öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan şekilde tanımlanmaktadır. Görme kaybına bağlı olarak göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü, şaşılığı olanlar bu gruba girmektedir (Şişman-Kocabaş-Yazıcı, 2011: 5).

İşitme engelli, işitme duyarlılığının kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun, olumsuz yönde etkilenmesi durumudur (Cavkaytar, Diken, 2012: 31, Karatepe, 1988, akt. Akardere, 2005). Sağır ve ağır

işiten kişiler diğer engel gruplarında olduğu gibi yaşamlarını daha sağlıklı sũrdũrmek adına ȳzel eğitime ihtiyaç duyan kişilerdir. Bunun bir nedeni bu kişilerin işitme kaybını en aza indirmek adına yardımcı araç kullanmasına rağmen dudak okumaya ihtiyaç duyabilmesidir (Kaya, 2017).

MEB ȳzel Eğitim Hizmetleri Yȳnetmeliđinde Sũređen hastalığı olan birey: “Sũrekli ya da uzun sũreli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle ȳzel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyaı olan birey olarak ifade edilmektedir (<https://orgm.meb.gov.tr>). HIV, sinir sistemi hastalıkları, davranış bozukluklarına bağlı hastalıklar, kalp-damar hastalıkları, kanser, solunum yolları hastalıkları gibi birçok hastalık tũrũ normal bireyleri devamlı yatağa bağımlı olarak sũređen duruma getirebilir (Kaya, 2017).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan problemlerin çözümüne yönelik olarak araştırma deseni, katılımcıları, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan yöntemlere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni ve Modeli

Araştırmanın deseni nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgu bilim) desenidir. Fenomenolojik yaklaşım, birey ya da gruplarla bir olguya ilişkin yaşanmış deneyimleri derinlemesine inceleyerek araştırmak, tanımlamak, yorumlamak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım bize tümüyle yabancı olmayan, aynı zamanda da tam olarak anlamını kavrayamadığımız fenomenleri araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu bağlamda bu çalışmada fenomenoloji çalışması deseninde engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesi hedeflendiği için fenomenolojik desen ile engelli kadınların kariyer gelişimlerine hangi anlamları yükledikleri ve kariyer sürecindeki deneyimlerini nasıl yorumladıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini belirlemek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların tercih edilerek derinlemesine araştırılmasını belirtir ve bir takım ölçütleri karşılayan ya da belirli özelliklere sahip olan özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilen bir örnekleme yöntemidir. Nitel araştırmada herhangi bir olayın aynen tekrarlanmadığı kabul edildiğinden her bir araştırmanın örnekleme görüşme gerçekleştirilen kişiler ve ortamla sınırlı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırma yöntemleri içinde ortaya çıktığı belirtilen amaçlı örnekleme yönteminin durumsal anlamda içerik zenginliğine dayalı çalışmaya olanak sağladığı ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Amaçlı örnekleme yöntemi, içeriğinde olasılık kavramını barındırmayan bir örnekleme yöntemi olduğu ve ölçütlerin belirleyicisinin de araştırmacı olduğu ifade edilmektedir (Cohen, Manion

ve Morrison, 2000). Bu bağlamda araştırmaya katılan katılımcılar bedensel engelli, görme engelli, işitme engelli, süregen engelli olmak üzere dört kategoride altışar kişi alınmıştır ve bu altı kişinin de 3'ü çalışan 3'ü ise öğrenci kategorisinde seçilmiştir.

Katılımcıların kişisel bilgilerinin saklı kalması amacıyla katılımcılar engelli oldukları boyutun baş harfi ile öğrenci veya çalışan olma durumlarının baş harfi ve engel oranı ile yaş bağlamında kodlanmıştır. Örneğin bedensel engelli çalışan katılımcı %76 engele sahip olduğu ve 34 yaşında olduğu için BÇ76-34 olarak kodlanmıştır. Böylece katılımcıların bu çalışmanın amaçları açısından en önemli özelliği göz önüne alınarak kodlama yapılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri şu şekilde verilebilir:

Bedensel engelli katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde çalışanların 30 yaş ve üstü, öğrencilerin ise 20-25 yaş arası olduğu görülmektedir. Çalışanların 6 yıldan uzun süre iş yaşamına devam ettikleri, öğrencilerin ise 3 yıldan fazla öğrencilik yaşamını sürdürdükleri görülmektedir. Bütün katılımcıların bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcılardan çalışanların engel oranı %60 ve üzeriyken öğrencilerde bu oranın %40 ve üzeri şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun annesi ev hanımıyken babasının ise özel sektörde çalıştığı görülmektedir. Katılımcıların babalarının eğitim durumunun çoğunlukla lise ve üzeri düzeyinde olduğu görülmüştür. Katılımcıların annelerinin eğitim durumunun ise çoğunlukla ilkokul ve lise düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1. Bedensel Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri

	BÇ76-34	BÇ60-38	BÇ95-32	BÖ42-22	BÖ43-22	BÖ72-25
Yaş	34	38	32	22	22	25
Engel Türü	Bedensel Engelli	Ortopedik Engelli	Bedensel Engelli	Ortopedik Engelli	Ortopedik Engelli	Bedensel Engelli
Medeni Durum	Bekar	Bekâr	Bekar	Bekâr	Bekâr	Bekar
Varsa çocuk sayısı	-	-	-	-	-	-
Varsa eş çalışma durumu	-	-	-	-	-	-
Çalışıyorsa kurumunuzda ki kadro unvanınız ve göreviniz	Veri hazırlama kontrol işletmeni	Memur, başhekimlik danışmanı	Yarı zamanlı öğretim görevlisi ve klinik psikolog	-	-	Çalışmıyor
Kaç yıldır çalışıyorsunuz? / kaçınıcı sınıftasınız?	9	13 yıl	6,5 yıldır klinik psikolog, 1 dönemdir öğretim görevlisi	4.sınıf	4.sınıf	3. sınıf
Engel oranımız yüzde kaç?	%76	%60	%95	%42	%43	%72
Öğrenim durumu	Lisans	Yüksek Lisans(öğrenci)	Doktora	Lisans	Lisans	Lisans
Öğrenim hayatınız devam ediyor mu? (Atanıp çalışmayı bırakanlar)	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet
Anne ve babanızın eğitim durumu	İlkokul(anne), lise(baba)	Okur-yazar değil(anne), ilkokul(baba)	Yüksek Lisans (anne), yüksek lisans(baba)	İlkokul(anne), lise(baba)	Lise (anne), Üniversite (baba)	Ön lisans(anne), ön lisans(baba)
Anne ve babanızın meslekleri	Ev hanımı(anne), özel sektörden emekli(baba)	Ev hanımı(anne), serbest (baba)	Bilgisayar programcısı (anne), ziraat mühendisi (baba)	Ev hanımı(anne), özel sektör(baba)	Ev hanımı(anne), esnaf (baba)	Bankacı(anne), bankacı(baba)

Görme engelli katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde çalışanların 20 ve 30 yaş arası olduğu, öğrencilerin ise 18-25 yaş arası olduğu görülmektedir. Çalışanların 3 yıldan uzun süre iş yaşamına devam ettikleri, öğrencilerin ise 2 yıldan

fazla öğrencilik yaşamını sürdürdükleri görülmektedir. Bütün katılımcıların bir kişi hariç, bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalışanların engel oranı % 70 ve öğrencilerin ise %90 ve üzeri şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun annesi ev hanımıyken babasının ise emekli olduğu görülmektedir. Hem anne hem de babalarının eğitim durumunun çoğunlukla ilkokul ve ayrıca ortaokul düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.2. Görme Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri

	GÇ95-21	GÇ90-28	GÇ70-32	GÖ100-26	GÖ90-25	GÖ90-19
Yaş	21	28	32	26	25	19
Engel Türü	Görme Engelli	Görme Engelli	Görme Engelli	Görme Engelli	Görme Engelli	Görme Engelli
Medeni Durum	Bekar	Bekar	Evli	Bekar	Bekar	Bekar
Varsa çocuk sayısı	-	-	-	-	-	-
Varsa çalışma durumu	-	-	Çalışıyor	-	-	-
Çalışıyorsa kurumunuzdaki kadro unvanınız ve göreviniz	Milli eğitim Bakanlığı hizmetli kadrosu	Türkçe Öğretmeni	Öğretmen	Çalışmıyor	Memur Psikolog	ve -
Kaç yıldır çalışıyorsunuz? / kaçınıcı sınıftasınız?	3	9	9	4. sınıf uzatmalı	9 aydır çalışıyor	2.sınıf
Engel oranınız yüzde kaç?	%95	%90	%70	%100	%90	%90
Öğrenim durumu	Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans	Yüksek Lisans(öğrenci)	Lisans
Öğrenim hayatınız devam ediyor mu?	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet
Anne ve babanızın eğitim durumu	İlkokul(anne-baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)	İlkokul(anne), lise(baba)	İlkokul terk(anne), ortaokul(baba)	İlkokul terk(anne), lisans(baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)
Anne ve babanızın meslekleri	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Ev hanımı(anne), çiftçi-dokumacı(baba)	Ev hanımı(anne), çalışmıyor(baba)	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Ev hanımı(anne), elektrik teknisyeni(baba)	Ev hanımı(anne), emekli(baba)

İşitme engelli katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde çalışanların 20 ve 30 yaş arası olduğu, öğrencilerin ise 20-22 yaş arası olduğu görülmektedir. Çalışanların 4 yıldan uzun süre iş yaşamına devam ettikleri, öğrencilerin ise 1 yıldan

fazla öğrencilik yaşamını sürdürdükleri görülmektedir. Bütün katılımcıların bir kişi hariç, bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalışanların engel oranı %49 ve öğrencilerin ise %40 ve üzeri şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun annesi ev hanımıyken babasının ise emekli veya serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Hem anne hem de babalarının eğitim durumunun çoğunlukla ilkokul ile lise düzeyinde değişmekte olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. İşitme Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri

	İÇ60-36	İÇ58-38	İÇ49-25	İÇ43-20	İÇ57-21	İÇ 41-22
Yaş	36	38	25	20	21	22
Engel Türü	İşitme Engelli	İşitme Engelli	İşitme Engelli	İşitme Engelli	İşitme Engelli	İşitme Engelli
Medeni Durum	Evli	Bekar	Bekar	Bekar	Bekar	Bekar
Varsa çocuk sayısı	2	-	-	-	-	-
Varsa eş çalışma durumu	Çalışıyor	-	-	-	-	-
Çalışıyorsa kurumunuzdaki kadro unvanınız ve göreviniz	Sağlık Bakanlığı-Doktor	Dış ticaret müdürü	Diyanet-Yardımcı Hizmetler Personeli	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci
Kaç yıldır çalışıyorsunuz ?/ kaçınıcı sınıftasınız?	9 yıl	16 yıl	4 yıl	1.sınıf	2.sınıf	4.sınıf
Engel oranınız yüzde kaç?	%60	%58	%49	%43	%57	%41
Öğrenim durumu	Lisans	Lisans	Önlisans	Lisans	Lisans(öğrenci)	Lisans
Öğrenim hayatınız devam ediyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet
Anne ve babanızın eğitim durumu	İlkokul(anne), ilkokul(baba)	Ortaokul terk(anne), üniversite(baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)	İlkokul(anne), baba(lise)	Lisans(anne), lise(baba)	Ortaokul(anne), ortaokul(baba)
Anne ve babanızın meslekleri	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Ticaretle uğraşılıyor(anne), emekli öğretmen(baba)	Ev hanımı(anne), esnaf(baba)	Ev hanımı(anne), bahçıvan ve kaloriferci(baba)	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Ev hanımı(anne), işçi(baba)

Süreğen engelli katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde çalışanların 28 ve 34 yaş arası olduğu, öğrencilerin ise 20-24 yaş arası olduğu

görülmektedir. Çalışanların 9 aydan uzun süre iş yaşamına devam ettikleri, öğrencilerin ise 2 yıldan fazla öğrencilik yaşamını sürdürdükleri görülmektedir. Bütün katılımcıların bir kişi hariç, bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalışanların engel oranı % 78 ve öğrencilerin % 40 ve üzeri şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun annesi ev hanımıyken babasının ise emekli veya serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Hem anne hem de babalarının eğitim durumunun çoğunlukla ilkokul ile ortaokul düzeyinde değişmekte olduğu görülmektedir.

Tablo 2.4. Süreğen Engelli Katılımcıların Demografik Özellikleri

	SÇ85-34	SÇ98-26	SÇ78-28	SÇ40-20	SÇ57-24	SÇ 40-21
Yaş	34	26	28	20	24	21
Engel Türü	Süreğen Engelli	Süreğen Engelli	Süreğen Engelli	Süreğen Engelli	Süreğen Engelli	Süreğen Engelli
Medeni Durum	Bekar	Evli	Bekar	Bekar	Bekar	Bekar
Varsa çocuk sayısı	-	-	-	-	-	-
Varsa çalışma durumu	-	Çalışıyor	-	-	-	-
Çalışıyorsa kurumunuzdaki kadro unvanınız ve göreviniz	Sağlık çalışanı	Santral memuru	Veri hazırlama kontrol işletmeni-Sağlık Bakanlığı	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci
Kaç yıldır çalışıyorsunuz ?/ kaçınıcı sınıftasınız?	8 yıl	1 yıl 4 ay	9 ay	2.sınıf	4.Sınıf	2.sınıf
Engel oranınız yüzde kaç?	%85	%98	%70	%40	%57	%40
Öğrenim durumu	Lise	Önlisans (lisans okuyor)	Lisans	Önlisans	Lisans	Önlisans
Öğrenim hayatınız devam ediyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Anne ve babanızın eğitim durumu	İlkokul(anne), ortaokul(baba)	İlkokul(anne), ortaokul(baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)	Lise(anne), üniversite(baba)	İlkokul(anne), ilkokul(baba)
Anne ve babanızın meslekleri	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Aşçı(anne), ayakkabıcı, esnaf(baba)	Hayatta değil(anne-baba)	Ev hanımı(anne), emekli(baba)	Ev hanımı(anne), elektrik mühendisi(baba)	Esnaf(anne), emekli(baba)

2.1.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve kişisel bilgi formu ile toplanmıştır. Bu araştırmanın verileri nitel veri toplama yöntemi ve fenomenolojik çalışmalarda temel veri toplama aracı kabul edilen yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu amaçla Kişisel Bilgi Formu ve Kariyer Yapılandırma Görüşmesi olmak üzere iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların sosyo-demografik değişkenlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, sosyoekonomik durum, yaşadığı yer, engellilik durumu gibi sosyo-demografik bilgiler yer almaktadır (Ek-4). Araştırmada ikinci veri toplama aracı da araştırmacı tarafından hem çalışanlara hem de öğrencilere dönük olarak hazırlanmış ve Ek-5’de sunulan yarı-yapılandırılmış görüşme formudur. Form içerdiği sorularla bireyin yaşamındaki önemli yaşantılarını, davranışlarını şekillendiren faktörleri, kariyer uyum becerilerini ve kişilik tarzlarını ortaya koymaya çalışmaktadır (Karacan-Özdemir, 2018). Aşağıdaki başlıklarda veri toplama araçlarının geliştirilmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde çalışma kapsamında ilgili katılımcılarla ön görüşme yapılmıştır. Görüşmede katılımcılara çalışmanın amacı ve çalışma süreci hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahip oldukları, bu çalışmadan elde edilen sonuçların tamamen bilimsel amaçlı kullanılacağına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Ardından çalışmaya katılmak istediğini ifade eden çalışan ve öğrenci engelli bireylere Gönüllü Katılımcı Beyan Formu verilmiştir. Ayrıca ön görüşmede daha sonra yapılacak görüşmeye ilişkin ortak bir tarih belirlenmiştir (Murat, 2018).

2.1.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda sorular önceden hazırlanır, katılımcılara sorular sıralı bir şekilde sorulur, katılımcılar istedikleri gibi soruları cevaplandırabilir (Karasar, 1998: 168).

Araştırmada bu yöntem seçilmiştir çünkü (Sert, 2015: 70);

- Araştırmacılara sorunların çözümünde sorulan sorulara ek olarak sorular sorma imkanı sağlamaktadır,
- Soruların cevaplandırılma aşamasının araştırmacı tarafından yönetilmesi nedeniyle cevaplanmayan soruların kalmamasını sağlamaktadır,
- Araştırmada sorulan soruların engelli kadınların tüm fiziksel özelliklerine (ses tonu, mimikleri, hal ve hareketleri) bakarak değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.
- Araştırma sorularının önceden belirlenerek geliştirilmesi araştırmacıya zamanı efektif kullanmasını sağlamaktadır.

2.1.4.1. Görüşme Sorularının Hazırlanması ve Görüşme Süreci

Bu araştırmada çalışan ve öğrenci engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesine yönelik görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme soruları, Engelli Kadın Derneği'nden alınan görüşler ile araştırmacının engellilik alanındaki sekiz yıllık sivil toplum deneyimine dayanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde görev yapan ve nitel çalışmalar yürüten alan uzmanı iki doçent, bir doktor öğretim üyesi ile yine nitel çalışmalar yürüten doktora öğrencisi bir araştırma görevlisine inceletilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce uzman tarafından onay verilen görüşme sorularını test etmek, yarı yapılandırılmış görüşme formuna son halini vermek ve katılımcıların engel durumlarını da gözetererek formdaki soruları engel türlerine göre uyarlamak amacıyla araştırmaya dahil edilmeyen üç engelli kadınla pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmeler sonrasında sorular içerik ve dilbilgisi açısından revize edilmiştir. Araştırmaya katılacak engelli kadın katılımcılarla görüşmelerin hangi erişilebilirlik koşullarında gerçekleştirileceğine ve çalışmanın amacına ilişkin ön görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmacı, görüşmelere ilişkin etik ilkeleri belirlemiş olup görüşmeleri gerçekleştirmeye yönelik gerekli erişilebilirlik düzenlemelerini ve planlamalarını yapmıştır.

2.1.4.1.1. Görüşme Kılavuzu

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin katılımcılar ile gerçekleştirdiği görüşme esnasında karşılıklı görev ve beklentileri ifade eden ve bunun yanında sorular hakkında bilgiler içeren belgedir (Gelen, 2007).

Bu bağlamda araştırmacı, çalışmanın amacını, ses kayıtlarının ve toplanan verilerin hangi amaçla kullanılacağını, çalışmaya ilişkin sorumluluklarını ve engelli kadın katılımcılardan beklentilerini, görüşmenin ne şekilde gerçekleştirileceğini ve nasıl sonlandırılacağını, katılımcının hakları, görüşme süresince karşılıklı güven oluşturmaya dönük söylemleri içeren bir görüşme kılavuzu (EK-3) hazırlamıştır.

Araştırmacı, daha önce belirlediği ve iletişim kurduğu engelli kadın katılımcılardan çalışmaya katılmayı kabul edenler ile görüştüğü gün içerisinde veya sonrasında yüz yüze görüşme zamanını ve yerini belirleyerek görüşme saatinden 30 dk. önce görüşmenin gerçekleşeceği mekana gitmiştir.

Görüşme yapılacak kadın katılımcıların engelli olması sebebiyle görüşmenin gerçekleşeceği mekanın katılımcının engel durumuna uygun olup olmadığı araştırmacı tarafından incelenerek katılımcılara yönelik ihtiyaçlar belirlenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme sırasında herhangi bir olumsuzluk yaşanmaması için ses kayıt cihazı ve araştırmaya ilişkin dokümanlar araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir.

2.1.4.1.2. Görüşme İlkeleri

Görüşme sorularının nitelikli hazırlanması görüşmenin verimli geçmesi için önemli unsurlardan biri olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Görüşme sürecinin etkin, amacına uygun ve istenilen verilerin elde edilerek tamamlanabilmesi için Yıldırım ve Şimşek'in (2016, s. 147-151) de belirttiği üzere bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu temel ilkeler; görüşme sorularını sorarken akışa göre gerekli değişiklikleri yapma, soruları konuşma tarzında sorma, teşvik edici olma ve geri bildirimde bulunma, görüşme sürecini kontrol etme, yansız ve empatik olmadır.

Bu ilkeler göz önünde bulundurulmuş ayrıca görüşmeler katılımcıların engel durumlarına uygun erişilebilirlik koşullarına dikkat edilerek uygun mekânlarda ve teknolojik araçlarla araştırmacı tarafından yüz yüze bireysel görüşme şeklinde

gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı görüşmeleri katılımcının iznini alarak ses kayıt cihazına kaydetmiştir.

Araştırmacı, soruları kendi önündeki görüşme formunda yer alan sırayla ve sade bir dille katılımcıya yöneltirken aynı zamanda rahat bir ortam sağlamaya çalışmıştır.

Her ne kadar bilimsel amaçlı olsa da görüşmeler esnasında konu araştırmanın amacı dışına çıkabilmektedir. Bu nedenle katılımcının soruyu yanlış anlaması ve beklenenin dışında bir yanıt vermesi durumunda soru daha açık ve anlaşılır şekilde katılımcıya tekrar yöneltilmiş ve katılımcı asıl konunun içerisine çekilmiştir.

2.1.4.1.3. Etik İlkeler

Bu araştırmada, bilim alanında evrensel olarak kabul görmüş dört etik ilkeye uyulmuştur. Bu etik ilkeler; bilinçli onay, gizlilik ile özel hayata saygı ve zarar vermeme, aldatmama/yanıltmama, verilere sadık kalmadır (Yıldırım ve Şimşek, s. 107-109).

Araştırmacı bilinçli onay ve aldatmama/yanıltmama ilkeleri doğrultusunda araştırmaya katılacak engelli kadınlarla ön görüşmeler gerçekleştirmiş, çalışmanın hangi amaçla ve nasıl gerçekleşeceğini belirtmiştir. Görüşmelerin nerede gerçekleşeceği hakkında katılımcıların engel durumları göz önüne alınarak ve kendilerini rahat hissedebilecekleri bir mekanda olması adına bizzat karar vermeleri uygun görülmüştür. Ayrıca katılımcılara toplanan verilerin analizinin ne şekilde gerçekleştirileceği ve analiz sonrası elde edilen bulguların nerelerde kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Katılımcıların tüm bu süreç hakkında bilgilendirilmelerinin yanı sıra hem bu süreci içeren hem de görüşme esnasında ve sonrasında kendilerini rahat hissetmeleri ve formda yer alan soruları içtenlikle cevaplayabilmeleri açısından verdikleri yanıtlar ile ses kayıtlarının nasıl muhafaza ve imha edileceği, isimlerinin aslını çağrıştırmayacak şekilde kodlanacağı bilgisini de içeren EK-3 görüşme kılavuzu incelenmiş ve EK-2 gönüllü katılımcı beyan formu imzalatılmıştır. Araştırmacı da aynı formu imzalayarak süreci taahhüt etmiştir.

Gizlilik ile özel hayata saygı ve zarar vermeme etik ilkesi kapsamında katılımcıların isimleri engel türüne, öğrenci veya çalışan olma durumuna, engellilik

oranına ve yaşına göre kodlanmıştır. Örneğin BÇ76-34, bedensel engelli çalışan engellik oranı yüzde 76 olan 34 yaşında bireyi temsil etmektedir.

Araştırmacı, verilerin toplanması, analiz edilmesi, bulguların yazılması ve araştırmanın sonlandırılarak yazılması süreçlerinde topladığı verilere tamamen sadık kalmıştır.

2.1.4.2. Kişisel Bilgi Formu

Görüşme formunun birinci kısmında Kişisel Bilgi Formu yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu (Ek-4) engelli çalışan ve öğrenci kadın katılımcılar ile ilgili demografik bilgileri elde etmek için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu'nda araştırmanın katılımcılar ile ilgili kişisel, eğitim, iletişim, aile ile ilgili bilgiler ve engellilik durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu'ndaki sorular araştırmacı tarafından görüşme yapılacak katılımcıya sıralı bir şekilde sorulmuş, verilen cevaplar Kişisel Bilgi Formu'na yazılırken aynı zamanda ses kaydı da alınmıştır.

2.1.5. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın verileri 2018 yılı Kasım ayı ile 2019 Nisan ayı arasında toplanmıştır. Araştırmacı araştırma verilerini toplamadan önce görüşme gerçekleştirilecek engelli kadın katılımcıları belirlemek amacıyla Engelli Kadın Derneği başta olmak üzere engellilik alanında çalışan diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak saha çalışması gerçekleştirmiştir. Engel türlerine göre katılımcılar belirlendikten sonra katılımcılarla ön görüşme yapılarak çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve görüşme için engel türlerine göre uygun erişilebilirlik koşulları sağlanmıştır. Çalışan engelli kadın katılımcılar için çalışma saatleri, öğrenci engelli kadın katılımcılar için ders saatleri dikkate alınarak görüşme saati belirlenmiş görüşme yerine de kendilerinin karar vermesi istenmiştir. Görüşmeye başlamadan önce görüşme kılavuzu, incelemeleri için katılımcılara verilmiştir. Ayrıca gönüllü katılımcı beyan formu hem katılımcılar hem de araştırmacı tarafından imzalanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ses kaydına başlarken görüşme tarihi, saati ve katılımcının ismi yerine kullanılacak olan katılımcı kodu araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Sonrasında sorular görüşme formunda yer alan sırayla katılımcılara yöneltilmiştir.

2.2. Verilerin Dökümü

Görüşmeler öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra bağlam kayıtları, betimsel bilgiler, betimsel indeks, görüşmeci yorumu, genel yorum şeklinde bir form ile analiz edilmiştir(Sert, 2015: 72). Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler esnasında alınan ses kayıtları deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Deşifreler yapıldıktan sonra, yazılı hale getirilen veriler üzerinde içerik analizi yapılmış ve odaklanılan olguya, diğer bir deyişle bu araştırma kapsamında engelli çalışan ve öğrenci kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörler ve kariyer hedefleri ile ilişkili olarak kodlamalardan daha geniş ve kavramsal olan temalar oluşturulmuştur (Murat, 2018). Nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan yüz yüze görüşme yöntemi sonucu elde edilen veriler içerik analizi yaklaşımıyla analiz edilmiştir. İçerik analizindeki temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmayı sağlamaktır. İçerik analizi, nitel araştırma verilerinin analiz edilmesinde kullanılacak verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması biçimindeki dört temel aşamada gerçekleşir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Analiz sırasında gerçekleştirilen basamaklar ayrıca Colaizzi (1978)'nin tanımlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi de göz önüne alınarak aşağıda yer alan biçimde sıralanmıştır (Sert, 2018: 43-44; Sert, 2015: 72; Tekfidan, 2018: 96-97):

- Araştırmacı katılımcılarla gerçekleştirdiği görüşmeleri yazılı hale getirmiştir.
- Araştırmacı yazılı metinlerin doğruluğuna bakarak bağlantılı ifadeleri ayrı paragraflar haline getirmiştir ve danışmanı ile birlikte doğruluğunu kontrol etmişlerdir.
- Araştırmacılar verileri ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla aynı zamanda ve farklı tarihlerde katılımcıların görüşme dokümanlarını birkaç defa özenle okumuştur.
- Araştırmacı ve danışman birbirinden ayrı çalışarak kodlamaları gerçekleştirmişlerdir.
- Araştırmacı ve danışman görüşme dosyalarında, incelenen fenomenle doğrudan ilişkili olan tüm söylemleri belirlemiştir.
- Araştırmacı ve danışmanı ayrıntılı açıklamayı, olgunun yapısı için gerekli olduğunu düşündüğü sade, kısa ve yoğun bir ifadeye dönüştürmüştür.

- Araştırmacı ve danışmanı ortak çalışma yaparak kodlanan tüm veriler üzerinde görüş birliğine varmışlardır.
- Araştırmacı ve danışmanı birbirlerinden ayrı çalışarak tema ve alt-temaları oluşturmuşlardır.
- Uygun biçimde kodlanan veriler için ayrı bir dosya oluşturulup kopyalandıktan sonra benzer kodda olanlar gruplandırılmıştır. Veriler kodlandırıldıktan ve gruplandıktan sonra temaların oluşturulması gerekmektedir. Temalar görüşme yapılan katılımcılar tarafından cevaplanan sorularla karşılaştırılarak görüş birliğine varılan yerler olduğu gibi bırakılıp görüş ayrılığına düştükleri yerler yeniden incelenerek düzenlemiştir.
- Araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar arası tutarlılığı tespit etmek için uyuma yüzdesi [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$] hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994).
- Araştırmacı ve danışmanı birlikte çalışarak oluşturdukları tema ve alt-temalar üzerinde görüş birliği sağlamışlardır. Bu Şekilde veri analizi tamamlanarak araştırmanın bulguları elde edilmiştir.

2.2.1. Analiz ncesi Hazırlıklar

Araştırmacı görüşmeler esnasında alınan ses kayıtlarını bilgisayar ortamında yedeklemiştir. Sonrasında elde ettiği ses kayıtlarını dinleyerek görüşmeci-görüşen sırasıyla ve kayıttan işittiği haliyle bilgisayar ortamında yazılı hale getirmiştir. Araştırmacının konuşmaları kalın biçimde yazılarak belirgin hale getirilmiştir. Daha sonra her engel grubuna göre dosyalar oluşturulmuştur. Bu dosyalarda katılımcıların aynı sorulara verdikleri cevaplar ilgili soruların altına yazılmıştır. Sonrasında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen ses kayıtları ile kayıtlar dinlenerek oluşturulan dosyalar birbirleri ile karşılaştırılarak kontrolü sağlanmıştır.

2.2.1.1. Verilerin Ayrıntılı Analiz Formuna İşlenmesi ve Paragraflara Ayrılması

Dosyaların kontrolü sağlandıktan sonra araştırmacı, Tablo 2.5'de görüldüğü üzere katılımcıların soruların her birine verdiği cevapları soru bazında veri analizi formuna katılımcı kodları ile aktarmıştır. Örneğin katılımcıların tamamının ilk soruya verdikleri cevapları veri analizi formunda ilgili alanlara işlemiştir. Daha sonra tüm görüşme soruları için aynı süreç izlenmiş ve katılımcıların ifade ettiği cümleler gözden geçirilerek farklı konularla ilişkili olan ifadeler paragraflara ayrılmıştır.

Tablo 2.5. Veri Analiz Formu Örneği

Katılımcı	Ahntı	Kod
BÇ76-34	Benim okuduğum bölümle çalıştığım iş çok apayrı onu söyleyeyim. Ben ebelik bölümü mezunuyum. Ebelik hani düşünmediğim bir şeydi. İkinci yılda boş kalmamak adına neresi olursa yazdım, ebelik geldi öyle söyleyeyim.	Boş kalmamak amacıyla
BÇ60-38	Okurken hangi bölümü seçeceğim biraz ailemin, annemin de etrafındaki gördüğüm büyüklerimin teşvikiyle oldu, birinci derece yakınlarım.	Ailenin etkisiyle
BÇ95-32	Lisedeyken alan seçeceğimiz zaman eşit ağırlık mı işte falan gibi, hani biraz bölümlere bakıyordum, benim ilgimi çeken hani ne yapabilirim, hani engelimle bağlantılı değil de hani ne yapmaktan keyif alırım gibi. Psikoloji de o süreçte bulduğum bir bölüm oldu açıkçası. Yani daha 9. sınıftan itibaren hani eşit ağırlığa girersem psikoloji okumak isterim dediğim bir bölümdü. Hani çocukluğumdan beri insanları anlamaya çalışmak dinlemeye çalışmak çocukluğumdan beri yaptığım bir şey. Böyle bir analiz etme halini seviyorum açıkçası, psikoloji de oraya uygun bir meslek gibi gözüküyordu. Ve hani yani direkt olarak engelli olduğum için ya da fiziksel engelli olduğum için psikolog olayım gibi bir şeyim olmadı ama hani bu anlamda zorlanmayacağımı biliyordum aslında seçerken. Çünkü hani zaten oturarak ve konuşarak veya herhangi bir kas kuvveti istemeyen, benim kaslarım zayıf, bir meslek olacaktı ve bu anlamda beni zorlamayacak bir şey olduğunu da biliyordum. Direkt tercih etmemin sebebi bu değildi zaten seviyordum. Ama hani uygun olduğunu da biliyordum dolayısıyla.	İlgi duyduğu ve engelli açısından sorun oluşturmadığı için
BÖ42-22	Resim öğretmenliği bölümü seçeceğime ailemle beraber karar verdim...Lise 1 deyken çocuk gelişimini istiyordum fakat daha sonra işte engelimin vereceği zorluktan dolayı ve ekstradan çizime olan yeteneğimden dolayı hocalarım ailem grafiği bir kez dene istemezsen tekrardan çocuk gelişiminden devam et şeklinde bir sürece girdik. Daha sonra grafiğe denedim. Grafik bölümünden çok memnun kaldım, ekstra beni geliştirdiğini gördüm. Çocuk gelişiminden daha fazla katkısı olduğunu gördüm ve grafikten devam ettim.	Ailenin etkisiyle ve deneyimle
BÖ43-22	Nasıl karar verdim. Şöyle ben böyle hep birilerinin hayatına dokunmak istemişim. Birilerine bir şey öğretmek istemişim. O yüzden öğretmen olmayı istedim.	Kendi öz motivasyonu aracılığıyla
BÖ72-25	Şöyle hangi bölümü seçeceğime ilgi ve yeteneklerim doğrultusunda karar verdim.	İlgi ve yetenekleri doğrultusunda

2.2.1.2. Analiz Öncesinde Gerçekleştirilen İnanırlık Çalışmaları

Nitel çalışmaların inandırıcılığını arttıran önemli etmenlerden biri olması nedeniyle tüm görüşmeler kaydedilmiştir. Böylece sonraki aşamalarda kayıtların tekrar dinlenerek kodlamaların daha tutarlı olması amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Katılımcılarla yapılan tüm görüşmeler aynı koşullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında alınan tüm ses kayıtları ve bu kayıtlardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından güvenli bir ortamda saklanacak ve buna bağlı olarak veriler sadece araştırmacının kişisel bilgisayarında yer alacak, bu kayıtlar 5 sene güvenli ortamda tutulduktan sonra silinecektir. Katılımcılardan elde edilen verilerin tümü bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra alan uzmanına ses kayıtları dinletilmiş ve deşifre edilen metinlerle karşılaştırması istenmiştir. Böylece ses kayıtları ile metinlerin tutarlılığı kontrol edilmiştir. Ayrıca tüm veriler de alan uzmanına gönderilerek verilerin anlamsal ilişkiler halinde paragraflara ayrılması istenmiştir. Verilerin anlamsal

ilişkiler halinde paragraflara ayrılmasından sonra araştırmacı ve alan uzmanı paragrafların tutarlılığını tekrar kontrol etmişlerdir.

2.2.2. Verilerin İçerik Analizi Yoluyla Analiz Edilmesi

Toplanan verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri ortaya çıkarmak içerik analizinin temel amacıdır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin işleme tabi tutulur, böylece betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir (Demir, 2011: 113). Bu temel amaç doğrultusunda kodlama yöntemi ile elde edilen verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri ortaya koymak maksadıyla elde edilen verilerin öncelikle kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkarılan kavramlara göre sistemli bir şekilde düzenlenmesi ve bu doğrultuda verileri ifade eden temaların oluşması gerçekleşmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 243-252).

2.2.2.1. Verilerin Kodlanması

Nitel çalışmalarda birçok betimsel veri toplandığı için bu verilerin düzenlenmesi gerekir. Bunun içinde çok temel olarak verilerin ifade ettikleri kısa kavramsal etiketlerle, örneğin sözcük ya da sözcük grupları, harfler ya da sayılarla isimlendirilerek kodlama gerçekleştirilmiştir. Kodlama yapılırken sorulan sorunun temel fikri ve verilen cevabın temel fikri arasındaki uyuma dikkat edilmiş ve buna göre kısa ve kavramsal ifadelere yer verilmiştir.

Verilerin kodlanması aşamasında; daha önce belirtilen kavramlara ilişkin gerçekleştirilen kodlamalar, verilerden elde edilen kavramlara ilişkin gerçekleştirilen kodlamalar ve genel bir çerçeve kapsamında gerçekleştirilen kodlamalar olmak üzere üç farklı şekilde kodlama yapılabilmektedir. Araştırmacıya göre elde edilen verilerin analizinde kılavuzluk edecek bir kavramsal yapı bulunmaması nedeniyle, verilerin kodlanması “verilerden elde edilen kavramlara ilişkin gerçekleştirilen kodlamalar” şeklinde yürütülmüştür (Demir, 2011: 111).

İhtiyaç duyulmayan kodlar listeden çıkartılmış ve ortaya çıkan yeni kodlar listeye dâhil edilmiştir. Böylece elde edilen kod listesi süreç içinde değişerek zenginleşmiştir. Kodlamalar gerçekleştirilirken, bazen katılımcıların söylediği bir kelime olduğu gibi kod listesine eklendiği gibi, bazen de katılımcının hiç ifade etmediği fakat katılımcının görüşünü açıklayan kelimelerden ya da kelime gruplarından da kod olarak yararlanılabilmektedir. Araştırmacı kodlama işlemini

yaparken şunları göz önünde bulundurmuştur; verilerin nasıl anlamlı bütünler halinde ayrışacağı, bu anlamlı bütünlerin nasıl kodlanacağı ve kodlar arası bağlantıların nasıl gerçekleştirileceği (Demir, 2011: 112).

2.2.2.2.Tema ve Alt Temaların Oluşturulması

İçerik analizinde elde edilen temaların anlamlı bir bütünsellik içerisinde birbirlerinden farklı ve verileri kapsayıcı olmasına dikkat edilmiştir. Nitel çalışmalarda elde edilen verinin kodlanması ve kodlanan verinin gruplandırılması yeterli değildir (Demir, 2011: 115). Bu nedenle araştırmacı engel gruplarına göre oluşturduğu kod dosyaları üzerinde çalışmıştır. Danışman bu kod dosyalarını inceleyerek gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Sonrasında araştırmacı kod dosyaları üzerinde tekrar çalışarak birbiriyle ilişkili yakın söylemlere başlıklar vererek engel gruplarına göre oluşturduğu ilgili sütunlara yazmıştır. Bu şekilde araştırmanın tema ve alt temaları ortaya çıkmıştır. Araştırmacı ortaya çıkan tema ve alt temaların birbirleriyle ilişkili ve anlamlı olmasına dikkat ederek objektif bir şekilde tema ve alt temaların yazımını gerçekleştirmiştir. Sonrasında danışman tarafından tema ve alt temalar incelenmiş gerekli düzeltmeler yapılarak nihai tema ve alt temalar oluşmuştur.

2.2.2.3.Veri Analizi Sırasında Gerçekleştirilen İnanırlık Çalışmaları

İnanırlık çalışmaları kapsamında, araştırmacı ve danışman tarafından oluşturulan kod dosyaları ile alan uzmanının oluşturmuş olduğu kod dosyası için uyuşma yüzdesi [$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})}$] hesaplanmıştır. Uyuşma yüzdesinin %98 olarak belirlenmesi üzerine araştırmacı ve danışman tarafından oluşturulan tema ve alt temalara ilişkin incelemeler gerçekleştirilmiştir. Alan uzmanı ve araştırmacı tarafından ayrı ayrı oluşturulan tema ve alt temalar için de uyuşma yüzdesi hesaplanmış ve %100 olarak kaydedilmiştir (Miles ve Huberman, 1994).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Bedensel Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi

Bu bölümde bedensel engelli kategorisindeki bireylerin kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesine yer verilmiştir.

3.1.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 1 katılımcının amaçsız bir şekilde 2 katılımcının ailenin etkisiyle 3 katılımcının ise ilgi duyduğu ve engeli için sorun oluşturmadığı alanları gözeterek kariyer tercihi yaptığı görülmüştür.

Tablo 3. 1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Benim okuduğum bölümle çalıştığım iş çok apayrı onu söyleyeyim. Ben ebelik bölümü mezunuyum. Ebelik hani düşünmediğim bir şeydi. İkinci yılda boş kalmamak adına neresi olursa yazdım, ebelik geldi öyle söyleyeyim.	Boş kalmamak amacıyla
BÇ60-38	Okurken hangi bölümü seçeceğim biraz ailemin, annemin de etrafındaki gördüğüm büyüklerimin teşvikiyle oldu, birinci derece yakınlarım.	Ailenin etkisiyle
BÇ95-32	Lisedeyken alan seçeceğimiz zaman eşit ağırlık mı işte falan gibi, hani biraz bölümlere bakıyordum, benim ilgimi çeken hani ne yapabilirim, hani engelikle bağlantılı değil de hani ne yapmaktan keyif alırım gibi. Psikoloji de o süreçte bulduğum bir bölüm oldu açıkçası. Yani daha 9. sınıftan itibaren hani eşit ağırlığa girersem psikoloji okumak isterim dediğim bir bölümdü. Hani çocukluğumdan beri insanları anlamaya çalışmak dinlemeye çalışmak çocukluğumdan beri yaptığım bir şey. Böyle bir analiz etme halini seviyorum açıkçası, psikoloji de oraya uygun bir meslek gibi gözüküyordu. Ve hani yani direkt olarak engelli olduğum için ya da fiziksel engelli olduğum için psikolog olayım gibi bir şeyim olmadı ama hani bu anlamda zorlanmayacağımı biliyordum aslında seçerken. Çünkü hani zaten oturarak ve konuşarak veya herhangi bir kas kuvveti istemeyen, benim kaslarım zayıf, bir meslek olacaktı ve bu anlamda beni zorlamayacak bir şey olduğunu da biliyordum. Direkt tercih etmemin sebebi bu değildi zaten seviyordum. Ama hani uygun olduğunu da biliyordum dolayısıyla.	İlgi duyduğu ve engelli açısından sorun oluşturmadığı için
BÖ42-22	Resim öğretmenliği bölümü seçeceğime ailemle beraber karar verdim...Lise 1 deyken çocuk gelişimini istiyordum fakat daha sonra işte engelimin vereceği zorluktan dolayı ve ekstradan çizime olan yeteneğimden dolayı hocalarım ailem grafiği bir kez dene istemezsen tekrardan çocuk gelişiminden devam et şeklinde bir sürece girdik. Daha sonra grafiğe denedim. Grafik bölümünden çok memnun kaldım, ekstra beni geliştirdiğini gördüm. Çocuk gelişiminden daha fazla katkısı olduğunu gördüm ve grafikten devam ettim.	Ailenin etkisiyle ve deneyimle
BÖ43-22	Nasıl karar verdim. Şöyle ben böyle hep birilerinin hayatına dokunmak istemiştım. Birilerine bir şey öğretmek istemiştım. O yüzden öğretmen olmayı istedim.	Kendi öz motivasyonu aracılığıyla
BÖ72-25	Şöyle hangi bölümü seçeceğime ilgi ve yeteneklerim doğrultusunda karar verdim.	İlgi ve yetenekleri doğrultusunda

3.1.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde iki katılımcının herhangi bir sorun yaşamadığı iki katılımcının kendi bireysel tutumundan kaynaklı sorun yaşadığı bir katılımcının kısmen ve seçtiği meslekten dolayı kısmen sorun yaşadığı, bir katılımcının ise seçtiği meslekten dolayı sorun yaşadığı ama destek aldığı bulunmuştur.

Tablo 3. 2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Engelim bir sebep oluşturmadı ama okula başladıktan sonra seni biz bu okula nasıl aldık gibi soru işareti oluştu akademisyenlerimizde bedensel engelimden dolayı. Meslek itibarıyla efor ve fiziksel güç gerektiren bir meslek ebelik biliyorsunuz. O yüzden hani ama 4 yılı gayet güzel bitirdim.	Kısmen
BÇ60-38	Engelim bilfiil etken oldu, şöyle oldu. Çizim felan vardı mesela çizim dersi ve çizim demek arkeolojinin bir dili demektir, özellikle seramik çiziminde çok zorlandım ve sınıfta kaldım. Yani bir dönem kaldım yani. Sonra bir dönem daha kaldım. Sonra benimle bir alet yapmak istediler hani böyle tuttuk etik falan, yurtdışından böyle şey getirildi, o çizim için özel yapıştırıcı şeyler getirdiler. Gayret ettiler. Ben de gayret ettim öğrenciyken. Yani şimdi tabii ki o diplomanın hakkı için de öğrenmem de gerekiyordu. Teoride anlatabilirim, çizme konusunda da çok birebir çizimi çıkarmada zorlanıyorum tabii ki.	Bilfiil etken oldu fakat destek aldım
BÇ95-32	Yani engelli kısmını biraz söyledim, çok aslında etkisi olmadı ama hani o süreci kolaylaştıracak bir şey olduğunu düşünerek de seçtiğim bir bölümdü	Olmadı
BÖ42-22	Kadın olarak bana farklı bir şey olmadı açıkçası hani bazen öğretmenlik düşündüğüm bir şeydi. Sadece engelimden dolayı vazgeçecektim ama dediğim gibi babamın desteğiyle devam ettim. Hani kadınlığım ekstra bir şey olmadı bana.	Bireysel tutumlar
BÖ43-22	Engel durumum bu süreci nasıl etkiledi. Açık konuşmak gerekirse başta bir çekince duydum ama daha sonrasında üstüne gittim çekincelerimin diyeyim ve bir sıkıntı olmadı. O yüzden seçtim.	Engel durumu pek etkilemedi bireysel hisler oluşturdu
BÖ72-25	Engel oranımın ya da engel türümün seçmem gereken bölümde bir etkisi olmadı. Ama tabii ki şu an okuduğum bölümde engelimle herhangi bir sorun oluşturmayacak şekilde bir bölüm. Yani gayet rahat ilerleyeceğimi düşünüyorum bu alanda. Engellilik benim açımdan bir etken değildi. Dediğim gibi tamamen ilgi ve yeteneklerim doğrultusunda seçtim.	Engel durumu pek etkilemedi çünkü kendisine uygun bir alan seçmiş

3.1.3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört katılımcının bu konuda kadın olmanın bir sorun oluşturmadığı ikisinin ise oluşturmuş olsa bile dolaylı olarak etkili olmuş olabileceğini beyan ettiği görülmüştür.

Tablo 3. 3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
BÇ76-34	Yani ben mesleği tesadüfen seçtim. Tamam, seçtiğim meslek çok güzeldi yapmaktan da çok büyük zevk alıyordum. Şu anda yaptığım işten de zevk alıyorum ama tabii bir önceki kadar değil alan değiştirdiğim için. Engelli bir kadın olmam bunda bir sebep oluşturmadı. Oluşturmadı ama kadın olduğum için öyle bir bölümü okuduğum için mutlu oldum daha sonra.	Oluşturmadı
BÇ60-38	Aslında ben bu kadar çok farkında değildim mesleğimi seçtiğimde engelliliğim ve engelli kadın olmamın, böyle bir artışı ya da eksisi ile gelmedim. Kafamda böyle bir düşünceyle gelmedim doğru değildi. Ta ki bu işte kazı olayı var bizde. Kazıya bir yıl gittim, bir yıldan sonra kazı başkanının tabii ben çok sonra öğrendim öyle bir söylem değilmiş ama şey işte “ben kazıya daha engelli kişiler istemiyorum” demesiyle tabii ilk tokatı yedim orada ben. Yani hayat tecrübesi nedir ya da işte engelli farkındalığından yola çık ama birinin bize ilk söylemi orada oldu.	Dolaylı olarak oluşturmuş
BÇ95-32	Hani belki böyle bir dolayısıyla şey gibi, nasıl diyeyim, hani direk kadın olduğum için seçtiğim gibi bir şey kesinlikle yok burada yani, engellilik de az da olsa belki var ama, gittiğim zaman böyle çok garip karşılamadığım bir alandı aslında. Belki her iki şey açısından da cevaplayabilirim, öğretim görevlisi olarak da biraz cevaplayabilirim aslında. Hani engelli olmam ve kadın olmam öğretim görevlisi olma sürecini nasıl etkiledi diye. Yani bir taraftan böyle şey gibi tabii de, nasıl diyeyim yani, çalıştığım yerleri de aslında ona göre de seçtiğim bir süreç geçirdiğimi de söyleyebilirim. Bölüm seçerken değil ama nerde çalışacağımı seçerken tabii de engelimi daha çok göz önünde bulundurduğum bir süreç oldu yani, önceki iş yerimde de şu anki iş yerlerimde de. Böyle bir şey, orası erişilebilir mi değil mi, ya da nasıl daha erişilebilir hale getirilir, hep düşündüğüm şeylerden bir tanesi oldu aslında. Bölüm seçerken değil de daha çok meslek seçerken oldu diyebilirim.	Dolaylı olarak oluşturmuş
BÖ42-22	Kadın olarak bana farklı bir şey olmadı açıkçası hani bazen öğretmenlik düşündüğüm bir şeydi. Sadece engelimden dolayı vazgeçecektim ama dediğim gibi babamın desteğiyle devam ettim. Hani kadınlığım ekstra bir şey olmadı bana.	Oluşturmadı
BÖ43-22	Yani dediğim gibi beni çok etkilemedi. Ama dediğim gibi bir çekince duydum başta. Daha sonrasında bunu aşabildim yani. Bu çekinceler nasıl bir çekinceydi. Şu şekilde bakabiliriz mesela. Birincisi şu böyle toplu bir ortama girdiğim zaman ilk başta hemen fiziksel olarak kısıtlıyorum, böyle bir şey oluyorum. Dolayısıyla sınıfa böyle ilk girdiğim zaman nasıl olacak, böyle heyecanlanınca özellikle çok kısıtlıyorum istemsiz olarak. Sonra mesela ilk nasıl yapıcım, öğrencilerle tam olarak tanışmadan tekrar kısıtlamak mıydım, bunun çekincesini yaşadım. Bir de bazen olumsuz tepki alabiliyoruz ya dolayısıyla hani böyle alacağım olumsuz bir tepki olur mu, olumsuz bir tepki olursa nasıl olur. Hani bunun çekincesini de yaşamıştım. Kadın olmamın ekstra bir şeyi olmadı direk Engel durumum etkiledi diyebilirim.	Oluşturmadı
BÖ72-25	Söylediğim gibi çok fazla etkilemedi ama ilerleyen süreçlerde etkileyebileceği yerler tabii olacaktır. Özellikle hani bizim mesleğimiz biraz daha insanlarla iletişime dayalı. Çok fazla ayakta uğraştırmı gerektirmeyen bir meslek. Fakat farklı kurumlara belki gitmem gerekecektir. Bir de ben yüksek lisans yapmayı düşünüyorum. Bu anlamda belki biraz benim de bir takım şeylerim var maalesef. Dediğim gibi yüksek lisans yapma şansım da biraz daha şu süreçten en az öğrencilik sürecinden ya da bir rehber öğretmeni olarak bir okula atanmış olsam orada yapmam gereken şeylerden biraz daha fazlasını gerektirecek. Dolayısıyla farklı şehirlere gidicem. Seyahatlerim olacak. Bunları biraz daha zorlaştırabilir, bu anlamda bir kaygı, daha çok maddi anlamda yoksa yüksek lisans yaparkenki derse çalışma anlamında ya da farklı şeyler anlamında değil tabii ki. Ama dediğim gibi daha çok maddi anlamdaki kaygılar diyebilirim.	Oluşturmadı ama engellilik durumu oluşturabilir

3.1.4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde beş katılımcının çevrenin etkisinin olumlu olduğunu birisinin ise ailenin olumlu olurken çevrenin kısmen olumsuz olduğunu söylemiştir.

Tablo 3. 4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
BÇ76-34	Ailem hiçbir zaman yapamazsın, edemezsin, işte senin engelin var şeklinde bir yaklaşımda bulunmadılar bana. Bütün eğitimimi örgün olarak devam ettirdim ve öyle bitirdim. Bu süreçte de her zaman destek oldular ve yardımcı oldular her şekilde. Öğretmenlerim de aynı şekildeydi. Mesela bedensel engelli olmama rağmen lise yaşamımda şeydi, ortaokul ve lisede beden eğitimi derslerinden muaf olmadım, yapabildiğim kadarıyla derslere dâhil oldum. Akrabalarımın da yaklaşımı aynıydı. Sınıf arkadaşlarım da her zaman içlerine aldılar beni durumumdan dolayı dışlanmadım hiçbir zaman. Yapabildiğim kadar kapasiteyle kabul edildim ve o şekilde onlarla birlikte çalıştım.	Çevrenin etkisi olumlu oldu
BÇ60-38	Birincisi annemin çok büyük etkisi oldu. Annem çok okumaya düşkün bir kadındı. Yani iyi insanlarla işte böyle bana hep diyordu ki bütün insanlarla konuşmamı, böyle kendi kültürümden değil çok okuyan insanların yanlarına, çok kütüphanede okuyan insanların yanına gidiyor zaten. Annemin öyle çok büyük bir etkisi oldu. Babam da hayatımda her zaman okulumda destek olan bir yerden başladı. Okul pek de sorun değildi, böyle bir destek maddi destekle her zaman yanımda oldu. Ama dediğim gibi hocalarımın seçenekleri var, yurtdışı kaynaklı desteği çok oldu. İngiltere’ye gittim, Avrupa’ya gittim, engelli bireylerin yaşamlarının nasıl olduğu öğrenciyken verdiği bilgilerde gördüm. Yani ailemin, akrabalarımın ve hocalarımın desteği olmadı derssem yalan söylemiş olurum. Yakınlarımdan olumsuz tavır sergileyenler olmuştur tabiki. Abilerim belki engellimle bu kadar ilgilenecekler mi, zaman zaman çünkü onlardan da öyle teyit alıyorum, umutsuzluğum konusunda eğer ailemle ilgili ya da etrafımdakilerle ilgili soruyorsanız tabi arkadaşlarım mesela hocam beni tuvalete götür dediğinde ben işte kadının da bileceği, hocanın da bileceği, seni teşvik etmek istediği alan daha öz güvenli çalışım diye sahada, arkeoloji sahasında ama arkadaşlarım bunu öğrenci kayırmaca diye algılıyorlardı. Biraz orada Türk dayanışması, mesela ben orada çok iyi fark ettim. Ben çok toplu bir yerde çalışıyordum, Avrupa’da arkadaşlarım bana çok anlayış sağlarken Türk arkadaşlarım genelde kuyumu kazmaya çalıştılar o konuda da. Yani hep söylüyorum çünkü biz daha dayanışmayı bilmiyoruz engelli arkadaşlarla birbirimize destek olmalıyız gerçekten yurtdışından gelen arkadaşlarım çok şey öğretti.	Ailenin etkisi olumlu olurken çevrenin kısmen olumsuz oldu
BÇ95-32	Ya çok destekliyicileri genel olarak hani öğretmenlerim de. Ben zaten başarılı bir öğrenciydim lisedeyken de. Dolayısıyla böyle istediğim her şeyi yapabileceğimi düşünüyorlardı ve çeşitli meslekler de öneriyorlardı. Mesela şey psikoloji puanım yüksekti ÖSS dedi. Bazen insanlar şey yaşar ya böyle harcama puanı falan gibi böyle şeyler. O yüzden böyle uluslararası ilişkilerden ne bileyim hukukta yaz diyen insanlar da vardı ben eşit ağırlıkta olduğum için. Annem felan da işte şey diyordu,tm eşit ağırlık seçmeden öncesinde bile, yani mühendislik de yazabilirsin, bilgisayar mühendisliği yazabilirsin falan şeyler de söylüyorlardı. Ama zaten herkes böyle ben psikoloji istiyorum, bunu netleştirdikten sonra herkes de destekledi. Çok güzel yapacağımı da düşündüler genel olarak aslında. Akrabalarım da aynı şekilde aslında, şey yani böyle çok şey kendi çevremden çok ayrımcı bir tutumla karşılaşmadığımı söyleyebilirim yani şanslıyım o konuda. Yani çünkü zaten dediğim gibi şöyle şey derslerimin de iyi olması vs okumayı seviyor olmam gibi şeyler insanları böyle üniversiteye gidince de istediği bölümü muhtemelen yapar gibi yani bir de ben bir taraftan şey gibi bir bölüm de seçmediğim için aslında ya da değerlendirmedim için böyle çok, atıyorum mesela ben nerede zorlanırdım, tıpta zorlanabileceğim bir meslek olduğunu söyleyebilirim. Çünkü burda daha fiziksel olarak daha aktif olmam gerekiyor ama bu benim yapabileceğim bir şey değil. Kollarım falan da zayıf benim. Öyle şeyler istemiyordum mesela bir taraftan da. Hakikaten de insanların desteklemesi de daha olasıydı benim seçtiğim şeylere. Hani kimse bana dolayısıyla psikologluk yapamazsın demedi. Farklı şeyler de önerdiler dediğim gibi, bunu da yapabilirsin, şunu da yapabilirsin gibi bir tutumları vardı.	Çevrenin etkisi olumlu oldu
BÖ42-22	Öncesinde okulu bırakmak gibi bir düşüncem oldu fakat babamın desteğiyle kararımı verdik yani. Engelim işte dış çevrenin etkisinden dolayı beni okul bırakmaya sürüklemişti. Ama daha sonra babamın destekleriyle ek destekleriyle dedemin işte okula getirip götürmeleriyle atlattık o süreci ve okula devam ettim.	Çevrenin etkisi olumlu oldu
BÖ43-22	Şöyle söyleyeyim. Olaya direk Engel gözüyle bakmadılar. Bir de hani bağımsız hareketim olduğu için aslında baktığımız zaman sadece psikolojik olarak benim bir başta bir çekince duymam söz konusu. Zaten mesleğimi yapmama engel bir durum da yok. Dolayısıyla hani Engel gözüyle bakılmadı çevremde de. Benim engelimden ötürü bir şey olmadı. Olumsuz bir tepki yaşamadım aksine olumlu bir tepki yaşadım. Çünkü nasıl söyleyeyim edebiyatı lisedeyken de çok seviyordum, kendimi de bu konuda çok gösteriyordum, hani okulda olsun işte arkadaşlarım yanında olsun. Böyle çalıştırıyordum, ediyordum. Hatta böyle çocuklukta hep şiir yarışmalarına katıldım. Lisede hizmetlere katıldım. Yazı yazan bir insanım. Hep bunları çevrem olumlu yönde destekledi işte sonrasında da çok uzun teklifler aldım. Edebiyattan söz aldığımı duyunca işte senden de bu beklenirdi, işte hiç şaşırmadık, birçok yerde	Çevrenin etkisi olumlu oldu

edebiyatçı olacaksın diye çok şeyler duydum. Olumlu tepkiler aldım.

BÖ72-25	<p>Evet, çok güzel bir soru. Şöyle ilk önce kariyer gelişimimi ailem destekledi. Bu anlamda bilinçli bir ailem olduğunu söyleyebilirim. Her anlamda benim okumamı, daha ileriye gitmemi ya da yapabileceğim en iyisini yapmayı maddi ve manevi anlamda desteklediler. Onu bir kenara koyuyorum. Ailemden önüme hiçbir engel koyduklarını görmedim. Aksine daha yapıcı, birleştirici koşullar düzenlemeye çalıştılar benim için. Onun haricinde ilkokuldan itibaren şöyle benim okul hayatım da biraz farklı bir serüven. Aslında ben 13 yaşında başladım ilkokula. Şu an 3.sınıfta olup 25 yaşında olmamın sebebi bu aslında. Yani kayıp değil aslında,ben bunu düşünüyorum. Şu andaki kazançlarım kayıplarımın daha fazla olduğu için, bu benim için bir artı. 13 yaşında başladığım için bu süreçte öğretmenlerim özel durumuma çok saygı duymuşlardı İlk gittiğim okulda. Ondan sonra benim yaşım büyük olmasına rağmen onları da olumsuz etkilemiş olacak ki birkaç sınav yaptılar ve 3.sınıfa kadar sınıf atladım ben. Zaten buradan da anlaşılıyor, hocalarımızın çok duyarlı oldukları. Ondan sonra ortaokul, lise ve şu anda da üniversitedeki hocalarım kariyer gelişirmemi oldukça pozitif destekleyen, sürekli okumam için bana kitap veren, işte çalışmam için farklı fonlar veren, kısacası beni teşvik eden bir anlayışa sahip oldular ve hala da öyle. Bu anlamda ben hem ailem bazında hem de eğitimciler çok şanslı olduğumu düşünüyorum. Diğer bir taraftan arkadaşlarım da yine bana büyük bir sosyal destek verdiler, okuma anlamında. Her anlamda beni destekleyen, hastanede kalma süreçlerinde vs ödevlerimi yanıma kadar getiren ya da okulda işlenen derslerle ilgili her zaman beni bilgilendiren bir konumda oldular. Şu anda da aynı şekilde bu, sosyal destek devam ediyor. Yani kariyer gelişimime aile, öğretmen ve arkadaş bazında pozitif bir etkileşim sürecinden bahsedebilir. Akrabalarım da aynı şekilde. Şöyle ya benim akrabalarım biraz dağınık, farklı illerdedir. Dolayısıyla birbirimize ulaşmalarımız daha çok sosyal iletişim ağlarıyla. Daha çok telefon, internet vs ama onlar da desteğini her zaman arkamda hissettiğim kişiler arasında yer aldılar.</p>	Çevrenin etkisi olumlu oldu
---------	--	-----------------------------

3.1.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört katılımcının aile, çevre ve öğretmenlerin desteğine atıfta bulunduğu, bir tanesinin mesleğin içinde yaşadıkları deneyimleri vurguladığı, birisi de mesleğin kadın mesleğine uygun olması nedeniyle kolaylık yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 3.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	<p>Şöyle bir şey okumaya başladıktan sonra mesleğin şeyini öğrendim, daha doğrusu neler gerektirdiğini ve daha sonra kamuya geçtiğimde de kamuda ne olması gerektiğini araştırdım. Nasıl daha iyi yapabileceğimi araştırdım. Ve bu alanda iyi çalışmalar yürüten insanlarla iletişime geçtiğimde benim çalışma hayatım daha kolaylaşmış oldu.</p>	Mesleğin içinde yaşanan deneyim
BÇ60-38	<p>Ben 2005'te 2.sınıftaydım yurtdışına gitmeye karar verdim. Cambridge Üniversitesinde engelli bir birey nasıl oluyor ya da işte atıyorum Almanya da olabilirdi bu, benim şansım İngiltere oldu. Bir de bunu öğrenmek istedim yani. Oradaki öğrencileri daha gitmeden kafaya takmıştım. Dışlanmayı öğrencilikte alır. O faktörler bana ne gibi katkı sağladı. Ben yurtdışından döndükten sonra üniversitelerde engelli bireyleri bir tek Odtü de vardı. Odtü deki Gerçekten ben üniversite ile bağlantısı olmadan yaklaşık bir yıl gönüllü olarak üniversitelerde çalıştım. Para almadım. Ailem destek oldu. Ailem dedi ki tamam sen şimdi girebilirsen üniversitede çalışmaya, ve çok komik bir şeyle girdim. Temizlikçi işçi kadrosuyla engelli koordinasyon biriminde göreve başladım.</p>	Aile desteğiyle
BÇ95-32	<p>Yani benim kariyer seçiminde ilgimin olduğu bir alan olması öncelikli kafam çok netti hani, ya son iki senesinde lisenin, bizim üç seneydi lise, ne istediğimi bilerek hazırladım sınava gerçekten de. Onun dışında da ne denir, okuldaki rehber hocalarla felan konuşmalarımız, benim onlara işte psikoloji istediğimi söylemem, onların desteği benim için değerliydi. Tabiki ailemin desteği de çok önemliydi, dediğim gibi biraz önce, ailemin ve yakın çevrem diyeyim hani kimsenin ayrımcı ayrımcı konuşmaması çok değerliydi diyeyim benim için. Ve</p>	Kararları konusunda kafasının net olması, aile, çevre ve üniversite desteği

	<p>meslek seçimi öyle bir noktada. Onun dışında hani şey gibi bölüm seçerken ama bir şeyleri seçerken çalışacağım yerleri seçerken yaşadıklarım daha şeyden kalan, kolaylaştırıcı şey oranının erişilebilir olması, orada çalışan insanların tutumunun açık olması gibi şeyler benim için çok değerli oldu. Yani mesela şu an çalıştığım üniversitede çok erişilebilir bir üniversite, insanlar yani çok kabullenici, hiçbir noktada ayrımcılığa uğradığımı hissetmiyorum aksine şey gibi mesela işte ben bilgisayarları atıyorum sınıfa girdiğim zaman bilgisayarları kurmam gerekiyor. Ama bu benim tek başıma yapabileceğim bir şey değil. O yüzden her dersim için görevlendirilen asistanlar var. Hani her konuda yardımcı oluyorlar, sadece bilgisayarı kurmakta değil, atıyorum hani ceketimi giymek çıkarmak konusunda gibi de noktalarda yardım isteyebiliyorum. Bunu hani hocalar sen her şeyi söyle neye ihtiyacın varsa hani biz asistanlarımızdan rica edicez, ayarlıcaz şeklinde yaklaşımlar. Bunlar çok rahatlatıcı şeylerdi tabiki de.</p>	
BÖ42-22	<p>Benim hocalarım oldu açıkçası, hocalarım ve babam oldu. Onlar ben çocuk gelişimi istiyordum fakat ben engelimden dolayı gideceğim bir bölüm değildi. Çok zor bir bölümdü. O yüzden çocuk gelişiminden ziyade grafik dediler, ekstra işte yeteneklerimi keşfettiler ailemle hocalarım. Daha sonrasında onları yönlendirmeleriyle kariyerime işte bu noktadan devam edebiliriz şeklinde bir yönlendirmeyle geldim.</p>	Öğretmenlerin desteği
BÖ43-22	<p>Şöyle düşünebiliriz. Hani denir ya özellikle kadınların öğretmenlikte, öğretmen olacağım ya Türkçe/edebiyat öğretmeni inşallah, tam kadınlara göre bir meslek olarak görülüyor ya öğretmenlik. Hani böyle yarım gün oluyor, öğleden sonra sana kalıyor, o yönden bakabiliriz yani. Öğretmenliğin sana kalan zamanı gibi bakabiliriz yani. Hani zaman açısından olsun. İşte çünkü çalışmaktansa hafta sonu yok mesela, tatil anlamında baktığımız zaman, çalışan mesleklere göre bir kadına göre her zaman daha kolay olduğu daha kadına göre olduğu söylenir ya öğretmenliğin. Hani o yönden cevap verebilirim buna.</p>	Mesleğin kadın rolüne uygun olması
BÖ72-25	<p>Evet, şöyle kolaylaştırıcı aslında birden fazla faktör var ama en fazla etkileyen faktörler üzerinde durayım. Birinci olarak aile, arkadaş ve öğretmen faktörü. İkinci olarak da ben kariyer gelişimine çok önem veren bir insanım yani her cinsiyetten her yaşta insanın kendini geliştirebileceğine inanan insanlardım. Bu anlamdaki motivasyonum ve inancım destekleyen en önemli faktörlerden diyebilirim. Bu iki faktör en önemlisi en azından.</p>	Aile desteği ve öz motivasyon

3.1.6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin karşılaştığı, bir kişinin karşılaştığı fakat bireysel algılamalar yönüyle, bir kişinin mesleki yeterlilikler açısından karşılaştığı, iki kişinin dolaylı olarak, bir kişinin ise akrabalar tarafından karşılaştığı görülmüştür.

Tablo 3. 6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	<p>Evet karşılaştım. Şöyle karşılaştım. İşte biliyorsunuz ki engellilerde hani onu bunu yapamaz gibi yeterlilik anlamında hep soru işaretleri var insanların kafasında. İlk özel sektörden sonra kamuya geçtiğimde yaklaşık bir iki yıl kadar fotokopi çekmiştim. Ve hani bir şey yapamaz şeyini oluşturmuşlardı kafalarında. Ama daha sonra kendi çabalarım ile ben hani işi yapabilirim, mevzuatı öğrenebilirim, yazışmaları yapabilirim, bu süreci takip edebildim gösterdikçe daha sonra tabi yeterliliğimin farkına varıldı. Ve şu anda da iyi bir noktadayım. Ebelik sürecinde önyargıyla karşılaşmadım. Orada da şöyle bir şeydi, tamamıyla ebelik değil de sağlık alanında çalışmışım iki yıl kadar. Aile sağlığı merkezinde bir acil odası vardı. Oradaki işi götürme işini yüklenmiştir. Yani oradaki iş de benim kapasitemi aşmayacak bir şey olduğu için yapabileceğim kadar iş verdiler, öyle söyleyeyim.</p>	Mesleki yeterlilik açısından
BÇ60-38	<p>Aslında ben mobbinge karşılaşmam, dolaylı mobbing yaşıyorum. Çok da iddialyım. Ben 2011 yılında devlet memuru oldum. 9 ay sonra görevlendirmeye valilik basın halkla ilişkilere geçtim. Çanakkale Valiliği basın halkla ilişkilerde görev yaparken görevim sırasında</p>	Dolaylı olarak özellikle kadınlardan mobbing gördüm

şöyle bir mobbinge karşılaştım. Ya engelli dediğin her şeye karışmaz, dinç olmaz, zararı olmaz, laf kalabalığı yapmamalı, işte iyi de daha çok işyerinde sen onu yap hesabına bakıp yani çok kültürlü kendisiyle barışık her koşul altında güzel iş yapabilen engelli kadınlar da ... çünkü benim yanımda kadın da vardı maalesef. Çünkü onların mobbingi şöyleydi yani “yok saymak” ya da gerçekten kendilerine bir fırsat geçtiğinde senin işini bir daha yollamak. Yani ben böyle bir mobbing yaşadım tabi, yaşamaz olur muyum? Siz onların engelli kadın algısında çok bilgili olmaman lazım, engelli hakkı bilmemen lazım felaket bir, çünkü onların şeyini okuyamadım “okuyor, yüksek lisans yapıyor, e bir de yurtdışı var bu kızda” ama bize bu tehdit edici oldu ve onları tehdit eden duruma getirince mobbingi çok sağlam yaptılar. Çok iyi karma şekilde bir baskı uyguladılar. Ve kadınları bunlar yine tamam erkelerde vardı ama kadın daha çoktu bu konuda mobbing olarak. Gerçekçi bir durum. Herkes, arkadaşlarım da bunu görmüştür.

BÇ95-32

Direkt olarak doğrudan bir ayrımcılığa uğradığımı düşündüğüm bir şey yok ama durumlar ayrımcılık yaratıyor hani. Direkt olarak ayrımcılık amaçlanmış olmasa bile mesela benim şu an psikolog olarak çalıştığım ofisteki bina, eski bir bina ve ben girdiğimde asansörü vardı ve kullanabiliyordum. Ama şu an asansör hala var ama içine bir iç kapısı yapıldığı için hani ekstradan bir kapı yapıldı otomatik, asansörün boyutu küçüldü ve benim sandalyem şu an açık bir şekilde sığmıyor asansöre. Dolayısıyla katlamamız gerekiyor benim binebilmem için. Ama katlarken de tabiki de ben üstünde oturamıyorum yani. Dolayısıyla benim kucağa alınmam, sandalyenin katlanması falan gibi şeyler olmak durumunda kalıyor. Ama böyle biraz benim için başlarda daha az rahatsız ediciydi, tabikide her zaman rahatsız ediciydi ama başlarda daha çok inkar ediyordum, rahatsız ediyordu diyeyim. Çünkü çalışmam gerekiyor ve çalışabileceğim başka yer yok gibi. Ana şu an hani biraz daha rahatsız edici hale geldi, o yüzden biraz daha böyle erişilebilir yerlere bakmaya başladığım bir süreçteyim aslında . Dolayısıyla daha asansörü daha uygun olan vs falan bir ofiste, hatta kendi ofisime geçmeyi planlıyorum.

Dolaylı olarak özellikle çevresel düzenlemelerden ve çeşitli durumlardan kaynaklı

BÖ42-22

Akraba çevresinde karşılaştım. Dediğim gibi “yapamazsın, boş yere gitme, kendini boş yere yorma, tek başına zaten zor gelip gidiyorsun, tek başına Tokat’ta hayatta yapamazsın” tepkilerini çok aldım. Ama tepkilere kulak asmadım yani şu an buradayım. İlkokul ve ortaokul döneminde de oldu, üniversitede bir sıkıntım olmadı. İlkokul, ortaokul döneminde hani dışlama gibi bir şey oldu. Ama o da çocuklukta zaten, öyle bizimle oynayamıyor edemiyor şeklinde bir şeydi. Zaten okul bırakma istememin sebebi de oydu. Daha sonra liseye geçtiğimde b tepkiler geçtiğinde bir sıkıntı yaşamadım.

Akrabalar tarafından boşver şeklinde

BÖ43-22

Yok karşılaştım. Açıkçası bir karşılaştığım şunu anlatabilirim, şöyle bir anımı anlatabilirim. Üniversite birinci sınıftayken hani oryantasyon oluyor üniversitede. Böyle hani bölüme başlamadan önce üniversite turu yapıyorsun. İşte ne bileyim farklı seminerlere gidiyorsun vs. Daha oryantasyona gitmeden bir sınıf arkadaşım ile konuşmaya başlamıştım sosyal medyadan. Ben o zaman ona grubumu söylememiştim. Daha sonraki gün bulduğumuzda kızla, görünce böyle bir şaşırmıştı, söylememiştim ama hani lisede de mesela kimseye söylemedim üniversitede niye söyleyeyim falan oldum, neyse işte biz kızla bulduğumuzda birazcık şaşırıldı. Sonra biz oradan antik tiyatro diye bir yer var orada açılış konuşması dinleyecektik. O ara ben kızdan yardım istedim. Dedim ki hani elimi tutabilir misin benim denge problemim var dedim. Böyle bir tamam dedi ama çok değişik bir tepki verdi yani, yüz ifadesi bana öyle gelmişti. Bir olumsuz tepki olarak eğitim hayatım boyunca bunu söyleyebiliriz. Onu zaten okul da alıştı, sonrasında hatta çok olumlu tepkiler de verdi. Dediğim gibi bir engel durumu olarak bakılmadı öyle söyleyeyim. Arkadaşlarım hani bana hiç bir o gözle baksaydı ya da bakmasaydı, sen engellisin tarzı o diye ne bir şey duydum ne de öyle bir şey hissettim. O günün haricinde. Bir hocam vardı, seçmeli dersin hocası, tahtaya çıkıp sunum yapmamız gerekti ve sunum esnasında hani hezmemiz gerekiyor. Ben de heyecanlanınca böyle hemen hareket edemiyorum, kasılıp kalıyorum. O yüzden kimin esnasına geleceğim ona göre puanlama yapacaktı biraz çekindim. Dolayısıyla hocanın yanına gittim. Böyle böyle anlattım durumu işte hastalığımı falan söyledim işte şey sırasında kasıldığımı falan anlattım. Tabi hiç bir problem yok dedi sen kendini nasıl rahat hissediyorsan öyle olsun dedi. O yönde pozitif ayrımcılık da yaptı yani. Ben dolaşmadım dolaşmak istemedim sunum esnasında hani ekstra bir puan düşüşü falan yaşamadım yani. Yani öyle olumlu bir tepki aldım mesela

Karşılaştım sadece bireysel olarak algılamalar yönüyle

BÖ72-25	Mobbing şöyle, eğitimde mobbing duymadım. Daha çok iş yerlerinde vs oluyor ama böyle bir önyargıyla karşılaşmadım. Aksine daha kolaylaştırıcı, yine ulaşılabilirlik işlevini daha çok yerine getirmeye çalışan okul hayatım vardı. Yani karşılaştığım insanlar da her zaman özel durumumu saygı duyacak şekilde ve benim alanlarımı iyileştirebilecek şekilde adımlar attılar. Yani bir şey talep ettiğim zaman onun yerine getirildiğini gördüm. Ya da yerine getirilmese bile bunu için bir adım atıldığını gördüm. Bu benim için olumlu bir şeydi yani.	Karşılaşmadım
---------	--	---------------

3.1.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların dördünün işini sevdiği için başka bir kariyer seçmeyi düşünmediği bir tanesinin engeli olmasa seçeceği bir tanesinin ise doğuştan engelli olduğu için düşünmediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Yok Seçmezdim ya. Bu yolda ilerlerdim yine. Şöyle sebebi yani hani seviyorum, insanlarla iletişimi seviyorum. İlişki halinde olmak ve sürekli done alıyor olmak insanlardan çok güzel. Siz onlardan bir şey öğreniyorsunuz ve aynı zamanda siz onlara bir şey verebiliyorsunuz. Hem bu kişisel gelişiminizi hem de mesleki gelişiminizi sağlıyor. Bu anlamda aynı işte devam ederdim yani.	Hayır seçmezdim işimi seviyorum
BÇ60-38	Vallahi ben engelli olmasaydım farklı bir meslek seçer miydim konusunda düşünmüyorum çünkü ben doğuştan engellyim. O engelli değil diye seçerim dediğim hiç olmadı dedim ya. Ben duvarlara vura vura öğrendim hayatta. Yani arkeolojiye geldiğimde yapar mıyım yaparım sonra bana ... o yüzden demek ki buymuş yani. Ben çok keyif aldım arkeoloji okurken, bana çok şey kattı entelektüel anlamda. Bilmiyorum kaç tane engelli birey arkeoloji okur, korkudan gidemez belki de, belki de kazı yapamaz.	Doğuştan engelli olduğum için düşünmedim
BÇ95-32	Muhtemelen seçmezdim ya. Açıkçası baya seviyorum çünkü mesleğimi. Hani öyle dediğim gibi şey sırf engelli olduğum için seçtiğim bir meslek değil açıkçası. Şu an baktığım zaman öyle sadece psikolog olmaktan yorulduğum zamanlar keşke bilgisayar mühendisi olsaydım felan gibi bişey düşünürüm ama yani diğer bölümden yani hukuktur ya da ne bileyim biraz önce tıp örneği verdim yapmak isteyeceğim bir meslek değil fiziksel olarak şu an yapamayacağım bir meslek ama hani hiç böyle canımın istediği bir meslek olmadı yani açıkçası. Baya memnunum bölümümden.	Hayır seçmezdim işimi seviyorum
BÖ42-22	Çocuk gelişimini seçerdim dediğim gibi ama pişman olurum diye düşünüyorum. Çünkü bölümümden çok memnunum. Çocuk gelişimini seçme nedenim kardeşimin de engelli olması ve çocukların hani anasınıfına başladıkları zaman benim onlara ek destek vermek istemem. Hani aile yönlendirmesini küçük yaşta yapıp engelli çocukların hayatını kurtarmak istemem	Hayır seçmezdim işimi seviyorum
BÖ43-22	Aslında evet. Çünkü şartlar böyle daha elverişli olsaydı asker olmak isterdim. Neden, çünkü ya böyle vatani seviyorum, milliyetçi de bir insanım. Dolayısıyla çok hoşuma gidiyor, üniformaya âşık bir insanım. Dolayısıyla hani çok da imreniyorum o askerlerimize, polislerimize. Ben de vatanıma o şekilde hizmet etmek isterdim o yüzden.	Seçerdim (asker olmak)
BÖ72-25	Engelli olmasaydım yine böyle psikolojiyle alakalı bir şey seçerdim yani. En başta da belirttiğim gibi ilgi ve yeteneklerim doğrultusunda seçtiğim için tamamen benim hayalim olan bir meslekti. Yani yine çok fazla bir tercihimin değişeceğini düşünmüyorum. Şöyle de bir not düşmek istiyorum. Hangi engel grubunda olursa olsun yani insanların bence yapamayacağı meslekler yoktur. Sadece düşünsel olarak yapamayacağını düşündüğü şeyler vardır. Kendi kendine ket vurmak gibi bir şey aslında. Yani bu bölümü bitirdikten sonra farklı bir bölüm daha okumak istiyorum. Hukuk gibi bir bölüm okumak istiyorum ama dediğim gibi bunun da engelime artı bir engel teşkil edeceğini	Hayır seçmezdim işimi seviyorum

düşünmüyorum. Dediğim gibi farklı bir meslek de seçmezdim yani yine kararım aynı olurdu.

3.1.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların dördünün işini akademik kariyer yapmak istediği iki tanesinin kendini geliştirmek istediği bir tanesinin ise öğretmen olmak istediği tespit edilmiştir.

Tablo 3.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Kendim için kariyer hedefim bir yüksek lisans yapma isteğim var. Açıkçası sivil toplum kuruluşları ile tanıştıktan sonra benim dernekle tanışmam 2011 yılını buldu, Türkiye Spina Fida derneği ile tanışmış olmam. Ve o zamandan bu yana da hak temelli çalışmanın içine girdikten sonra bu alanda birazcık bir şey yapmak istiyorum hani. Ne oluyormuş ne bitiyormuş işin daha bir akademik boyutunu da merak ediyorum açıkçası.	Akademik kariyer yapmak
BÇ60-38	Aslında bunu bana iki yıl önce sorsaydın hiçbir şeydi. Tam dipte böyle bir sürü hayalleri olumsuzlaştıran böyle mobbing gibi iş yerinde başka bir şey oluyordu. Ama şu son bir yıldır yeniden bir canlanma hissediyorum kendimde. Yani tabii ki neden hissediyorum şunu da söyleyeyim. Geri bildirimleri güzel alıyorum. Yaptığım çalışmaları, arkadaşlarımla birlikte yaptığımız ortak çalışmaları. Tabii ki engellilik alanında kariyerimde şunu planlıyorum. Ben kültür çalışıyorum ve tabii şu anda çalıştığım yerde ama sadece yüksek lisans alanında aslında kültür çalışıyorum, yüksek çalışıyorum. Yüksek ne demek kültür demek ayrıca da. Ve ben kültür çalışanı olarak engelli bireylerde kültür değişimleri ya da işte bu alanda neler yapılabilir kendi kafamda planlıyorum. Bu var tabii hayatımda. Kariyer hedefimde uzun vadeli bir plan var. Ama müdür olacağım falan diye düşünmüyorum artık, çünkü o moddan çıktım ya, çıktım artık yani. Hayallerim tabii ki var insan hayalsiz yaşayamaz.	Kendimi geliştirmek
BÇ95-32	Yani akademisyen olarak biraz önceki bahsettiğim gibi örneklesek bi kendi yerimi açmayı planlıyorum, öncelikle böyle erişilebilir ve güzel bir yerde diyeyim yani yakın gelecekte o devam ediyor. Bunun yanında akademisyen olarak da çalışmayı da istiyorum devam etmek istiyorum ama yine yarı zamanlı olarak. Çünkü böyle ben ne bileyim hayatı yaşayan, sadece ders vermek açısından daha keyif alan biriyim yani böyle araştırma kısmından ziyade, dolayısıyla ona devam etmek istiyorum. Bi de yani böyle bunu da bir kariyer hedefi olarak sayarsak aslında sivil toplumda yaptığım şeyleri yani aslında aktivist olarak da çalışmak gayet hoşuma gidiyor yani engelli kadın derneğindeyim şu an, aynı zamanda yurt dışında da birkaç örgütle birlikte işler yapıyorum onları temsilen bazı toplantılara gidebiliyorum misalen. Onları da yapmaya devam etmek istiyorum.	Akademik kariyer yapmak
BÖ42-22	Üniversiteyi bitirdikten sonra iş hayatına atılıp grafik üzerinden bir iş bulup daha sonra işle beraber yüksek lisans ve kişisel bir sergi açmak. Yüksek lisans sürecinde kişisel sergi açmayı düşünüyorum, sergimden gelecek tepkilerle daha sonra tanıtımın derecesini, aşamasını, gidiş noktasının yönünü seçeceğim, grafik mi heykel mi ne gibi tepkiler alıyorum onu seçeceğim. Sonrasında öğretim görevlisi olarak üniversitede kalmayı planlıyorum.	Akademik kariyer yapmak ve sergi açmak
BÖ43-22	Öğretmen olmayı çok istiyorum onun haricinde bu engellilik algısını toplumda yıkmak için özellikle öğrencilerime ve daha sonrasında onlarla birlikte hani, hayal bu yani, nasıl söyleyeyim, ne bileyim dernek olur vakıf olur, hani böyle bir şey kurmak istiyorum bu konuyla alakalı olsun farklı konularla alakalı olsun. Şöyle anlatayım direk kısa yoldan, dernektir, vakıftır, onların başkanlığını yapmak, kurucusu olmak gibi bir hedefim ve isteğim var. Onun haricinde belki yüksek lisans düşünebilirim. Şu an kafamda çok olgun değil ama onu da yazabiliriz.	Öğretmen olmak ve akademik kariyer yapmak
BÖ72-25	Kariyer hedeflerim ve planlarım şu şekilde. İlk önce ben alanımda iyi bir dereceyle ayrılmak istiyorum. İnşallah bölüm birincisi olabilirim bunun için çalışmak istiyorum. Aynı zamanda yüksek lisans yapmayı	Kendimi geliştirmeyi ve eğitim hayatıma devam etmeyi

düşündüğümü söylemişim. Şu anda Yds ve Ales çalışıyorum. Aynı zamanda az da olsa yökdil çalışıyorum. Oyun terapisi alanında ilerlemek istiyorum ilerde. Yani bu anlamda kariyer yapmak istiyorum. Aynı zamanda ben kitap yazıyorum. Şu anda yayınlanmış 3 tane kitabım var. Kitap yazma fikrime devam etme gibi bir düşüncem var. İlerleyen süreçlerde de yine alanımla ilgili yeterli bilgi ve donanıma sahip olduktan sonra alan kitapları yazmayı düşünüyorum özellikle. Oyun terapisi anlamında çok fazla Türkçe çevirisi olan bir esere rastlamadım. Bu anlamda eksikliği gidermek hem de yine kendi kariyer gelişimimi desteklemek adına yine kitaplar yazmak istiyorum. Biraz önce de bahsetmişim, bu bölümü tamamladıktan sonra farklı bir bölüm okumayı da düşünüyorum demişim, hukuk diye. Bunu okumayı düşünüyorum ilerleyen süreçlerde. Bunun haricinde kişisel gelişim anlamında da ben konferanslar veriyorum yine. Etkili iletişim, motivasyon vs gibi birçok konuda 15 eğitim şu ana kadar konferans verdim kendi üniversitemde. Bunlara devam etmek istiyorum belki daha profesyonel çapta. Daha etkili tekniklerle, yine sertifikalı eğitimler vermek de planlarım arasında inşallah.

3.1.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç kişinin çevresel açıdan düzenlemelerin yetersiz olduğunu, bir kişinin etkisinin olmadığını, bir kişinin olumlu yönde düzenlemeler yapıldığını, bir kişinin ise bu konuda yeterince bilgisi olmadığını ve talebi olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Okulların fiziki koşulları henüz tam yeterlilik kazanmadı. Benim okuduğum dönemde de okuduğum okulun da erişilebilirlik sıkıntısı vardı. Hani be kısmen kendimi çözdüğüm için hani çok oraya takılı kalmamıştım ama erişilebilirlikte olan problemlerin hala devam ettiğini düşünüyorum. Mesleğimle ilgili çalıştığım kurumlarda evet çalıştığım bir kurumda yaşadım onu. Orada da erişime ilgili sıkıntı vardı. Ama bazı sıkıntıları da bana değerler olduğundan dolayı mesela bir tuvalet ihtiyacı ile ilgili vardı. Onu benden dolayı çözmüşlerdi. Normalde orada bir klozet vs yoktu ama ben olduğum için oraya klozet yapılmıştı	Ulaşım açısından ve tuvalet açısından sorunlar var
BÇ60-38	Ya şimdi ben bir konuyu çok kullanıyorum. Yazı, çizim bilmem ne, eğer bunu çok fazla kullanırsam bilgisayar başında çok yazı yazarım, çok şey kullandığımda eve geldiğimde mesela günlük anlamda işimi etkiler. Belki bu tam sürekli böyle yoğun bir tempoda, kolumu yoran bir tempoda çalışmak günlük yaşamda yemek yememi engelledi. Ben bunları yaşadım. Banyo yapmama ve işe geç gitmemi sağladı. Ve o zaman anladım ki ben kolumu çok yormayan ama beynimi ve de sözlü dili kullanabileceğim iletişim alanında daha rahat yazı alanında da esnek olan bir yerde çalışmalıyım.	Etkisi yok
BÇ95-32	Kötü etkiliyor işte demin anlattığım gibi. Çünkü düzenleme yok yani sorun biraz orada başlıyor. Düzenlemenin olmadığı noktada hakikaten benim oraya tekerlekli sandalye kullanıcısı da olduğum için de aslında evimden çıkıp bir yere erişmem bile oldukça zor oluyor. Hani akülü sandalye kullanıyorum ama mesela bizim evimizin yakınında böyle bir 10 dk mesafede metro durağı var ama benim metro durağına gitmem şu açıdan zor. Birincisi kaldırımlar asla düzgün değil ve benim yoldan gitmem gerekiyor. Tamam hani bunu da göze aldım diyelim yoldan gideyim ama yollar da o kadar bozuk ki sandalyemde sorunlar çıkıyor ben o yolu kullandıkça. Ve bu yüzden işte ailemden şey istemek durumunda kalıyorum, beni metro durağına bırakır mısınız arabayla diye istemek durumunda kalıyorum ve dolayısıyla bu tür düzenlemelerin yani kaldırımların düzgün olmaması vs felan çok	Çevresel açıdan düzenlemeler yok ve yeterli değil

	<p>engelliyor. Biraz önce anlattığım asansör örneği de aynı şekilde. Ben aynı zamanda şey, engelli hakları sözleşmesindeki bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakkı ile ilgili çalışmalar yürütüyorum. Bağımsız yaşama hakkının bir şeyi de devletin kişilere asistan sağlaması gerekliliği. Böyle işte ihtiyaçları doğrultusunda. Türkiye de böyle bir sistem değil bu. Benim mesela böyle bir asistanım olsa ben çok daha bağımsız ve uzun sürelerde çalışabilirim. Daha part time, özelde çalıştığım için şu an part time ama hani devlette çalışırken bundan 3-3,5 sene öncesinde o ilk işyerimde diyeyim, yeri bırakmamasının nedeni çok uzun zamanlarda çalışıyor olmam ve bana günlük ihtiyaçlarımda yardımcı olacak ekstradan bir kişinin olmaması dolayısıyla beni getirip götürme, öğlen ihtiyaçlarımı karşılamada yemek vs hani aileme ihtiyaç duymam kısmıydı aslında benim işi bırakmama sebebimden bir tanesi.</p>	
BÖ42-22	<p>Düzenlemeler açıkçası pek bir gelişim yok. Çok zorlu bir süreçten geçiyorum. Merdivenler, üniversitenin dik yokuşları hani ekstra bizim rektörümüz engellilikle ilgili bir çalışma yapmamış üniversitemize hatta hiç yapmamış. Okul binamızda bile asansör yok. Bir şey taşıma gibi şeylerde çok sıkıntılar yaşıyorum. Hep böyle arkadaşlarımın destekleriyle falan taşıyabiliyorum. O yüzden benim üniversitemin bir düzeni olmadığı için çok zorlu bir süreç benim için.</p>	Düzenlemeler yetersiz
BÖ43-22	<p>Olumlu yönde düzenlemeler tabii ki de çok güzel etkiliyor. Yani özellikle erişilebilirlik anlamındaki, mekânsal erişilebilirlikten bahsediyorum, mekânsal erişilebilirlik anlamındaki düzenlemeler oldukça işimi kolaylaştırıyor. Örnek verirsem şimdi bizim otobüsten inince fakülteye ulaşana kadar bir yol var. Orada mesela bir rampa vardı ama çok eğimi saçma sapandı öyle söyleyeyim. Ve hani keşke diyordum oraya bir tirabzan yapsalar hani rampanın oraya. Bir de yanında merdiven var, merdiven zaten inip çıkmada çekincem var inip çıkamıyorum denge problemimden ötürü. Keşke yapılırsa, bunu nasıl yapsa falan diye hatta fizyoterapistimle şey konuşuyorduk. İşte BİMER'e yaz, hani sana dönerler hani bir şekilde, oraya tirabzan yapılmasını sağlarsın belki tarzında. Dolayısıyla böyle hep birilerinden yardım almak zorunda kalıyordum, ya da böyle çekine çekine hani korka korka gidiyordum okula, fakülteye. Ama birkaç gün sonra konuşmadan, hiçbir şey yapmadan oraya tirabzan yapıldığını gördüm ve inanılmaz sevindim. Çünkü arkadaşlarımdan yardım almama gerek yoktu, çekinmeme gerek yoktu, korkmama gerek yoktu. Hani o zaman istediğim gibi girip çıkabiliyorum, gezebiliyorum kampüs içerisinde. Yine aynı şekilde bir merdivenimiz vardı bizim kütüphaneden çıkınca gibi yolda. Orada da sürekli böyle alternatif yol aramak zorunda kalıyordum ya da işte bir çimenlerin orada inmek zorunda kalıyordum. Yağmur çamur olduğunda düşüyordum, başıma da geldi bu maalesef. Kayıyordum ben de her insan gibi, orada kayıp düşmüşlüğüm vardı. Ama daha sonra o yola merdivenin yanına bir de devasa çok güzel bir de düzlük yapmışlar böyle rampa demeyeyim. Haklarını yemeyeyim yani düzlüktü, tirabzanı falan da var, çok rahat oldu mesela. Şimdi hiçbir sıkıntım yok fakülteye gidip gelene kadar o yolda hiçbir problemim yok. Dolayısıyla en çok zaman geçirdiğim mekânlar da orası. O yüzden gerçekten inanılmaz derecede benim hayatımı kolaylaştırıyor.</p>	Olumlu yönde düzenlemeler yapılıyor
BÖ72-25	<p>Şimdi engellilikle ilgili düzenlemeler konusunda çok bir malumatım yok açıkçası. Şunu belirteyim, engellilikle ilgili düzenlemeler deyince sınav sistemleri geldi. Ben bu zamana kadarki girdiğim sınavlar vs engelli hakkı kapsamına dahil olan hiçbir düzenlemeden yararlanmak istemedim. Bu insanların bana dayattığı bir şey değildi, tamamen kendi tercihimdi. Mesela alt katlarda sınava girmek gibi, tek başına sınava girmek gibi ya da gözetmenlerin bir takım konularda süre konusunda vs engelli öğrencilere yardımcı olması bekleniyor. Bu devletin bize doğal olarak tanıdığı olduğu bir inisiyatif aslında. Ama ben bütün rakiplerimle eşit koşullarda yarışmak istedim evet bu benim bir hakkım olabilir ama dediğim gibi tercih meselesi biraz. Ben yapabileceğimi düşündüm, o yüzden bu tarz düzenlemelere ve prosedürlere takılan biri değilim ben. Yani bu şekilde.</p>	Bu konuda yeterince bilgi yok ve talebim olmadı

3.1.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin dil öğrenme ve motivasyon hususunda iki kişinin eğitsel motivasyon konusunda, bir kişinin kariyer konusunda, bir kişinin fiziksel ve çevresel düzenlemeler açısından, iki kişinin aile desteğine vurgu yaparak ya ihtiyaç duymadığı ya da aile desteğinin devamına dönük bir temenni olarak, bir kişinin de daha büyük sosyal projeler oluşturma noktasında yardıma ihtiyaç duyduğu görülmüştür.

Tablo 3.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Kariyerimle ilgili kendime geliştirme anlamında dilimi geliştirmem gerekiyor. Böyle bir ihtiyacım var. Ve o hani çalışma sistemi mantığını oturtmak için bir motivasyona ihtiyacım var. Hem çalışma hayatı olup bir yandan da eğitim hayatına devam etmek isteyince ikisini bir götürmek birazcık zor oluyor.	Dil öğrenme ve eğitsel motivasyon
BÇ60-38	Kariyerimle ilgili aslında beni anlamalarını istiyorum yani. Çünkü insanlar niteliklerine ve işlevselliklerine göre çok şey üretebilirler. Mesela benim belki de görünmeyen bir sürü belki keşfedilecek bir sürü daha kusurlarla onu dâhil edecek alanlar var, onu görmüyorlar ben de göremiyorum. Belki kariyerimde bu olabilir. Yani onda ne gibi destek, tabii ki de çalışma ortamının esnekliği beni çok etkilerdi. Hani saatleri, gidip bir oturup kütüphanede hayal ediyorum da ben ne zaman ders çalışacağım diye yapamıyorum yani mesela. Öyle esnek bir çalışma hayatım yok. Bazı konularda mesela çok istekli olamıyorum, çalıştaylardır bilmem nelerdir. Üsttekilere rica ederek bir yerlere gidebiliyoruz. Belki onlar da kariyer konusunda daha farklı olabilirdi. Para konusu hani maddiyat şu anda çok şükür çalıştığım için bu değil de zaman ayırma ile ilgili hedeflerim	İşlevselliğe dönük destek almak ve eğitsel motivasyon
BÇ95-32	Yani biraz önce dediğim gibi ben asistanlık sisteminin olmasını çok isterim öncelikle. Yani böyle daha uzun sürelerde daha rahat çalışabilmem için bana atıyorum işte gidiş gelişlerimde eşlik edecek ya da günlük ihtiyaçlarımda yardımcı olabilecek birinin olması işimi çok kolaylaştırırdı. Ve bunun da devlet tarafından karşılanması tabiki de. Bunun yanında işte etrafın erişilebilir olması yani işte özellikle resmi kurumların vs asansörlerinin uygun olması, çünkü en ufak bir işimin düştüğünde bile notere gitmem gerektiğinde bile, çoğu notere gidemiyorum çünkü çoğu noter erişilebilir değil mesela. Bunun gibi şeyler tabiki de çalışma hayatımı zorlaştıran şeyler. Tabii insanların tutumlarının da açık olması oldukça önemli. Mesela bugün çalıştığım üniversitede yabancı bir hocayla tanıştık, karşılaştık yani asansöre beraber bindik. Benim için şey çok değerliydi. Şey diye sordu“ öğrenci misiniz, çalışıyor musunuz burada” diye sordu. Türk biriyle karşılaşmış olsaydım kaçınıcı sınıfta okuyorsun sorusunu alacağımdan böyle aşağı yukarı emindim yani. Çünkü genelde insanlar orada çalıştığımı düşünmüyorlar engelli olduğum için. Belki sadece buna göre değil, küçük de gösteriyor olabilirim ama o zaman da küçük gösteriyorum baktığınız zaman. Ama işte öğrenci misiniz çalışıyor musunuz diye sordu ben de böyle gözlerim dolu dolu dedim çalışıyorum, işte hocayım dedim. Yani böyle baya güzel bir sohbetimiz oldu.	Fiziksel ve ulaşım açısından destek almak
BÖ42-22	Şu an açıkçası ailemin desteği tam olduğu için bir ihtiyaç duymuyorum. Hani ailem her konuda her şeyde son derece arkamda olup en ufak aksilikte benim bir haberim olmadan kapatan insanlar o aksiliği. O yüzden ek bir ihtiyaç duymuyorum şu an. Kariyer planlarım içerisinde iş bulma sürecim biraz sıkıntılı olabilir o noktada çevremine desteğine ihtiyaç duyabilirim. Çünkü ilk hedefim önce işe girmek, işe girerken sergimi toparlamak, sergimin maddiyat gelirini toparlamak, sergimin maddiyatını toparladıktan sonra sergimi açıp yüksek lisans	Aile desteği olduğu için duymuyorum

	düşünüyorum. Hani o noktada çevrem bir desteği olabilir belki.	
BÖ43-22	Yardım, şöyle söyleyeyim, hani demin dedim ya, bir dernek ya da vakıf gibi bir şey kurmak istiyorum yani. Bunda bir iyiliğin bir farkındalığın parçası olmak, kurucu parçası aslında. Başında gelmek ya da birilerine bir şey göstermek. Dolayısıyla hani böyle bir dernek ya da vakıf kurarsam eğer hani onun kurulması olsun, kurulduktan sonraki aşamada insanlara gerek oluyor hani, mesela atölye gibi bir şey kursanız, resim atölyesi olsa, benim resme yeteneğim yok, bir ressam gerekir, işte ne bileyim bir müzik atölyesi olsa bir müzisyen gerekir, hani bunun gibi bu tarz şeyler.	Toplumsal hareket kurma veya ürünler ortaya koymada
BÖ72-25	Şöyle, kariyer gelişimimle ilgili herhangi bir yardım diye biri bana sorsaydı sadece beni destekleyen sosyal destek istememim olmasını, yani bu iyiliği devam ettirmesini isterdim. Ki şu anda dediğim gibi ailesel anlamda ya da hocalarımla beni teşvik etmesi anlamında arkadaşlarımla da aynı şekilde, şu an yüksek lisans yapmam konusunda yoğun bir baskı ve teşvik var. Sadece ben yardımsal anlamda işte çevremdeki insanların yapmam gereken şeyde ya da ilerlemem gereken bir yolda beni desteklemesini bekliyorum. Bunun haricinde maddi desteğe şu an için ihtiyacım yok. O anlamda sadece benim için yeterli kaynak, yani izlemem gereken yolun en azından bana tanıtılması. Ya da bu anlamda sosyal destek verilmesi benim için en büyük yardımdır.	Sosyal desteğin devamını istiyorum

3.1.11. “Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç kişinin kısmen yapılmış ama çoğunlukla olmadığı kanaatinde olduğu, bir kişinin yetersiz olduğunu vurguladığı, iki kişinin ise çeşitli boyutlarda yapıldığını düşündüğü gözlenmiştir.

Tablo 3. 11. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
BÇ76-34	Yapıldı. Şöyle bir şeydi binayı hani ben Bedensel taraftan değerlendiriyorum. Bir rampası vardı ama güzel bir rampa değildi o rampa uygun hale getirildi. Ve tam anlamıyla sıkıntı yaşanmayacak şekilde erişilebilir oldu. Engelli tuvaleti yoktu binada. Hani ben normal Engelli tuvaleti olmasa da klozet ihtiyacına yetiyor olsa bile her geleni düşünebilmek adına onu da tasarladılar. Ve o da yapıldı. Yani fiziksel anlamda ihtiyaçları giderebilecek şeyleri yaptılar.	Ulaşım ve tuvaletle ilgili düzenlemeler yapıldı
BÇ60-38	Gerçekten benim bulunduğum kurumda engelliler ile ilgili düzenlemeler yapılıyor yapılmaya da çalışılıyor. Bizim gözlemlerimiz de dinleniyor gerçekten ama diyorum. Ya benim mesela çalıştığım masa, işlevsel bir masa olması konusunda dikkat ediliyor. Mesela engelli tekerlekli sandalyeli birey çıkabilir rahatlıkla, içeride nasıl davranılması gerekir, neler engelli bireylere falan gerçekten bunun üzerinde çalışmalar yapılıyor inkâr edemem. Yavaş yavaş farkındalık eğitimleri de yapılmaya başlanıyor. Bu konuda elinden gelen gayreti gösteriyor kurum, hassasiyeti var.	Hem çalışma ortamı hem de farkındalık açısından yapılıyor
BÇ95-32	Yani hem okurken hem de çalıştığım yerlerde yapmaya çalışıyoruz diyebilirim. Yani çalıştığım üniversite oldukça uygun. Çalıştığım ofis biraz önce anlattığım gibi uygun değil ama bizim elimizden gelebilecek bir şey yok yani ofisi taşımak dışında. O da benim alabileceğim bir karar değil ofisin sahibinin alması gereken bir karar bir taraftan. Ama işte o kararı almadığı için zaten ben kendi yerimi açmayı düşünüyorum. Onun dışında da önceki çalıştığım yerlerde de biraz yapılmaya çalışıldı diyebilirim. Sadece ben şeyi çok istemişim	Kısmen yapılmış ama çoğunlukla olmadığı kanaatinde

aslında oradaki çalışanlardan bir tanesinin mesela bana en azından gün içerisinde ihtiyaç duyduğum kadar destek olabilmesinde, özel ihtiyaçlarımda vs destek olmasını istemişim. Ama orada çalışanlar böyle biraz daha devlet mantığında olduğu için çok yanaşmadılar aslında, ekstra iş yapmak istemediler. Ben ücretini felan da vermeyi düşünüyordum ama yine de böyle bir uğraşmak istemediler diyebilirim. Bu böyle ayarlamaların yapılamadığı ve yöneticilerin çok dahil olmadığı bir süreçti benim için. Üniversitede dediğim gibi ilk gittiğimde zaten asansörü yoktu, üniversite daha travmatik aslında benim biraz düşününce. Çünkü asansör yoktu ve ODTÜ Kampüsü böyle işte çok erişilebilir bir kampüs değil her yerde eski bir kampüs olduğu için de hani böyle rampasız ve asansörsüz yerler çok fazla. Ve bunları değiştirmek için uğraştığımız zaman da mesela işte Engelsiz Odtü Topluluğu olarak şöyle çok karşılaştık yani. Bunun için bütçemiz yok, işte evet haklısınız ama işte böyle yapılmış, ama bizim kampüs ödüllü bir kampüs olduğu için değiştiremeyiz falan gibi şeylerle çok karşılaştım ve asansör, ben doktora başlarken felan yapıldı diyebilirim. Onun dışında derslerim hep zemin kattaydı. Ama kantin - 1.kattaydı. İşte hocaların odaları 2.kattan itibaren, psikoloji bölümünün hocaları. Oraya çoğu zaman çıkmıyordum veya kantine inmiyordum ya da çok gerçekten çıkmam ya da inmem gerekirse sonuç olarak sandalyemin taşınması gerekiyordu. Onda da böyle güzel bir şey değil. Benim tercih ettiğim bir şey değil doğal olarak. Ve bunun gibi şeyler daha rahatsız ediciydi.

BÖ42-22

Hayır. Yani ben zaten üniversitemde engelli biriminin dahi olduğunu geçen sene öğrendim. Onu da hocam, burada öyle bir yer var, o engelli raporunu istediler senin dedi. Neden istediler dedim, bir şeyde mi kullanılacak gibisinden. Ben de bilmiyorum neden, istediler dedi. Raporumu ilettim, raporumu gönderdim. Ve sonrasında kurumun bana dönüşü, herhangi bir şey olmadı. Değdim gibi üniversitemin çalışan bir üniversite değil. Engelliler açısından ek destek veren bir üniversite değil. Sadece belediye başkanımız biraz böyle pozitif bir yönde. O da Çağla sayesinde olan bir şey, işte görme engelliler için belediyenin yaptığı ek çalışmalar var. Ama üniversitede yapılan herhangi bir şey yok, o yüzden birimin verdiği bir destek yok, hani konuşmadır onun dışında yönlendirmedi hani nasıl diyebilirim düzenlemedi, herhangi bir şey yok yani.

Çok yetersiz

BÖ43-22

Yapılmaya çalışılıyor mu desem yapıldı mı desem ne desem. Şimdi yapılmadı demeyeyim demin anlattım yani yapıldı. Ama şu an durmuş vaziyette. Kaç yıldır uğraşyoruz arkadaşlarımızla da şu an hiçbir şey yok. Hani yapıldı mı diyelim ne diyelim? Yapılmaya çalışılıyor ama eksiklikler de var. Şimdi hiç haklarını yiyemem ama şu an birkaç yıldır falan bir şey yok yani.

Kısmen yapıldı ama yeterli değil

BÖ72-25

Bu anlamda şöyle, ben birinci sınıfta buraya geldiğim zaman üniversiteye, üniversite birçok açıdan zaten ulaşılabilir bir vaziyetteydi. Sadece ulaşılabilirlik bakımından bazı alanlar işlevsel değildi. Yani mesela bazı asansörler devre dışı bırakılmıştı. İşte bazı rampaların önüne setler felan konulmuştu. Çünkü engelli başka bir öğrenci yoktu benim dışımda. Farklı engel gruplarında insanlar vardı; görme engelli, işitme engelli gibi. Onlar dışında bedensel engelli olmadığı için dolayısıyla da ihtiyaç duyulmadığı için bu alanlara birçok aslında ulaşılabilirlik açısından bize daha katkı sağlayabilecek alanlar devre dışı bırakılmıştı. Ben engelsiz öğrenci biriminin temsilcilik görevine getirildikten sonra bunları dile getirdim ve tek tek zaten işlevsel hale getirildi. Şu an birkaç yerlerde bir sıkıntı var, farklı engel gruplarındaki arkadaşlar için. Onları da çözmeye çalışıyoruz, o şekilde.

Kısmen düzenlemeler var ama yeterli değil

3.2. Görme Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi

Bu bölümde görme engelli kategorisindeki bireylerin kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesine yer verilmiştir.

3.2.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 4 katılımcının kendi isteği ve ilgisi doğrultusunda 1 katılımcının engelinin etkisiyle 1 deneysel süreç içinde etkili olduğu görülmüştür.

Tablo 3. 12. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Ben zaten istiyordum sosyal bölümünde okumak.	Kendi isteği doğrultusunda
GÇ90-28	Öğretmenlik seçmemde engelim etkili oldu. Dolayısıyla bir de siyasal bilimler ya da gazetecilik bölümlerini seçmeyi isterdim ama öğretmenlik istedim tabii ki de. Bunun da rahatlık ya da toplumdaki kabuller tabii ki etkili olmuştur engelimle beraber.	Engelim etkili oldu
GÇ70-32	Hangi bölümü seçeceğime aslında karar veremedim. Çünkü şöyle bir şey oldu. Ben ortaokulda okurken işte görme engelli olduğum için çok yavaş okuyordum, büyüteç kullanıyordum yani o zaman. Ve bu sınavlarda okul sınavlarında hani alabiliyor muyuz, ona nasıl girebiliyoruz, cevaplayabiliyoruz. Bunlardan haberdar değildim. Okulum da bana bunu haber vermedi işte. O yüzden ben o gittiğim liseyi, liseyi geçiş sınavında başarı gösteremedim bundan kaynaklı. Çünkü kendim okuyarak girdim sınava ve soruların yarısını okuyamadım. Sonra müzik öğretmenim, müzik konusunda da yetenekli olduğumu, güzel sanatlar deneyebileceğimi söyledi. Ben de denedim ve orada yetenek sınavında başarılı oldum. Yani müzik öğrenimi görmek benim seçimim değildi. Herhalde diğer sınavda başarılı olsaydım müzik öğrenimi görmezdim muhtemelen.	Deneysel süreç içerisinde
GÖ100-26	Güzel soru. Ya şöyle biraz idealistce bir tavır sergiledim. Bu konuda ve şey, gazetecilik seçtiğim için tabii tepki aldım biraz. Ama önce Kocaeli Üniversitesinde okuyordum, halkla ilişkiler bölümüydü orada da zaten. Orada okurken bir Kaos GL gönüllü muhabirlik eğitimine kabul edildim ve orada muhabirlik yapmaya başladıktan sonra Ankara lojistiğe gelmeye karar verdim. Öyle şu an zorlu bir süreç olsa da kariyer açısından, en azından sevdiğim bir bölümde okuduğum için mutluyum.	Kendi isteği doğrultusunda
GÖ90-25	Şöyle, aslında mesleğini yaptığım bölümü seçmeden evvel, bölüm zaten sözel bir bölüm, eşit ağırlık çıkışlı olduğum için seçtim. Gittiğim üniversitenin etkisi çok büyük oldu. Aynı zamanda da psikoloji olduğu için en başta kendimi tanımayı istediğim, insanları tanımayı istediğim için.	Kendi isteği doğrultusunda
GÖ90-19	Şöyle oldu ben dil sınıfı öğrencisiydim. Dil sınavına alternatif olarak Türkçe-sosyal sınavına da girdim. Türkçe-sosyal sınavından daha yüksek yaptım. İyi bir puan aldığım için Türkçe-sosyalden bir bölüme girmeyi tercih ettim. O yüzden Türkçe öğretmenliği, çünkü dille ilgilenmeyi seviyorum, incelemeyi seviyorum. Benim ana dilim ya da farklı bir dil olması hiç fark etmiyor. Çünkü bunları incelemeyi seviyorum. O yüzden bu bölümü severim diye düşündüm.	Kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda

3.2.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde iki katılımcının herhangi bir sorun yaşamadığı bir katılımcının kısmen problem yaşadığı bir katılımcının kariyer seçimini olumsuz etkilediği bir katılımcının ise kariyer seçimini yönlendirdiği bulunmuştur.

Tablo 3. 13. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Engel olarak belki sınavda yapıp yapamayacağım konusunda bir sıkıntı çekmiş olabilirim. Onun dışında bir problem olmadı. Bölüm seçiminde engel durumum herhangi bir sorun teşkil etmedi.	Kendi kişisel korkusu hariç bir problem olmadı
GÇ70-32	Ben ortaokulda okurken işte görme engelli olduğum için çok yavaş okuyordum,büyüteç kullanıyordum yani o zaman. Ve bu sınavlarda okul sınavlarında hani alabiliyor muyuz, ona nasıl girebiliyoruz, cevaplayabiliyoruz. Bunlardan haberdar değildim. Okulum da bana bunu haber vermedi işte. O yüzden ben o gittiğim liseyi, liseyi geçiş sınavında başarı gösteremedim bundan kaynaklı	Kariyer seçimimi olumsuz etkiledi
GÖ100-26	Yani dediğim gibi çevreden tepki aldım ama benim açımdan çok ciddi bir sorun olmadı. Ama şöyle iş alanında zaten gazetecilik sıkıntılı bir alan. Yani asıl sadece benimle alakalı değil genel bir sorun. Benim görmüyor olmam ekstra dezavantajlı yapıyor. Hepsi bu. Yani bu alan zaten herkesin sıkıntı yaşadığı bir alan olduğu için o konu zaten genel bir sıkıntı diye düşünüyorum	Kısmen problem yaşadım
GÖ90-25	Dolayısıyla benim bölümüm kompleks görmekle alakalı bir bölüm çok olmadığı için bir de zorluk çekmedim seçerken.	Problem yaşamadım
GÖ90-19	Bu konuda engelimin bana yansımaları ben askında matematik yapamadığım için matematik derslerinde çok başarısız olduğum için sözel ağırlıklı bölümler tercih etmek durumunda kaldım	Alan seçiminde kariyer değişikliği yaptım

3.2.3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç katılımcının bu konuda kadın olmanın bir sorun oluşturmadığı için ise engelli kadın olmaktan çok engellilik kısmen sorun olduğunu beyan ettiği görülmüştür.

Tablo 3. 14. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Ee yani şöyle. Bilmiyorum daha önce düşünmediğim için şu anda bi anda sorunca tam toparlayamamış olabilirim ama ıı yani şu şekilde belki hani sosyal hizmet bölümü için söylüyorum. İncelemeye felan çıktığımızda bana staj döneminde bana baya bi sorun çıkarmışlardı. İncelemeye götürmemek açısından işte veya işte zorlanacağımı düşünerekten, müracaatçıların sorun çıkaracağını inanarak ama ben mesleğin ilk seçiminde tam olarak böyle bir düşünceye sahip olmamıştım ama ıı sanırım bölümdeki insanların böyle bir çekinceleri varmış, yani onu da görmüş oldum.	Engelli kadın olmaktan çok engellilik kısmen sorun oldu
GÇ90-28	Ya benimki paralel olarak engelli bir kadın olmakla aslında toplumda şöyle bir durum var. Engel algının bir de kadınlık olgusunu biraz daha aşağı itiyor ama bazı durumlarda tabi daha değişik anlamda ayrımcılığa da uğramasına sebep oluyor. Tabi bu da büyük oranda etkili olmuştur diyebiliriz	Engellilik kadın olmayla beraber daha büyük sorunlar ortaya çıkarabiliyor
GÇ70-32	Biraz zor oldu. Ya meslek seçimimde kadın olmak etkilemedi yani, engelli olmak daha çok etkiledi o yüzden. Hani diğerini düşünüyorum. Engelli kadın olmak nasıl etkilemiş olabilir seçimimi. Çok etkileyen bir durum olmadı sanki ama belki bilmiyorum ailemin bulunduğu yerde Öğrenim görmek zorunda kaldım. Belki erkek olsaydım hani yurtlara falan daha rahat mı gönderirlerdi acaba bilmiyorum. Belki öyle bir şey olabilir	Engelli kadın olmaktan çok engellilik kısmen sorun oldu

GÖ100-26	Yani özel bir etkisi, kadın olduğum için öğretmenlik seçmedim. Genelde tavsiye edilen şey odur hatta sırf kadın değil görmüyorsan da işte öğretmen ol daha kolay, avantajları çok derler. Ya bu bizim toplumda genel bir şeydir. Bu biraz şey, hani beni böyle yönlendirmesi. Hani nasıl alayım. Yani öğretmenlik seçseydim, evet kadın olduğum için ve engelli olduğum için seçmiş olacaktım. Ama bunları bir kenara bırakıp kendi istediğim şeyi seçtim aslında. Yani ben engelimi düşünerek seçmedim. Toplumun kafasındaki kalıp yargılar tabiki biraz sıkıntılı. O yüzden bunu seçtiğimde yine bu yönden de tepkiler aldım. Hani öyle söyleyeyim.	Çok sorun olmadı
GÖ90-25	Meslek seçerken engelli bir kadın gibi düşünüp geldiğimi hiç sanmıyorum. Yani bölümü özellikle seçerken, zaten kadınlık üzerine yani kadın olmak istediğimi kafa yormam üniversite yıllarımda oldu. Ama psikoloji mesleği aslında çok değişik bir meslek. Örneğin işte Amerika'da daha çok erkeklerin çoğunlukta olduğu ve öyle yaptığı bir meslek iken, Türkiye gibi ülkelerde daha fazla kadınların yoğunlukta olduğu bir meslek grubu ilginç bir şekilde. Dolayısıyla da aslında mesleğimle kadın olmamın çok da şey, problematik bir yanı Türkiye açısından yok, Amerika'da olsaydım belki olabilirdi. Yok yani kadın olmamın etki ettiğini düşünmüyorum seçerken. Yani eğer başka bir ülkede olsaydım kadın olduğum için o yüzden zaten anlatmaya çalıştığım şey Türkiye'de kadınların zaten çoğunlukta yaptığı bir iş olduğu için işi yapmam mı yapmasam mı bunu ben ne zaman fark ettim, üniversiteye geldikten sonra fark ettim. Kadın olmam hiçbir etkiye sahip değil bu meslek seçiminde.	Bir sorun yaşamadım
GÖ90-19	Yani engelli bir kadın olmamın meslek seçimimle bir alakası olmadı açıkçası. Herhangi bir etkisinin olduğunu düşünmüyorum.	Bir sorun yaşamadım

3.2.4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç katılımcının aile veya akrabalarının etkisinin olumlu olduğunu birisinin aile ve akrabalarını eğitim seviyesi nedeniyle olumsuz olarak nitelerken ikisinin eğitsel çevrenin olumlu olduğunu bir tanesinin ise kısmen olumlu kısmen olumsuz etkisi olduğunu ifade ettiği söylenebilir.

Tablo 3. 15. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
GÇ95-21	Yani genelde rahat edebileceğim bir iş olsun falan gibi bakıyorlardı duruma. Hani mesela öğretmenlik gibi, gider gelirsın mantığına. Yani genel bakış bu yöndeydi. Ailem destek verdi açıkçası. Hani hangi bölümde okuyacaksın şey yap gibisinden. Arkadaşlarım farklı bölüm önerileri olmuş olabilir. Akrabalarım da genellikle öğretmenliği istiyorlardı, rahat etmem açısından.	Genel olarak akraba ve çevreden destek görmüş
GÇ90-28	Ailemin tam anlamda bir etkisi oldu. Akrabalarım, çevrem de büyük anlamda etkisi oldu, öğretmenliğimin de öğretmenlerimin de ama ailemin dışında diğer grupların hani kaygıları eşliğinde işte etkisi oldu. Kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz şeylerle karşılaşıyorsunuz. Ya da bir de çalışıyorsunuz ya da okuyorsunuz nasıl olur ki, yani bir takım şeylerle karşılaşılabiliyoruz tabii ki de.	Ailenin olumlu etkisi oldu
GÇ70-32	Çok zor sorular bunlar ya. Birazcık düşünüyem. Bir kere okul yaşantımın kesinlikle kariyer gelişiminde olumsuz bir etkisi olduğunu söyleyebilirim. Akrabalarımın da olumlu bir etkisi olmadı. Engelli olduğum için bir kere öğretmenlik felan yapamayacağımı süreklili bana aşılardılar. Ya da işte ne bileyim belki öğrenimimi devam ettiremeyeceğimi, bir yere kadar en azından devam ettirebileceğimi falan aşılardılar. Aileme gelecek olursak onlar ellerinden geldiği kadar desteklemeye çalıştılar ama eğitimsiz oldukları için olumlu bir etki de yaptılar diyemem. Arkadaşlarımın da çok olumlu bir etkisini görmedim üzerimde.	Ailem ve akrabalarımın yeterli eğitimi olmadığı için olumlu bir etkisi olmadı
GÖ100-26	Ya kariyer gelişimi, şu anda hayatımda kariyere dair hiçbir şey olmadığı için böyle bir şey söyleyemeyeceğim. Şöyle söyleyeyim ben genelde kendim karar verdiğim için ailem çok müdahale etmedi zaten bu duruma. Ama mesela Kaos GL ile tanışmam benim için çok büyük bir etki oldu. Orada muhabirlik deneyimini edindiğim için böyle daha şey oldu. Konuşamıyorum ben bugün ya,	Eğitim ve iş çevremden destek aldım

	<p>özür dilerim. Ya orada muhabirlik deneyimi edindiğim için o bana baya bir yüreklendirdi böyle özgüven arttırdı bende. Onun bende gazetecilik anlamında baya bir gelişim sağladığını söyleyebilirim. Onun dışında ya okuldaki, bizim Ankara iletişimdeki hocaların neredeyse hepsi sürekli yanımdaydı. İlk girdiğim yıldan beri her anlamda maddi manevi derslerde olsun işte okul içerisinde her anlamda gerçekten şeydi böyle. Arkadaş gibiler zaten. Bu sadece bana karşı da değil yani bizim okulun hocaları okuldaki bütün öğrencilere karşı böyleler. Lise çok saçmaydı zaten, lise hakkında konuşmak istemiyorum yani klasik düz lise, hiçbir öğrenciye faydası olmayan bir yer zaten.</p>	
GÖ90-25	<p>Şöyle, aslında öğretmenlerin belirli bir kısmı oldukça destekleyici yen, belli bir kısmı tam destek olmadığı hem de köstek oldu. Şöyle ki beni diğer öğrencilerle karşılaştırarak sosyal çevre edinmemi çok güzel baltaladılar kendileri. Aynı zamanda da bazıları gerçekten örneğin sayısal derslerde; matematik, geometri, fizik, kimya, biyoloji gibi derslerde kendilerince ekstra materyal geliştirmeye çalışırken ve sınıfla beraber benim de öğrendiğimi anlamadan başka bir konuya geçmezken baz hocaların da hatta aynı hocaların da ben sayısal bölüm seçmek istiyorum dediğimde “yok okutmazlar Bahar seçme” dediklerini biliyorum, yaşadım. Dolayısıyla sanki şey gibiydiler, kendi kurdukları alan içerisinde bana destek oluyorlardı ama benim başka akademik durumlarda yani mezun olduktan sonra ne yapacağım, ne yapabileceğim bu istediğim, öğrendiğim şeyleri ilerletip ilerletemeyeceğimle ilgili olarak inisiyatif alıp beni desteklemiyorlardı. Böyle değişik bir yönleri vardı yani, kendi derslerinde destek ama ilerisi için bi destek ve bir şey psikolojik bir destek yoktu. Aile meselesine gelince ailem çalışmama hani ciddi anlamda destekler, babam da annem de öyle. Öğretmenlerimin eksik kaldığı ilkokulda özellikle, durumlarda örneğin matematiği biraz babama borçluyum çünkü küçük yaştan itibaren sürekli matematik açısından beni geliştirmek için baya zorluyordu yani. Sınıfın ilerisindeki konuları biliyordum. Annem de Braille öğrenirken çok destekledi, kendisi önce öğrendi bana öğretti falan. Tabi sonraki yıllarda onların eğitim düzeyi de yeterli olmayınca bana güvenmeye çalıştılar ama hiçbir zaman bana hadi kızım ders çalış dediklerini hatırlamıyorum, akademik açıdan söylemek gerekirse. Arkadaşlarım dediğim gibi yani öğretmenlerim sağ olsunlar arkadaşlarımı bu yolla benden uzaklaştırdıkları için, ilkokulda da lisede de sıkıntı çektim. Hatta lisede kolejde okuduğum için ve insanlar parasıyla gidip okudukları, o halde başarılı olmadıkları ve ben hala veli toplantılarında karşılaştırıldığım için hem burslu hem kör bir öğrenci olarak, bu beni çok zorladı hatta lise hayatımın baya depresif geçmesine neden oldu. Lisemi değiştirmeyi çok istedim. Çok zorluyorlardı çünkü benim için, hatta ben insanlardan nefret eder bir hale bile geldim. Yani kendime hiçbir zaman ne kör olduğum için ne de başarılı olduğum için başlı başına eksik hissetmedim. Ama şeyi anlamlandırmak çok zor geldi. Birilerinin körüm ya da akademik açıdan başarılıyım diye beni ötekileştirmesini hazmetmek bana her zaman ‘neden ben’ sorusunu sordurdu ama bu dediğim gibi benim özelliklerimle alakalı değil, insanların bu özelliklere atfettikleri şeylerle alakalıydı. O yüzden arkadaşlık konusunda çok acılarım var.</p>	<p>Bazı açılardan destekleyici bazı açılardan ötekileştirici</p>
GÖ90-19	<p>Yani genelde benim kararlarımaya saygı duydular öyle bir etkisi oldu. Yani ben ne yönde ilerlemek istiyorsam o şekilde ilerlememe destek oldular. Akrabalarımın çok büyük etkisi olmadı açıkçası benim kariyer gelişimime arkadaşlarımın da olmadı. Öğretmenlerim her zaman destek olmuştur. Ben mesela iletişim fakültesi istemişimdir her zaman annemler öğretmen olmamın daha iyi olacağını düşünmüştür o konuda biraz farklı görüşlere sahip olmuştuk. Sonuçta öğretmenlik oldu. Öğretmenlerimin olumlu etkisi oldu dediğim gibi her zaman her şekilde destek oldular, çalışmalarımda beni her zaman olumlu şekilde yönlendirdiler. Gerek İngilizce hocam olsun gerek diğer hocalarım olsun zaten benim başka bölümden sınava girerek çok yüksek puan almam bunu kanıtlar diye düşünüyorum.</p>	<p>Ailem ve öğretmenlerimin olumlu etkisi oldu</p>

3.2.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir katılımcının büyükşehir imkanlarını vurguladığı, iki katılımcının kendi bireysel çaba ve ilgisine atıfta bulunduğu, bununla beraber görsel temelli dünyanın gelişiminin bir katılımcı tarafından zorlayıcı olarak

ifade edildiği, bir katılımcının ilk ve orta öğretimde olumlu destek görürken yükseköğretimde görmediği bulunmuştur.

Tablo 3.16. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Yani büyükşehirde yaşıyor olmam bunu baya bir kolaylaştırmış olabilir. Yani büyükşehirde çünkü ulaşabileceğim imkanlar daha fazlaydı, o şekilde söyleyebilirim. Arkadaşlarımın çok desteği oldu engelli arkadaşlarım açısından söylüyorum. Ailemin tam olarak hani yönlendirmede bulunmamasının desteği olmuş olabilir. O şekilde.	Büyükşehir imkanları
GÇ90-28	Bir keresinde aslında kariyer seçiminde toplumsal bir algı var diyebiliriz. Hani öğretmenlik iyi bir şeydir gibi. Ama engelli olmakta en başta kolaylaştıran faktörler kesinlikle değiştirilebilirlik faktörlerin bu daha da şey olması etkinleştirilmesi diyebiliriz, teknolojik gelişmeler diyebiliriz. Onun yanın sıra aslında ayrımcılığın ya da bu algı değişiminin de kariyer gelişiminde çok büyük önemli etkisi olacaktır. Ama henüz tam oranda büyümüş değildir.	Toplumsal algı ve teknolojik gelişmeler
GÇ70-32	Aslında burada üniversitede karşılaştığım öğretmenler biraz kariyer gelişimimi desteklediler. Hani onlar yüksek lisans yapmamı falan hep söylediler hatta devam da et dedi. Üniversitede karşılaştığım öğretmenler biraz kolaylaştırdı diyebilirim. Bi kere ilkokul, ortaokul, okul yaşantısı beni kariyer seçmeme kesinlikle destek olmadı, destek olmamanın ötesinde zaten benim engelli bir insan olarak herhangi ileriye dönük bir eğitim yaşantısı olamayacağımın, hani bir şey yapmamayı seçtiler. Zaten bir şey olmayacaktı, ben hatta başarılı bir öğrenciydim ama ne kadar başarılı da olsam bir şey yapamayacağımı düşündükleri için herhangi bir destek sunmadılar. Lise farklı tabi. Lise öğretmenlerim de desteklediler mesela. Çalgı seçiminde felan olumlu yönde destekleri oldu lise öğretmenlerimin de. Lise ve üniversite olumlu ama ilkokul ve ortaokul olumsuz. Aslında bunları belirleyen tabi ilkokul ve ortaokul, bakacak olursak.	İlköğretim ve ortaöğretimde destek alamadım ama lise ve yükseköğretimde kısmen olumlu
GÖ100-26	Yani dediğim gibi ben kendim gayet böyle idealistçe bir seçim yaptığım için hani kolaylaştıran bir şey ne olabilir bilmiyorum. Yani kolay ya da zor diye bir şey düşünmedim açıkçası o an. Hani ben bunu istiyorum deyip seçtim, öyle söyleyeyim. Kaostaki muhabirlik eğitimini alıp orada hani haberlerimin yayınlanmaya başlamasından sonra Ankara gazeteciliğe geçtim mesela. Ben dedim ki a evet ben bu işi yapabiliyorum baya baya, ben o zaman, zaten istiyordum Ankara’da gazeteciliği ve insanların söylemleri yüzünden yazmamıştım. Bu deneyimi edindikten sonra, yapabildiğimi gördükten sonra oraya geçmeye karar verdim.	Fikrim yok
GÖ90-25	Şöyle, üniversite hayatını düşünmek gerekirse ondan öncesinde dediğim gibi kendimi tanıma isteğim bir de insanları tanıma isteğim. Herkes benim gibi mi deneyimliyor, başka türlü mü deneyimliyor, başka türlü bakış açısı mümkün mü? Bunu çok soruyordum kendime. Ama üniversitede iyi bir üniversite mezunu olduğum için, bana en önemlisi mesleki açıdan gelişimden çok sorgulayarak bakmayı öğretti ve her şeyi öyle kolay kolay içe almamak ve her bilginin doğru olup olmadığı konusunda bir soru işareti taşımak, bilginin geçerliliği konusunda soru işareti taşımak, kendini tazelemek, yenilemek, başka bakış açılarını doğru bulmasan bile anlamaya çalışmak açısından ciddi destek oldu ve bunlar bence mesleki gelişimim için çok önemli şeyler. E tabi üniversitede engelli birinin aynı zamanda nasıl insanlara destek, psikolojik olarak destek olunacağını gösterdiler, hissettirdiler. Bunları sayabilirim aslında. Mesleğimi uygulamak açısından düşünürsem birçok psikologların kullandığı birçok testin, özellikle çocuklarla çalışırken aşırı derecede görsel olması, bazı terapi ekollerinin körlerin yapamayacağına dair önyargılarının olması, şu an mesela beni ciddi anlamda zorluyor. Testlerin baştan elden geçirilmesi ve terapi ekollerinde de körlerin çocuklarla da çalışabileceğine inanan insanların artması gerekiyor örneğin. Ya da her şeyin her isteğe kişilik testinin, her zekâ testinin ve işte psikologların kullanacağı farklı araçların, terapi metotlarının mesela, her şeyin bu kadar görsel olduğu bu dünyada öğrenciyken de çok karşılaştığım bir şeydi. Görme odaklı ve sanki bütün danışmanlar sanki bütün psikolojik, ruh sağlığı hizmetinden yararlanmak isteyen herkes görüyormuş, herkes turnak içinde standart, normalize edilmiş bir beden ölçütüne sahipmiş gibi davranıldığı için, biz görülmüyoruz hala da görülmüyoruz, mesleği uygularken de öğrenirken de bunun zorluğunu çektim. Hala kendime uygun eğitimler arıyorum, çoğu yer beni üzüyor gerçekten çok önemli insanlar üzüyor hem de, alanda gerçekten önemli olduğumu düşündüğüm insanlar üzüyor, hani diğerlerini geçtim. Bundan dolayı şu an mesela bazı eğitimlere gitmiyorum ya da bazı şeyleri almıyorum. İşime yarayacak olmasına rağmen uyarlamaya açık olmadıkları ve “bunlar	Kendini keşfetme çabası kolaylaştırırken görsel temelli bir dünya zorlaştırmaktadır

	uyarlanamaz bunlar böyle” dendiği için kendime alternatif arıyorum ve hala açıkçası güvensiz, mutsuz hissediyorum. Yani bir insanı bu kadar bile isteğe atıl bırakmak çok da eşitlikçi gelmiyor bana ve alanımın körlere karşı böyle davrandığını düşünüyorum.	
GÖ90-19	Öncelikle benim sevdiğim ilgi duyduğum bir konu olması zaten, onun dışında ya bilemedim ya. Yani engelim ve kariyerim arasında çok büyük bir ilişki olduğunu ben düşünmüyorum. Yani eğitim alanında erişilebilirlik çalışmaları yapılmakta. Mesela benim de eğitim fakültesinde okumam böyle olumlu etkisi olabilir.	İlgi duyduğum alan olması

3.2.6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin hiç karşılaşmadığı, bir kişinin eğitim ve staj döneminde, bir kişinin mesleki yeterlilikler açısından karşılaştığı, iki kişinin iş arkadaşları tarafından karşılaştığı, bir kişinin ise az yaşadığının beyan edildiği görülmüştür.

Tablo 3. 17. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Evet. Eğitim hayatımda genellikle matematik veya istatistik gibi derslerin hocalarıyla biraz sıkıntılarım oldu. İş yaşamımda da staj dönemlerimden örnek verebilirim. Az önce de dediğim gibi sosyal incelemeye çıkarmayan, o zamanlar falan da karşılaştım. Bunlarla baya mücadele etmek zorunda kaldım	Eğitim hayatı ve staj döneminde
GÇ90-28	Ben burada genellemeye gitmek istiyorum genelde hep konuşmalarında normal engelli olmayan bir insan bu mesleğe başladığında, mesleğinin getirdiği bir şeyden kaygı sağlar. Ben de dahil olmak üzere birçok toplumda, ben hani acaba bu mesleği yapabilir misin ya da çocuklar seni nasıl karşılayacak öğretmen olarak, iş arkadaşların nasıl karşılayacak gibi hafif kaygılarla başlıyoruz ki bu yine gerçekleşen bir durum. Şöyle ki mesela öğrencilik hayatım nasıl dedin, ben liseye yeni başladığımda mesela orada işte ne diyordu, bir hafta geçmişse onlar kör, burada okuyorsun aslında orada senin için özel bir okul açmışlar, oraya gitsen daha iyi olmaz mı? Falan ondan sonra bir hafta geçti bence kaydını oraya aldır, evinize daha yakın diye falan filan gibi. Sonra benim nereli olduğumu, benim işte karşı koymamamı, sakın olmamı, sanki ben büyütücem gibi saçma şeylerle karşılaşıyorum. Yine öğretmenliğe başladığımda karşılaştım. Peki, ben bu mesleği kendi isteğimle seçtim okudum da, şu an devletin atadığı üzere karşınızdayım dediğimde yine görmemle ilgili bir algıyla yine karşılaştım. Ama yine şu an benim aslında danışman öğretmenimiz hani bu stajyerlik uygulamaları oluyor ya benim danışman öğretmenimiz oluyor, meslektaşımız oluyor daha doğrusu adaylık döneminde. Kadın bana sürekli hani ders veriyor, ders veriyor derken stajı bana bırakıyor, ben orada ders anlatıyorum, kendi sınıfının kontrolünü bana bırakıyor falan ders anlatıyorum, görevimi yapıyorum. Her şey bakımından şu şekilde yaparım, programı şu şekilde düzenlerim, bilgisayarı şöyle etkin kullanıyorum ve her şekilde gereksiz fazla övgülerle falan ama adaylık sürecinin sonlandığı dönemlerde müfettiş geldi. Tabi onun vereceği bilgi çok önemli aynı zamanda. Müfettiş sınıfa geldi neyse ben yine dersi işledim falan. Çocuklarla etkileşimimiz zaten güzeldi, çocukların zaten görüşleri de güzel ama o danışman öğretmen dedi ki aslında normalde ise kendisi gibi öğrencilerin bulunduğu okulda daha rahat eder. Yani biz zaten nasıl başararsak başaralım, ne yaparsak yapalım onunla aynı şeyi yaparsak bile ne yazık ki bu algıyı yıkmak, yıkım olmuyor mu desem, ne oluyor bilmiyorum.	Mesleği yapıp yapmayacağıma ilişkin ön yargılar
GÇ70-32	Aaah. Tabiki de ilk başta öğretmenliğe alınmadım, kazandığım halde. Kararnamem çıktığı halde sağlık raporundan dolayı bir kere göreve başlamadım en başta. Başladıktan sonra gittiğim okulda yatılı öğretim veren öğrenim görülen bir okuldu orası ve lojmanı vardı.	İş yaşamında, arkadaşlıkta olumsuz ön yargılarla karşılaştım

	Engelli olduğum için bana lojman vermek istemediler, vermediler hatta. Sonra ellerinden geldiğince işimi zorlaştırdılar yani ders programımı çok uygun olmayan şekilde yaptılar. Üç okula birden gönderdiler. Onun haricinde yani arkadaşlık kurmakta çok zorluk yaşadım. Yani iletişim kuramadım diyeyim insanlarla ya da onlar benimle iletişim kurmak istemediler. Tabi bu sonra atandığım okulda da, ikinci atandığım okulda da, “işte sen bu okula niye geldin, bu okulda yapamazsın, burası çok iyi bir okul çünkü, sen keşke daha böyle köy çocuklarının olduğu ya da ne bileyim daha sosyoekonomik bakımdan daha fakir ailelerin olduğu yerlerdeki okullara gitseydin daha rahat ederdin, buradaki çocuklar işte çok şey, aileleri çok eğitilmiş, işte burada yapamazsın” gibi şeylerle karşılaştım ikinci okulumda da yine. Yine orada da aynı şekilde, biraz yıldırma politikası mı diyeyim ben ona artık, o tarz şeylerle karşılaştım. İşte sonraki okullarımda da aynı şeylerle karşılaştım, hemen hemen hepsinde.	
GÖ100-26	Ya eğitim hayatımda çok az, yani neredeyse hiç, yani hayatımın en iyi eğitim dönemini Ankara Üniversitesinde yaşadım. Gerçekten yani lise, ilkokuldaki ortaokuldaki körler okulu dönemi dâhil hiçbirini özlemiyorum. Tek özleyeceğime emin olduğum yer Ankara. Ama kariyer olarak, meslek hayatımda sıkıntı yaşamaya daha şimdiden başlıyorum zaten. Çünkü dediğim gibi gazetecilik zaten sıkıntılı bir alan Türkiye’de	Çok az yaşadım
GÖ90-25	Tabi ilk çalışmaya başladığım günden itibaren o şey vardı yani en ufak bir şeyde bile “siz onu nasıl yapacaksınız” deniyordu. Dolayısıyla ilk görev yerim benim için kabus gibi geçti. O kadar ki hani ben Boğaziçi mezunuyum biliyorlar “Hocam siz İngilizce biliyordunuz, değil mi?” dile getirecek kadar ve dalga geçecek durumları yaşattılar. Ve hiçbir şey yapamayacağıma dair şeyleri alttan alta söylerken, bu aynı zamanda aslında hem engelim hem de mezun olduğum okulla alakalı olarak yapılan bir mobbingdi. Onun dışında örneğin şey bu olayı anlatmak ne kadar şey bilmiyorum ama artık sen ne kadarını şey yaparsan, o kadarını kullanırsın. Örneğin işte şeydi, bir keresinde ben çocuk yuvasında çocuklarla çalışıyorum ve çocuklardan bir tanesinin bir söz vermiş bir elbise almaya gitmesi gerekiyordu, tabi biz sosyal servis olduğumuz için bizle beraber gidilebiliyor. Kız bunu söyledikten sonra sorumlusu da almadığını söyleyince abla işte böyle bir durum var diyince “e ben geleyim seninle, şoför bizi götürsün beraber alalım” dedim. Sonuçta şoföre uğradım şoför de normalde herhangi bir sosyal çalışmacı yani oradaki kurumdaki herhangi bir sosyal servis elemanı bunu söylese hemen şoför gelir ama bana dedi ki şoför, şoförden başlıyor, şu an ona şey değilim, hiç kimseye karşı bir şeyim kalmadı, o yüzden tarafsız anlatabilirim yani. Ee “Ben bir müdür yardımcısına sorayım” dedi sonra kapattı. Müdür yardımcısı aradı onun gizlilik kararı var kesin dışarı çıkmaması gerekiyor falan dedi, daha önce çıkıyor yani.”Tamam peki” dedim sonra kıza şeyi söyledim “biz alalım, sen ölçülerini söyle, resmini at”. Sonra müdür yardımcısı beni aradı ve dedi ki “Ben şimdi geliyorum anneyi evde bırakalım siz, ben, kız çıkalım alalım elbiseyi” dedi. Şimdi az önce gizlilik kararı olan bir çocuk, birkaç dakika sonra nasıl gizlilik kararı kalkmış oluyor? Ben dedim ki ben hallettim merak etmeyin sorun yok dedim kapattım. Ama hani nasıl titriyorum anlatamam size sinirden ve ağzımda bir şey çıkmasını istemiyorum. Bi de bu insanlar işte “neler başarmışsınız... Hanım ya işte ne kadar şeymişsiniz, siz buraya fazlasınız”, bana mesela bunu söyleyen biriydi bunu söyleyen kişiler. Madem buraya fazlaysam bu davranışlar nedir, neden kaynaklanıyor mesela? Bu tarz şeyleri çok yaşıyordum herkesten, sadece benimle bu anlamda yapacak olan insanlar değil de şoföründen şeyine, aklınıza gelebilecek herkes.	İşini nasıl yapacağını tarzında ve dolaylı olarak yaşadım
GÖ90-19	Hayır, hiç karşılaşmadım.	Hayır hiç yaşadım

3.2.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların beşinin farklı bir alan seçeceğini belirttiği bir tanesinin ise bunu düşünme gereği duymadığı görülmüştür.

Tablo 3. 18. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Farklı bir meslek, yani, belki hani şu şekilde söyleyebilirim. Bir sene daha bekleyebilirdim üniversiteye hazırlanma döneminde, öyle bir şey deneyebilirdim. Gerçi şu anda da yapabiliyordum ama cesaret edemedim diyebilirim özgüven eksikliğinden dolayı beklide. Onun dışında yine hani mesela polislik istiyordum felan diyip engelimden dolayı katılmadığım bir durum olmadı zaten. Yani yine psikoloji, pdr veya sosyal hizmet istiyordum. O şekildeydi. Yani dediğim gibi engelim tam olarak bir etkisini göremedim	Üniversite sınavına tekrar girmek isterdim
GÇ90-28	Aslında biraz önce de söylediğim gibi araştırmacı-gazeteci olmayı çok isterdim. Engelli olmasaydım isterdim ama bunda başka bir faktör belki bazen olabiliyor yine de yorabilir diye düşünüyorum, o da kadınlık olgusu hala toplumun algısına dair bir yaklaşım, meslekte de yansıdığını görüyoruz	Farklı bir alan seçerdim
GÇ70-32	Engelli olmasaydım kesinlikle farklı bir meslek seçerdim. Bu ne olurdu? Ne olurdu bilmiyorum ama müzik olmazdı herhalde. Müzikle ilgili yani amatör olarak ilgilenirdim müzikle ilgili.	Farklı bir alan seçerdim
GÖ100-26	Yani bunu düşünmedim açıkçası, düşünme gereği duymuyorum. Yani çünkü hani şey kimse ben kör olsaydım ne seçerdim diye bir şey düşünmeyeceği gibi ben de gören olsaydım ne seçerdim diye oturup düşünmedim yani. Hayatımda çok gereksiz bir detay açıkçası	Düşünme gereği duymadım
GÖ90-25	Ya engelli olmasaydım süreç baştan farklı işlerdi. Bir kere benim gideceğim ilkokul kenar mahalle okulu olurdu ki benim ailemin oturduğu yerdeki okuldan mezun kimse doğru düzgün olamadı. Çoğu liseyi okumadı. Ben size söyleyeyim ben engelli olmasaydım eğer 15’imde kaçardım 18’imde kocamla çocuğum olurdu ve bundan hiç pişman olmazdım. Dolayısıyla engelim olmasaydı dinlediğimiz bütün senaryo baştan değişiyor. Yani aslında birçok şeyi ben körlüğüme borçluyum. Dolayısıyla da evet kimileri için körlük çok travmatik olmuş bir şey. Benim de kabul görmediğim durumlar oldu ama bazı durumlarda mesela ders çalışmamı sağlayan şey benim neydi? Sarılacağım tek şeyin ders çalışmak olmasıydı. Eğer başka şeylerim olsaydı ders çalışmadım. Üniversiteden sonra bunu gördüm. Hayatıma başka şeyler girdiği zaman akademik açıdan uğraştım da sifıra indi neredeyse. Ama şu var, eğer hani şans eseri yine ders çalışan bir insan olsaydım kesinlikle sayısal seçerdim. Hiç sözelci kafam yok, ezberim iğrençtir, isimleri bile aklımda tutamam. Dolayısıyla da işte ben muhtemelen çünkü en çok arzuladığım şey oydu, matematikçi olmak, sağlam bir akademisyen olmak. Öyle felan teoriler geliştirmek. Kafayı böyle şeyle, matematikle yakmak isterdim. Ya da fizikçi olmak. Ama tabi engelli olmasaydım muhtemelen bunlar yine hayal olurdu, dediğim gibi yetiştiğim ortam şimdi benimle dersle ilgisi yoktu mesela. Şu an aramızda çok büyük bir uçurum var. O okumuş olmak için okudu. Ben de öyle olurum. Çünkü o mahalle kültürünün çıkaracağı şey oydu, biliyorum.	Farklı bir alan seçerdim
GÖ90-19	Evet, seçerdim diyetisyenlik olurdu. Aslında çok da engelli olmamla alakalı değil de benim ilkokulda temel sayısal eğitimim çok kötü olduğu için bu pek engelikle alakalı değil galiba benim eğitim hayatımdaki eksiklik yani aslında. Ama sağlık sektörünü seçebilirim diyebilirim bu soruya.	Farklı bir alan seçerdim

3.2.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların dördünün branş değiştirmeyi veya kişisel gelişimi tercih ettiği bir tanesinin akademik kariyer yapmayı hedeflediği, iki tanesinin branş değiştirme veya yurtdışında çalışmak istediği tespit edilmiştir.

Tablo 3.19. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
GÇ95-21	Kariyer hedefi olarak sosyal hizmet bölümü açısından söylemek gerekirse adliye alanında çalışmayı düşünüyorum. Yani şu aşamada belki staj yerimi adliye alanında bir yeri yazıp deneyebilirim. Ondan sonra da zaten tercihlerim arasına alabilirim. O şekilde. Alanla ilgili bilgimi artırabilirim	Branş değiştirmek ve kişisel gelişim
GÇ90-28	Biraz sosyolojiye yönelik çalışmak istiyorum biraz alternatif öğretim yöntemleri ve öğretmenliğe yönelmek istiyorum. Çünkü sistemdeki test ve sadece sınav sisteminde öğreticilik ve çalışmayı çok düşünüyorum dilerim olur	Branş değiştirmek ve kişisel gelişim
GÇ70-32	Yani doktora yapmak istiyorum en başta. Hedef olarak bunu öngörüyorum bunu yapabileceğimi düşünüyorum.	Akademik kariyer yapmak
GÖ100-26	Benim aslında çok bir hayalim vardı. İşte yurtdışında çalışmak gibi. Ama şu an onun için lisansı en azından tamamlamaya çalışıyorum. Erasmus deneyimim büyük bir katkı oldu bu açıdan bana. Onun dışında şu an açıkçası staj bile yapamadım hala Türkiye’de, hiçbir yerde. Hani okuldaki hocalar da bu konuda bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı işte yeterli olmuyor. Çünkü diğer öğrencilerin de aynı sorunu var aslında. Onun dışında iş başvurusu yaptığımda hani insanlar daha bizim telefon kullanabildiğimizi bile bilmiyorlar ve bunu anlattığımızda çok inandırıcı gelmiyor onlara. O yüzden ciddi anlamda sıkıntılı. Yani biraz aslında işverenlerin bu konuda bilinçlenmesi gerekiyor diye düşünüyorum.	Yurtdışında çalışmak ve staj yapmak
GÖ90-25	Her şeye rağmen çocuklarla çalışmaya devam etmek istiyorum. O saçma sapan ölçüm testlerinin bilmem nelerinin kör çocuklara da ya da kör uygulayıcıları da kapsayacak şekilde değiştirilmesi ve daha çok insanlara ulaşabilmek, dokunabilmek için. Ya ben bu işe kör olduğum için değil, yapmak istediğim beni heyecanlandıran başka bir şeyler var dediğim için değiştirmek istiyorum. O yüzden biraz daha uğraşmaya ihtiyacım var, uğraşacağım. Yüksek lisansı bitirip güzel bir tez konusu bulursam, umarım. Öyle yani çalışmaya devam.	Branş değiştirmek ve kişisel gelişim
GÖ90-19	Ben de tam olarak karar veremedim ama şu anlık öğretmen olmak diyelim. Çünkü çok kararsızım bu konuda.	Branş değiştirmek

3.2.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört kişinin teknolojik düzenlemelerin olduğunu, bir kişinin erişilebilirlikle ilgili düzenlemelerin, bir kişinin eğitsel anlamda düzenlemelerin faydalı fakat mesleki açıdan yetersiz olduğunu bir kişinin de eğitimcilerin bu açıdan yetersiz olduğunu belirttiği görülmüştür.

Tablo 3.20. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
GÇ95-21	Önyargularla mücadele etmek zorunda kalıyorum genellikle. Yani hocalar özellikle de sayısal bölüm hocaları, yönlendirme yapmam gerekiyor onlara. Bu konuda pek ikna edici olabiliyor muyum ondan da emin değilim ama o şekilde. Yani genelde teknolojinin bu konuda erişilebilirlikte olumlu etkileri var. Ya bu da eğitim hayatımı tabiki de olumlu etkiliyor.	Teknolojinin olumlu etkisi var
GÇ90-28	O çok güzel etkileyecek, etkiliyor da. Mesela şöyle engelli konusu bizim için şey değildi bireylerin farklılıklarıdır, farklı özellikleridir. Erişilebilir koşullar sağlandığı müddetçe eşitsizlikler ortadan kalkar.	Erişilebilirlik koşullarında kısmen iyileştirmeler var ve olumlu etkiliyor bu

	Bu sağlandığı müddetçe biz de, yani benim mesleğimi ve öğrencilik yaşamımı daha etkin ve toplumdaki engeli olmayan bireylerle aynı seviyede yaşamamı ve daha üretken bir şekilde yer almamı etkiliyor etkileyecektir de. Henüz koşullar tamamlandı mı sağlandı mı hayır.	
GÇ70-32	Çok olumlu yönde etkiler. Mesela okulda bana uygun bir akıllı tahtanın olması, benim kullanabileceğim bir akıllı tahtanın olması bile çok olumlu yönde etkiler. Aynı şekilde öğrencilik hayatımda da, hani o zaman ne bileyim bir bilgisayarım olsaydı ya da körlükle ilgili konularda bilgilendirilmiş olsaydım şu an olduğumdan çok daha farklı olurum diye düşünüyorum	Teknolojik düzenlemeler olursa etkiler
GÖ100-26	Şöyle söyleyeyim, mesela fakültede sınavlara bilgisayarla giriyor olmam ciddi anlamda benim için büyük bir avantaj. Çünkü gazetecilik bölümü sınavları daha çok yoruma ve yazmaya dayalı, dolayısıyla birine uzun uzun metinler yazdırmak, söyleyerek bunu yaptırmak çok zor. Dolayısıyla bu benim için, mesela bunu sınavlarda bilgisayarı kullanabiliyor olmak benim için gerçekten güzel bir deneyim ve düzenleme, iyi etkiliyor açıkçası. Onun dışında okuldaki kaynakların çoğuna dijital ortamda ulaşılıyor olmam ya da hocaların bunu bir şekilde sağlıyor olması, iyi olduğunu söyleyebilirim bunun da. Onun dışında şu an için çok olumsuz bir şey gelmiyor aklıma. Gelirse eklemeyebilirim.	Teknolojik düzenlemeler olumlu etkiliyor
GÖ90-25	Öğrenimimi çok güzel etkiledi. Yani işte hocalarımın dediğim gibi alternatif yollar bulmaya çalışmaları benim lisede fizik hocam kalemi, tahtayı, sırayı, aklınıza gelebilecek her şeyi kullanarak bana fizik anlatmaya çalışırdı. Ve ben fizikte diğer insanlarla yarışırıyordum. Ben şey tamam burslu okuduğum bir okuldu tamam ama en iyi sınıftayım ve en iyi sınıfın, ya bildiğimiz benim yarıştığım bir erkek öğrenci vardı kendimi mesela şey gibi hissetmiyordum, yani ben kadının o erkek, işte ben başarıyorum aslında daha iyiyim felan gibi değil de benim gördüğüm tek insan oydu. Ben onu o noktada ciddiye almadım direk, biz fizikte sürekli yarıştık, işte bir körle bir görenin ve bir kadınla bir erkeğin özellikle yarıştığını düşünün. Öyle bir ortamdı ve beni ciddi anlamda destekliyorlardı. Üniversitede de şey yine engelli birinin ciddi bir desteğiyle sınavlara rahat giriyorduk. Mesleki açıdan geldiğimizde olaya, burası işte öyle okullardan sonra insana, kendini biraz kötü hissettiriyor. Bütün o destek mekanizmasının çöktüğünü ve geride kaldığını düşünün. Yani ne bileyim erkenden uçmaya başlamak üzere olan bir kelebek gibi, oradan oraya, oradan oraya. Ve bütün çözümleri kendin bulmak zorundasın. Evet sana şey söyleniyor, istediğiniz desteği sağlayalım ama şey nasıl demeli, bütün her şeyi sanki bu insan ilişkileri ile gelişecek bir şey değilmiş, sanki beraber çalışılarak karşılıklı bir düzenlemeye gidilerek yapılabilecek bir şey değil de, tek taraflı benim almamla ve tek taraflı benim yapmamla değişebilecekmiş gibi düşünüldüğü ve kimse kendine ve kendi davranışlarına, işleyişine dair bir değişikliğe gitmeye ikna olmadı. Düzen öyle gidecek ama ben işimi yaparken istediğimi olabileceğim. Böyle bir dünya zaten mümkün değil. Dolayısıyla da yok yani.	Eğitsel destek aldım fakat mesleki süreçte almadım
GÖ90-19	Eğitimle ilgili yapılan teknolojinin ilerlemesi, teknolojinin eğitimle birleştirilmesi tabii benim kaynaklara daha çok erişebilmemi sağlıyor. Hocaların tavırları çok etkiliyor. Mesela şöyle bir olay var bizim okulda beni çok rahatsız eden bir olay. Bizim üst sınıfta öğrencilerle benim aynı dönemim de onlarla aynı şeyleri yapmamı bekliyorlar onlarla aynı davranmamı bekliyorlar. Yani hepimiz ayrı ayrı bireyler değiliz, tekmişiz gibi algılıyorlar. Ve bu beni rahatsız ediyor.	Teknolojik ilerlemeler olumlu etkiliyor fakat eğitimciler yetersiz

3.2.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin empatik olma nedeniyle engelli olan uzmanlara ihtiyaç duyduğu, bir kişinin erişebilirlik açısından düzenlemelere ihtiyaç olduğunu dört kişinin ise toplumsal ön yargılara, eğitimcilere, işverenlere dönük çalışmalarına atıf yaptığı görülmüştür.

Tablo 3. 21. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
GÇ95-21	Şu şekilde, staj döneminde de fark ettim ki hani oradaki uzmanlar ne kadar bilgili olurlarsa olsun çok önyargılı davranıyorlar ve mesela fırsat verme konusunda ciddi sıkıntıları var, o yüzden hani bu alanda destek alabileceğim bir uzman, görme engelli bir uzman çok etkili olabilir benim açımdan. En azından aklıma takılan soruları rahatça sorabileceğim birisi olabileceğini düşünüyorum. Çünkü diğerlerine sorsam bile yani pek yardımcı olamıyorlar. O şekilde.	Uzmanların ön yargılı olması ve engelli uzmanların daha empatik olması nedeniyle daha rahat hareket edebilme
GÇ90-28	Yine erişilebilir koşulların sağlanması daha çok, alternatiflerin artması yine onun yanı sıra toplumsal kalıp yargılardan arındırılması çok büyük bir önem arz ediyor. O da büyük oranda yardım eder diyorum. Ama en çok erişilebilirlikte alternatiflerin olması.	Erişilebilirlik açısından ve toplumsal ön yargıların kaldırılması açısından
GÇ70-32	Çalıştığım kurumlarda uyarlamaların yapılmasına ihtiyaç duyuyorum. Çünkü daha verimsiz olduğumu düşünüyorum şu anda. Uyarlamalar yapılsa hani öğretmenlik yaparken çok daha öğrencilere verimli olabileceğimi düşünüyorum.	Engeli doğrultusunda uyarlamalar yapılmasını istiyorum
GÖ100-26	Az önce dediğim gibi işverenlerin bilinçli olması bu konuda en büyük etken. Yani onun dışında ne kolaylaştırır, gerçekten aklıma başka bir şey gelmiyor zaten en net bu. Erişilebilirlik evet ama bilinçli olsa erişilebilirlik de sağlanır diye düşünüyorum. Temelde işverenlerin, kurumların en azından farklı insanlara karşı bilinçli olması gerekiyor.	İşverenlerin bilinçli olması
GÖ90-25	Benim ihtiyaç duyduğum şey galiba şu yani eğitimini almak istediğim ve de yapmak istediğim işim ustasına gittiğimde, ya hocam ben sizden bunun nasıl yapıldığını öğrenmek istiyorum dediğimde bana direk körle çalışmadan çünkü bunu söyleyemez. Körle çalıştınız mı dediğimde ‘yoo’ cevabını veriyor. Eğer çalışmadıysa bi deneyelim demesi başka bir şey değil. Yani bi denemek istemesi bi üzerine kafa yormak istemesi. Onun dışında zaten olacaksa olur olmayacaksa olmaz. Materyal de şey de geliştirilir. Kaçınıcı yüzyılda yaşıyoruz, her şey mümkün. Yeter ki gerçekten bilgi almak istediğim kaynak kendisi açık olsun. Kör birisine ulaşmak için istekli olsun. Tek ihtiyacım bu	Sosyal destek sağlanması
GÖ90-19	Dediğim gibi teknolojinin eğitim hayatına daha çok girmesiyle birlikte, bu teknolojik aletler erişilebilir olmayabiliyor, çok uygun olmayabiliyor. Onlarla ilgili düzenlemeler yapılması daha iyi olabilir. Onun dışında beni çok etkileyen hocalarımın tavırları ama o bu soruya cevap mı bilmiyorum. Bu konuda daha çok bilgilendirilmeleri en azından beni bir birey olarak kabul etmeleri benim performansımı çok çok artırır.	Akademisyenlerin engellik temelinde eğitime ihtiyaçları var

3.2.11. “Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört kişinin kısmen yapılmış ama çoğunlukla olmadığı kanaatinde olduğu, bir kişinin yetersiz olduğunu vurguladığı, iki kişinin ise teknolojik düzenlemeler yapıldığını düşündüğü gözlenmiştir.

Tablo 3.22. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
GÇ95-21	Bölüm başkanımız derslerde ses kaydı felan kullanmama izin veriyor. Hani zaten diğer öğrencilerde böyle bir şey sıkıntılı. Onun dışında telefonuma bilgisayarına not alabiliyorum, onda sıkıntı yaratmıyorlar. Ödevlerin çıktı verilmesi durumunda zaten el yazısıyla yazamayacağım için çıktı kabul ediyorlar. Sınavlarında word ortamına aktarılacak bir şey olduğu zaman bunu bilgisayar üzerinden yapıp sonrasında hocalar çıktısını alıyorlar, asistanlar. Eğer hani matematik ve istatistik gibi sınavlarda okuyucularım geliyor, asistan hocalardan seçiliyor. Bu şekilde düzenlemelerimiz var. Böyle bir çabaları var. En azından dersleri takibim ve sınavlar olumlu sonuç verdikçe hem özgüvenim artmış olacak, hem bilgim artmış olacak hem de bu kariyerimi etkilemiş olacak.	Özellikle eğitim sürecinde çeşitli teknolojiler açısından destek alıyor
GÇ90-28	Yapılmıyor ama bir takım çözüm yöntemleri ile bir şeyleri çözmeye çalışıyorum. En basitinden bir okulla ilgili ya da benimle ilgili genel mesela biri geldiğinde hiçbir şekilde bana yönelik olarak gönderilmiyor bazen şiddetle ısrar etmeme rağmen. Noluyor en fazla bölümle ilgili derdimi söylerim gibi bir algı var ne yazık ki bu da seni görmezden gelme gibi bir şey oluyor artık. Noluyor bile bunu benimle ilgili yapacağını, onu bile bazen fotoğraflamak istiyor. Ben de mesaj atıyorum. Hocam burada ne var ben bunu görmüyorum gibi ya da dikkate almıyorum. Ben de böyle bir şey geliştirdim. Ama müdür yardımcısına geldiğimde o mesela yazıyı sesli okuyor ama ben de o zaman hocam böyle yüksek sesle okumanıza gerek yok whatsaptan ya da mailden bana atsanız keşke her yazıyı da atsanız inanım daha iyi olur diyorum. Ama inşallah diyor bu kadar diyorum.	Yapılmıyor ve kişisel çabalarımınla çoğunlukla bunları aşmaya çalışıyorum
GÇ70-32	Ben üniversitedeyken herhangi bir uyarlama yapılmamıştı o zaman için. Bulduğum kurumda da hiç uyarlama yapılmıyor diyebiliriz. Yani bir işte, yani onu da işte yapıyorlardı, merdivenlere kaymaz şey yaptırılmışlar da, benim için olduğunu zannetmiyorum.	Çok fazla düzenleme yapıldığını düşünmüyorum
GÖ100-26	Şöyle söyleyeyim, bizim kampüs içerisinde iletişim fakültesi olarak hani şey tekerlekli sandalye açısından en erişilebilir fakülte ama beş yıldır o fakültede olmama rağmen körler açısından tek yapılmış şey ekran okuyucusu olan bir bilgisayar sağlanması. Onun dışında ve hani bazı hocaların kendi elindeki dijital kaynakları paylaşıyor olması. Onun dışında hani ekstra daha farklı bir şey yok diyebilirim. Ama bu bizim üniversitenin dağınık olmasıyla alakalı. İşte mesela Gölbaşında bir kampüste hazırlık sınıflarının olduğu binada kabartma baskı cihazı da var. Ya hani biraz şey böyle kampüslerin dağınık olmasıyla alakalı bir sorun diye düşünüyorum onun için de.	Bazı teknolojik olanaklar dışında çok fazla düzenleme yapıldığını düşünmüyorum
GÖ90-25	Hiçbir şey. Zorla, ittire kaktıra. Ona rağmen bir şeyler bekleniyor. Bir şey yapmayalım ama siz orada işinizi yapın.	Çok fazla düzenleme yapıldığını düşünmüyorum
GÖ90-19	Yapılıyor yapılmaya da devam ediliyor. Üniversitemden bu konuda memnunum. Gerek gönüllü okuyucu konusunda ya da fiziksel uygunlukla ilgili üniversitenin içi, kampüsün erişilebilirliği ile ilgili güzel şeyler yapılıyor.	Düzenlemelerin yapıldığını düşünüyorum.

3.3. İşitme Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi

Bu bölümde işitme engelli kategorisindeki bireylerin kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesine yer verilmiştir.

3.3.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 2 katılımcının kendi ilgisi doğrultusunda 2 katılımcının öğretmen yönlendirmesiyle 1 katılımcının akrabalarının teşvikiyle 1 katılımcının ise bireysel deneyimleri aracılığıyla kariyer tercihi yaptığı görülmüştür.

Tablo 3.23. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
İÇ60-36	Bölümüne 11 yaşında karar verdim. 11 yaşında yaz tatilinde hastaneye gittiğimde incelemeye aldılar. 3 ay boyunca fakülte koridorlarında doktorlarla haşır neşir oldum. Özellikle tomografi çekildiği gün aynı dönemde başarılarımdan dolayı röportaj yapacaklardı televizyonda engel durumumla ilgili bir başarıyla ilgili. O gün karar verdim ve ben doktor olucam dedim. Ve bundan hiç vazgeçmedim. Daha sonrasında tıp dergilerinde söz verdiler.	Bireysel deneyimler
İÇ58-38	Şöyle oldu aslında ben düz liseyi bitirdiğimde henüz tam istediğim bölümü bilemediğim için hem de doğru tercih yapamadım, ilk sıralama da çok başarılı geçmediğim için bir sene daha şey oldu şöyle toparlayayım. Ben ilk ÖSS den sonra işletme bölümünü kazandım ama istediğim bir bölüm değildi. Bir sene okuyup tekrardan sınava hazırlandım. Halkla ilişkiler bölümünü okudum. İletişimi sevdiğim için insanlarla sosyal olduğum için bu bölümü tercih ettim.	Kendi ilgisi doğrultusunda
İÇ49-25	Ben kendi okuduğum bölüme bir öğretmenim aracılığıyla karar verdim. Bilgisayar programcılığı okumam konusunda benim için hani daha iyi bir seçenek olacağını düşünmüştü.	Öğretmen yönlendirmesiyle
İÖ43-20	Şöyle, ben önceleri İngilizce öğretmenliğini düşünüyordum yani yabancı dil ile ilgili bir bölümde çalışmak ama sonrasında lisedeyken ben rehberlik öğretmenine gitmeye başladım. Neyden dolayı başladığımı anlatmama gerek var mı? Onları anlatıyor muyum? Tamam. Ben çok fazla duygusal bir kız değildim, yani öyle çok ağlamam şey yapmam ama sonra anneannem vefat etti benim onun üzerine baya bi psikolojik baskı oluştu bende. Sonra rehberlik öğretmenime gideyim dedim. Belki yardımcı olur diye. Ondan sonra hep ona gitmeye başladım. Artık okulda ne oluyorsa ya da ailemde felan hemen direk onun yanına gidiyordum. Sonra baya güzel bi yakınlığımız oluştu hocamla ve ona özenmeye başladım giderek. Hani o bana yardımcı oluyor ya hani belki ben de başkalarına yardımcı olabilirim diye, öyle.	Öğretmen yönlendirmesiyle
İÖ57-21	Hangi bölümü seçeceğime şöyle annem sayısalda, ben lisede sayısal seçmiştim bölümüm, alanım da matematiksel. Şu an bunun üzerinden giderek fen bilgisi öğretmenliğini yazdım.	Kendi ilgi alanıyla ilgili olması nedeniyle
İÖ41-22	Yeteneğimi ilk akrabalarım keşfetti onların yardımıyla ben de yeteneğimi ilerlettim. Ve severek resim bölümüne devam ediyorum işte.	Akrabalarının teşvikiyle

3.3.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 3 katılımcının herhangi bir sorun yaşamadığı 1 katılımcının tedavi sürecinde olumsuzluk yaşarken 1 katılımcının mesleğe uyum sağlarken yaşadığı 1 katılımcının psikolojik açıdan 1 karşılaştığı ifade edilmiştir.

Tablo 3.24. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Engel durumum bunda tabi ki sebep oluşturdu. Özellikle işitme engelliliğim yanında benim başka türlü nörolojik rahatsızlıklarım da vardı. Dolayısıyla bundan sebepten dolayı çok doktora gittim geldim. Ayrıca sürekli yaşadığım sıkıntılar ve engel durumumla ilgili sebeplerden hemşire dayığı yedim. Bütün bunlar tetikledi tabi haliyle.	Tedavi süreci kariyerime olumsuz etkiledi
İÇ58-38	Ya açıkçası işitme engelim evet tabi eğitim hayatımda zorlandım. Hep en ön sıralarda oturdum. Tabi daha çok çalıştım yani. Normal bir ders için mesela yarım saat çalışırsanız ben bir buçuk saat çalıştım. Dinlerken kaçırdığım zamanlar da oluyor.	Karşılaşmadım
İÇ49-25	O zaman dudak okuyordum bu kadar iyi duyamıyordum. Sadece dudak okuyordum, öyle. Ama şu anda kendi alanımdaki mesleği yapmıyorum.	Kısmen başlangıçta mesleğe uyum sağlarken yaşadım
İÖ43-20	Meslek seçiminde, nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorum... Bunu ben kendime göre mi yorumlayacağım yoksa genel olarak mı?(Kendine göre) Engelli bir kadında meslek seçiminde nasıl bir etkisi... Ya şöyle benim babam çok bilinçli bir insan çok anlayışlı, yani ben ondan dolayı meslek seçmeye karar verdim, nasıl desem. (Meslek seçiminize engellilik etki etti mi?) Yoo.	Karşılaşmadım
İÖ57-21	Engelim bu durumu nasıl etkiledi. Aslında genelde şey diyorlar ama işitme engelli bir kişi sayısal yapamaz mantığında oldu ama ben de buna biraz karşı çıkarak bu şekilde seçtim. Engelliliğim bu yönden etkiledi.	Psikolojik açıdan olumsuz etkiledi
İO41-22	Engelli olarak girdim zaten üniversiteye yetenek sınavıyla. Yani biraz daha duyarlı tasarımlar gibi, aslında fazla bir şey olmadı.	Karşılaşmadım

3.3.3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 2 katılımcının bu konuda kadın olmanın bir sorun oluşturmadığı iki katılımcının kısmen sorunlar yaşadığı iki katılımcının ise engellikle beraber etkili olduğunu beyan ettiği görülmüştür.

Tablo 3.25. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Çocukken karar verdim. Meslek seçiminde kadın olmamın herhangi bir etkisi olmadı. Hayalimdi doktor olmak, o yönde ilerledim. Ama daha sonrasında kadın olmamın ayrı yeten engelli olmamın sıkıntılarını daha sonra çok yaşadım.	Kısmen sorunlar yaşadım
İÇ58-38	Çok fazla etkisi olmadı. Çünkü güçlü ve dik duran bir aile ortamında büyüdüm. Yani şöyle söyleyeyim ailenin yaklaşımı çok önemli. Benim ailem ya ben şanslı olanlardım. Ailem benim arkamda olduğu için ve farklı özel bir muamele yapmadığı için gerektiği şekilde okullara gittim geldim hani okullarımı okudum ama ailenin yaklaşımına bağlı kişinin durumu değişiyor. Anlatabiliyor muyum? Meslek seçiminde bir etkisi olmasa bile iş hayatında sıkıntılarım oldu hala da oluyor.	Eğitimimde aile desteği nedeniyle yaşamadım meslek hayatımda kısmen yaşadım
İÇ49-25	İyi bir seçim olmadı açıkçası. Ya mesela engelli çalışıyorsun, benim işitme problemim var diye mesela her insanlar beni her şeye koyamıyorlar. Mesela telefonda görüşmelerim sıkıntılı oluyor diye bunda görev alırken geri duruyorlar açıkçası. Alanımla ilgili bir mesleği yapamıyorum.	Engelden kaynaklı sorunlar
İÖ43-20	Meslek seçiminde, nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorum... Bunu ben kendime göre mi yorumlayacağım yoksa genel olarak mı?(Kendine göre) Engelli bir kadında meslek seçiminde nasıl bir etkisi... Ya şöyle benim babam çok bilinçli bir insan çok anlayışlı, yani ben ondan dolayı meslek seçmeye karar verdim, nasıl desem. (Meslek seçiminize engellilik etki etti mi?) Yoo.	Karşılaşmadım

İÖ57-21	Açıkçası mesleği öğretmenlik seçtim çünkü hani benim işitme engelli biri olarak birinin beni yönetmesi beni zorlayacak ki ben bir başkasını yönetmeliyim mantığıyla düşündüm bu sebeple böyle yazdım. Engelli bir kadın olmam tabii ki etki etti. Nasıl bir etki oldu şöyle söyleyeyim zaten günümüzde kadın-erkek farklılıkları oluyor. Hani bide bunun üstüne engellilik, benim duyma oranım eklendiğinde hani çevrenin baskısı daha çok artıyor aslında. Farklılık desem engellilik desem zorluklara göğüs geriyorsun, hani bir şey yaparken bazı şeyleri göz önünde bulunduruyorsun, hareketlerini, amaçlarını, hedeflerini bazen hem cinsiyetim açısından hem engelliliğim açısından kısıtlanma durumum oluyor.	Engellilikle beraber daha fazla etkiliyor
İÖ41-22	Aslında pek bir etkisi olmadı. Şimdi çevreden dolayı biraz hırs yaparak bu engelliliği zamanla işte ben de eğitime yoğunlaştım	Karşılaşmadım

3.3.4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde beş katılımcının ailesinin etkisinin olumlu olduğunu bununla beraber olumsuz tepki almama durumunu olumlu olarak bir kişinin ifade ettiği, çevreden olumsuz tepki almayı dört kişinin ifade ettiği öğretmenlerin olumlu desteğine ise üç kişinin vurgu yaptığı görülmüştür.

Tablo 3. 26. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Daha küçük yaşlarda çocukken dışlanma ve kabul edilmeme durumum oldu. Daha sonrasında ergenlik dönemimde içe kapanma ve kabul görememe korkusuyla beraber üniversite döneminde de kendimi ispatlamak için daha fazla çalışma daha fazla emek verme ve insan içerisine girmenin daha çok zor olduğunu gördüm. Arkadaş çevrem çok fazla yoktu. Birkaç arkadaşla yetindim. Şu an da sosyal bir hayatım var ama değişik dönemlerdi. Ailemle ilgili de annemden çok destek gördüm. En büyük desteğim annemdi. Babamla ilgili, babam demeyeyim de en yakın ailemde çevremde engellemeler, baskı kurmalar, inanmama, ayrıca kusurumu yüzüme vurarak aşağılama şeklinde çok ciddi reaksiyonlar gördüm, yaşadım.	Ailemden annem tarafından destek gördüm bunun dışında çevremden çok olumsuz tepkilerle de karşılaştım
İÇ58-38	Olumlu etkisi oldu demek istiyorum. Çünkü bulunduğum çevre ve arkadaşlarım her zaman hani motive edici ve güç veren bir ortamda olduğum için olumsuz bir etki olmadı bana. Olumlu oldu. Yapabilirsin edebilirsin şeklinde davranıldığından dolayı. Ailemin çok yüzde yüz etkisi oldu. Şöyle söyleyeyim ailemin yaklaşımı sayesinde hani üniversiteyi okuyabildim. Bu şekilde modern ve güçlü bir yaklaşımda olmasaydı ailem belki de şimdi burada böyle olmayacaktım. Şu an rahatça okullarda sunum yapıyorum. İnsanları yormadan onlarla çalışıyorum. Bunun tek sebebi ailemdir açıkçası. Ben okulda çok şanslıydım. Öğretmenim hep en önde oturmama izin verdi, kolaylık sağladı, ortaokulda da öyle. Ama mesela benimle aynı durumu taşıyan yani yüzünde farklılığı olan arkadaşım ayrıca işitme de engelliydi. Mesela onun zamanında öğretmenler şu şekilde yardımcı olmamışlar. Hep arka sıraya oturtmaya çalışmışlar. Çünkü görünümünden dolayı rahatsız olan bunu kabul etmeyen hocalar öğretmenler var halen var günümüzde. Ama benden bahsediyorsak ben şanslı olanlardım. Öğretmenlerim bana hep yardımcı oldular. Destek verdiler.	Hem ailem hem çevrem hem de öğretmenlerim olumlu destek oldu
İÇ49-25	Onların bana manevi etkisi çok oldu. Ailemde olumsuz tepkiler almadım öyle. İlköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerimde olumsuz bir durum aldım. Ben normal okulda okudum ama ilk liseye geçtiğimde öğretmenlerim hep önyargıyla yaklaştılar. Kariyer gelişiminde çevrem iyiydi. Akralarım da yardımcı oldular o konuda, onlar da olumlu yaklaştılar. Arkadaşlarım da olumlu yaklaştılar bu konuda.	Çevremden olumsuz tepki almadım
İÖ43-20	Ee, şöyle. Bölümünden yola çıkarak söyleyeceğim de mi bunu, pdr den? Şimdi öğretmenlerimin çok fazla etkisi oldu olumlu anlamda, Zaten beni buraya kadar kim getirdi dersiniz öncelikle babam ve hocalarım yani. Ve ben iyi bir derece yaptım tm alanında ve hocalarımda pdr istememi bilmelerine rağmen hukuk okumamı istediler, çünkü yetiyordu ama ben istemedim tabii ki hukuk okumayı. Neyse öğretmenlerimin açıklamaları olumlu, akrabalarda da ailede çok fazla	Hem ailemin hem öğretmenlerimin hemde arkadaşlarımla olumlu etkisi oldu

	okumuş bi insan yoktu ve işte hani benim de iyi bir derece yapmama ve okumayı sevdiğimi bildikleri için destek oldular. Arkadaşlarımın şöyle, kendi en yakın arkadaşlarımın hepsinin iyi anlamda böyle olumlu anlamda destekleri oldu. Ama beni çok fazla iyi tanımayan arkadaşlarım mesela okulda felan biraz önyargılı yaklaştılar hani bunu bana direk doğrudan getirmediler ama duyum aldım diyeyim. Hani nasıl işte böyle bir kız, nasıl başarabilir diye, öyle.	
İÖ57-21	Şöyle söyleyeyim, ailem annem her zaman destek çıktı, beni yapabileceğim mesleğimde, kariyerimde, işimde hani yapabileceğim şeyde bana destek çıktı. Arkadaşlarım hakkında çok da iyi şeyler söyleyemeyeceğim çünkü çoğu zaman eleştirilere maruz kaldığım için hani yapabilirsin yapamazsın gibi eleştirilere çok fazla maruz kaldım. Eğitimde öğretmenlerim açısından pek bir geneli destek çıktı. Benim her zaman yapabileceğim daha iyisini yapabilirsin, hani tek başına işler yapabilirsin, hani daha iyi bir mesleğin olsun açısından. Akralarım da aynı şekilde. Zaten babam bölümümü seçerken ya da meslek seçerken akrabalarım da yapabilir misin yapamaz mısın gibisinden dediler, arkadaşlarım da aynı şekilde. Bu şekilde.	Ailem ve öğretmenlerim destek çıktı fakat arkadaşlarım olumsuz etkiledi
İÖ41-22	Umut oldu yani. Daha çok diğer arkadaşlara, diğer engelli kardeşlerime örnek oldu. Ailem değil de annem daha çok destek oldu bana. Ya sen bunu başarabilirsin, yapabilirsin, yani en çok ondan destek aldım. Olumsuz olarak amcadan, tüm komşulardan destek aldım ama bu eğitim devam ettiği sürece şaşkırdılar yani. Öğretmenler benim küçükken zaten konuşmayı geç öğrendiğimde yani hiç umut yoktu bende. Ondan sonra liseyi kazandıktan sonra umutlu oldu. Çünkü ortaokulda ümidi kesmişlerdi benden. Akralarım işte büyüdükçe eğitim ilerledikçe onlar da şaşkırdılar. Çevrem de aynı akrabalar gibi. Zamanla olumsuzdan olumluya döndüler yani. Örnek bir birey oldum. Yani bu da yapabiliyormuş gibi.	Annem destek oldu diğerlerinin desteği kendisindeki gelişimle beraber olumsuzdan olumluya döndü

3.3.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç katılımcının kendi kişisel mücadelesine vurgu yaptığı iki katılımcının dışarıdan verilen yönlendirme ve desteğe bir katılımcının ise sadece elektronik bir teçhizat açısından yardım ettiği ifade edilmiştir.

Tablo 3. 27. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Öyle bir şey olmadı desem yani bir şekilde kolaylık olmadı. Mezun olduktan sonra çalışırken dahi Sağlık Müdürlüğü tarafından diplomam bile sorgulandı. Bunu bile yaşadım. Herhangi bir kolaylık yaşamadım. Sadece şöyle söyleyeyim işitme cihazı alırken bazı hayırseverlerin yardımıyla böyle bir işitme cihazı alma durumum oldu. Onun haricinde herhangi bir yardım yaşamadım.	Tek bir işitme cihazı alınması yönünden kolaylık yaşadım çok yardım almadım
İÇ58-38	Faktör vallahi çok okumak, çok okudum öyle söyleyeyim. Çok okumak çok araştırmak, bunlar dışında başka faktör olduğunu söyleyemeyeceğim.	Bireysel çaba
İÇ49-25	Benim için insanlarla iletişim kurmam önemli olduğu için ona göre bir tercih yapıyorum açıkçası. Yani mesela çok işitmemi gerektiren işlerden ziyade yüz yüze şey yapabileceğim, o yüzden mesela bilgisayar bölümünü seçtim.	Engelimle uyumlu tercihler yapabilmem
İÖ43-20	Bölümümü seçmemle ilgili faktörler mi? (genel olarak kariyer) Bunları seçmemi ne kolaylaştırdı? Yani, biraz da kendi durumum ya, çünkü şimdi işitme engelli biri olduğum için benim psikolojik durumum çok önemli. Bu konuyla kimse biziyle ilgilenmedi. Aynı zamanda benim kardeşim de işitme engelli. Ve annem babama bakarsa kızımın oğlumun işitme cihazı var mı var. Hocalarımıza bakarsak bu kız iyi duyuyor, iyi anlıyor tamam ama hiç kimse benim ne yaşadığım durumları bilmiyor, nasıl desem kimse duygu durumumu bilmiyor. Bu yüzden de hani bunu anlayabilmek adına işte ben bu bölümü seçmişim. Bu böyle bir faktör olabilir.	Kendi kişisel motivasyonum
İÖ57-21	Az önce de söyledim. Hani bir başkası beni yönetirse ben bilmediğimi söylemişim, başkasının beni yönlendirmesi zor olacak. Hani ben başkasını yönlendirerek bu şekilde mesleğe adımımı atarsam, bu şekilde gidersem daha iyi olacağım.	Yönlendirme

IO41-22	Benim bazı öğretmenlerim yardım etti, destek oldular. Sonra da benim meslek konusunda da akrabam da öğretmendi yardım etti. O yönden geliştirdim.	Bazı öğretmenlerim ve akrabalarım yardım etti
---------	---	---

3.3.6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç kişinin eğitim hayatında, ikisinin iş hayatında, birisinin ise bir mobbinge karşılaşmadığını ifade ettiği görülmüştür.

Tablo 3. 28. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Kesinlikle karşılaştım. Çünkü herhangi bir görev verileceği zaman işitme problemi var telefonu iyi duyamaz veya ne bileyim eğitim sunumları yaparken karşı tarafı duyamaz anlayamaz şekilde daha aktif görevler verilmekten imtina edildi. Dolayısıyla pasifize edilme durumuyla karşı karşıya kaldım. Örneğin ben işitme cihazı kullandığım için stetoskop kullanamıyordum. Dolayısıyla öğrencilik hayatımda bunu hep hocalarıma izah etmek zorunda kaldım. Öğrencilikte bir şekilde idare ettiler ve bunu her seferinde hatırlatmak zorunda kaldım. Kitap okumadan anlayamıyordum. Hocalarıma sürekli her derste hocam yüzünüz dönük anlatabilir misiniz şeklinde zorla hani hatırlatarak ama inadına arkalarını dönüp anlattılar. Ben bir keresinde beş kere tekrar ettim beş kere, neden dersiniz amfi çok büyük anlayamıyorum, anlayamadığım konuyu çalışmıyorum, dolayısıyla açık öğretim gibi en son artık kendi imkânlarımla internet kaynak kitaplarla vs ekstra çalışarak sınıfımı geçtim. Daha sonra göreve başladığımda da talep ettiğim görevler eğitim, daha eskiye dönemim ilk atanırken rapor vermek durumunda kaldım. Raporum işitme hassasiyeti gerektiren ve ince el becerisi gerektiren yerlerde çalışamaz şeklindeydi. O raporu da alıp bakanlığa kabul ettirene kadar baya mücadelelerden geçtim. Çünkü biliyorsunuz hekimleri direk genel kuralarda doğu görevi atıyorlar. Burada da gerçekten bir müdahale gerektiren, stetoskop kullanmamı gerektiren bölümler yani orayla alakalı sıkıntı yaşadık. Bizim durumumuzda hani engelli memurlar gibi bize özel kadro açılmıyor. Bu konu ile ilgili çalışmalar zaten başlattık. Aynı yeten bunu Sağlık Bakanlığımıza kabul ettirmek zorundayız. Burada da çok büyük tezat var. Kendimiz sağlıkçıyız Sağlık Bakanlığımıza sağlıklı ilgili mazeretlerimizi kabul ettirmekte çok zorlanıyoruz. Artık bunun nedenleri nedir bilmiyorum. Sağlıktan anlamayan kişilerin olması mı yani engellileri gerçekten karşılarına alıp anlamaya çalışmamaları mı bilmiyorum. Ya da engelli bir doktor olacağımı hayal edemiyorlar mı bilmiyorum. O raporda sıkıntı çektik. Sonra toplum sağlığı merkezine atandım. Burada da aile hekimliğine görevlendirmeyle gönderiyorlar. Muayene ile karşılaşıyordum. Orada kişisel faktörler devreye giriyor. Eğer amirin iyi biriyse rahat atlatıyorsun ama değilse gerçekten orada da zorlanıyorsun. Kendinizi kabul ettirmek de o işi yapmak da istememize rağmen durumunuzu anlatmakta zorlanıyorsunuz. Daha sonrasında eğitim faaliyetlerini talep ettirme hani eğitim konusunda çok iyi olduğumu düşünmüyorum. Zaten bunlarla ilgili çalışmalar yapabileceğimi izah ettiğimiz zaman “işte kulağınız duymuyor, idari bölümlerde masa başında telefonu duymazsınız” konuşmada sıkıntım var benim, konuşurken de ağzım yüzüm kayıyor işte “görüntünüz bozuk toplum önüne çıktığınız zaman sıkıntı olur” şeklinde bunları bizzat duydum. Dolayısıyla tabi alay edilmekle karşı karşıya kaldım. Sonrasında hani tabi ki kendiniz daha çok çalışıyorsunuz daha çok kendinizi ifade etmek için bunu yapmak durumunda bırakıyorlar insanlar. Evet, tabi yorgunluk oluyor şu an müdürlükte çalışıyorum ama asıl görevde yine değilim yani neticede yine bir masa başında bir takım evrakları yetiştirmekle meşgulüm. Yani mesleğimi çok da fazla icra edemiyorum dediğim gibi. Yani orada gerçekten bir önyargı, bu engelli diye etiketleme, böyle bir şey	Engeli nedeniyle eğitim ve çalışma hayatında karşılaştım

	kesinlikle söz konusu. İster istemez hani bunu zaman zaman söylemiyorlar ama bunu içinde yaşıyorsunuz, içinde yaşayarak anlıyorsunuz.	
İÇ58-38	Mobbingle karşılaşmadım. Önyargı ile de karşılaşmadım. Ama kişide sıkıntı ve problemlerim olabiliyor. Çünkü telefonla daha çok ağırlıklı konuşarak çalışıyorum nakliyecilerle, gemi firmasıyla falan. Bazen işitme cihazım arıza yapabiliyor. Bazen kulağımın orada, ben bu arada kulak implantlıyım, koklearimplant kullandığım için implantımın takılı olduğu yerde bazen iltihap olabiliyor. Kızarıyor, şişebiliyor, o zaman implantımı kullanmadığım zaman bir sağırdan farkım olmuyor. Bu durumda da ne telefonla ne de bir kişi ile karşılıklı konuşma şansım olmuyor. O zaman e-mail kullanmak zorunda kalıyorum. Böyle sıkıntılar olabiliyor hani. Bir kere de ihaleye katıldığımda ihaledeyken işitme aletimin pili bitmişti, pilimi de yanıma almamışım. Öyle sıkıntı oldu. Fiyatlara kaçırıldım. Teknosa okunurken fiyatları yazamadım. Öyle bir sıkıntım oldu. Onun dışında belki Toefl'u bilirsiniz, Toefl uluslar arası geçerliliği olan önemli bir yeterlilik İngilizce bir sınavdır. Kulaklıkla yapılan sınavı çok zor geçtim. 4.sınavda verebildim bu sınavı çok zorlandım. İşitme engellilerin bu tarz sınavlarda çok sıkıntısı oluyor gerçekten. Toefl ı vermeniz ne açıdan önemli, hani kariyer yapmak istiyorsanız mesela bu tarz sınavları verebilmiş olmanız gerekiyor. Hani önünüzün açılması lazım, yurtdışına gidebilmiş olmanız lazım, master yapmanız gerekiyor. Sınavlarda hani işitme engellilerin önünün çok da açık olduğunu söyleyemiyorum.	Herhangi bir mobbingle karşılaşmadım
İÇ49-25	Evet karşılaştım. Nasıl karşılaştım? İnsanlar arkalarını döndüğünde mesela ben her kelimeyi kaçırduğım için. Mesela müdürüm der ki sen hani duyamıyorsun o yüzden hani sana şu mesleği vermemiz uygun değildir diyenler oluyor. Ama personeller o şekilde düşünmüyor mesela, bilmiyorum. Başka bir karşılaştığım olmadı, sadece işitmemden kaynaklı bir durum olduğu için beni her yere koyamamaları sıkıntı oluyor	Engelim mesleğimde sorun olarak algılandı
İÖ43-20	Bu önyargı değil mi? Meslek hayatımızda.Yani ben meslek hayatında olduğumu düşünüyorum şu anda de mi? Şimdi kesinlikle karşılaştım(gülüyor). Şöyle ben bi ara EÇEV`e gittim.Açılımı neydi ya? Eğitim Çağdaş Vakfı galiba, Ege Eğitim Çağdaş Vakfı, sanırım neyse. EÇEV`e gittim ve orada çocuklara ödev konusunda yardımcı olmam gerekiyordu. Arkadaşımın yanına gittim yani bi günlüğüne. Ve orada çocuklarla birlikteyken bi çocuk yanıma geldi, öğrenci. İşte dedi öğretmenim dedi "Siz neden böyle konuşuyorsunuz?" dedi. Bende "Ne anlamda nasıl konuşuyor musum?" dedim. Dedi "Çok farklı geliyor sesiniz bana" dedi. Bende dedim "E benim sesim böyle." Dedim. E ben anladım onun ne demek istediğini, pelteklüğimden dolayı. Bu yüzden böyle. Bu sorunla kesinlikle karşılaşacağım yani.	Günlük olaylarda karşılaştım
İÖ57-21	Evet karşılaştım eğitim hayatımda, şu an hala da karşılaşıyorum. Ya sınıftaki hocalarımızın mesela ders anlatım şekli sınıfa yönelik ben işitme engelli olarak kimsenin yüzüne bakmamıştım, benim zeka durumum belli ama ben bunlarla aynı sınıflarda gireceğim. Bir sıfır geriden başlıyorum onlarla, yetişemiyorum. Bu beni çok zorluyor. Aynıısını normal bireylerle aynı seviyede hocalarımız sadece bana yönelik hesaplama yapmaları beni zorluyor. Hani ben kendi açımdan bana özel bir şey olsun istiyordum. Başka örneğim eğitim açısından başka yok. Sadece şöyle bir durum oluyor, okul beni etkilediği zaman hoca devamsızlıkla davrandığı zaman derslerde olduğu zaman ben okulu bırakmayı düşünüyorum. Bunu da söyleyeyim.	Eğitim sürecinde yaşadım
İÖ41-22	Ortaokulda çok karşılaştım. Yani çok alaycı sözler işittim işte. Bazı kelimeler falan söylediler işte sağır şöyle böyle dilsiz, her konuda karşılaştım. Lise birinci sınıfta daha çok garip davrandılar işte ama zamanla onlar da alıştı. Sonra onlar da normal insan gibi davranmaya başladılar. Üniversitede bir sorun yoktu.	Ortaokul ve Lisede karşılaştım

3.3.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcılardan üçü aynı bölümü tercih edeceğini söylerken üçü ise farklı bir meslek tercih edeceğini vurgulamıştır.

Tablo 3. 29. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Ben ilk başta matematik öğretmeni olmayı istiyordum. Engelimle bir sıkıntısı yok. Belki onu tercih ederdim. Çünkü doktor olmayı bu hastalıklarından dolayı sevdiğimi düşünüyorum. Belki matematik öğretmeni olurum gibi geliyor	Farklı bir meslek tercih ederdim.
İÇ58-38	Yani yok yine aynı bölümü seçerdim herhalde. Çocuklarla ilgili bir pedagoji okumak isterdim belki ama o zaman da bunu bilemediğim için seçemedim. Yine aynı bölümü seçerdim evet.	Aynı bölümü seçerdim
İÇ49-25	Aynı bölümde yine kendimi geliştirmek isterdim ve ikinci olarak, ilk istediğim şey mesela doktor olmaktı ama hani duymadığım için çoğu şeylerden geri kaldığım için mesela hayalimden vazgeçmiştim. O yüzden programcılığa yönelmiştim. İki meslek de benim önemseydiğim meslektir.	Aynı bölümü seçerdim
İÖ43-20	Ya ben İngilizce öğretmenliğini çok düşünüyordum. Ya büyük ihtimalle yani bence ben seçerdim ya farklı bir meslek. Ama ne olurdu? Mesela ben şeye çok özeniyorum; özel hareket, asker mesela. Yani bunlara çok özeniyorum. Seçebilirim bunları.	Farklı bir meslek seçerdim
İÖ57-21	Engelli olmasaydım farklı bir meslek seçerdim. Bu mühendis olurdu. İnşaat mühendisi olmak isterdim	Farklı bir meslek seçerdim
İÖ41-22	Seçmezdim. Yine aynı resim öğretmeni olurum. Çünkü ben küçüklükten beri resim yapmayı seviyordum ve resim öğretmeni olmak istedim.	Aynı bölümü seçerdim

3.3.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların dördü kendilerini kariyerinde daha geliştirmek istediğini söylerken iki tanesinin böyle bir amacı olmadığı iki tanesinin ise akademik olarak da ilerlemek istediği tespit edilmiştir.

Tablo 3. 30. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Bu noktadan sonra idarecilik anlamında ilerlemeyi düşünüyorum. Mesleğimi poliklinik olarak değil de idari anlamda ilerletmeyi düşünüyorum. Bundan sonrasında hedeflerimiz sağlık anlamında diyebiliriz yani.	İdarecilik yapmak. Kendimi daha iyi geliştirebilmek.
İÇ58-38	Şu anda kariyerimle ilgili olmak istediğim yerde olduğumu düşünüyorum. Ya uluslararası 21 firmanın temsilciliğini yapan bir firmada birçok yabancı insanlarla görüşüyorum, kontak kuruyorum, çalışıyorum. Yani olmak istediğim yerdeyim. Daha da eklemek isterim	Kariyerimle ilgili olmak istediğim yerdeyim

	ama daha düşünmedim yani plan yapmadım. Memnunum ve mutluyum		
İÇ49-25	Kendimi daha iyi geliştirebilmek. Şu an mesela eskisine göre daha iyi duyabildiğim için mesela şu anda eğitime mesela programcılığa daha fazla şey yapabilmek, kariyerimi o yönde geliştirmeyi düşünüyorum programcılık konusunda.	Kendimi daha iyi geliştirebilmek.	
İÖ43-20	Benim yaklaşık 2 senedir hayal veya hedefim yok. Düşünemiyorum çünkü yani yapmam gereken bir şey var ve yapmak için de uğraşıyorum. Yani bunlar bence hedef olmamalı diye düşünüyorum. Yani nasıl desem bilmiyorum benim hedefim veya hayalim yok yani.	Kariyer planım yok	
İÖ57-21	Kendime koyduğum hedefler şu an lisansı bitirmek, yüksek lisans yapmak istiyorum eğer olursa inşallah bir müddet ortaokul ve lisede öğretmenlik yapmak sonrasında da akademisyenlik istiyorum inşallah olursa.	Akademik ilerlemek	kariyerimde
İO41-22	İlk önce resim öğretmeni olmak. Sonra yine aynı resim üzerinde yüksek lisans yapmak. Sürekli geliştirmek istiyorum kendimi. Yani resimsel gelişim değil, baskı olsun grafik olsun heykel olsun yani onları da geliştirmek istiyorum.	Akademik ilerlemek	kariyerimde

3.3.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört kişinin yeterli düzenleme olmadığı bir kişinin engelleyen uygulamaların olduğunu ifade ettiği, üç kişinin teknolojik yeniliklere atıfta bulunduğu, bir kişinin ise olumsuzlu olmaması şeklinde beyanda bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.31. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Mesleğimle ilgili herhangi bir düzenleme görmedim. Atıyorum ötv muaf araç alabilme şartı oldu öyle bir özel hayatımla ilgili. Artı cihaz teknolojisindeki ilerlemelerden dolayı daha rahat cihazlarla duyabiliyorum. Ama mesleki anlamda bir engellilerle ilgili artı bir düzenleme ben hiç yaşamadım. Özellikle hekimler olarak bunu söylüyorum, bahsettiğim atamalarda bile engellilere yönelik bir şeylerden faydalanamıyoruz biz. Meslek hayatımda herhangi bir şey görmedim yani düzenlemeler için	Teknolojik yenilikler haricinde pek bir düzenleme yok
İÇ58-38	Çok da olumlu olduğunu söyleyemeyeceğim. Bu biraz propagandaya doğru gidiyor ama yani ne SGK'nın ne devletin ne kamunun şu şekilde destekleyici ve yapıcı çalışmalarının olduğunu düşünmüyorum. Aksine köstek olan uygulamalar var. Detaylara girmeyeyim	Hiçbir düzenleme yok aksine engelleyen uygulamalar var
İÇ49-25	Engelli adına çalışılan her bir şeyde olumlu olduğunu düşünüyorum ben. Yani olumsuz bir çalışma görmedim zaten. İş sürecinde kolaylıklar gösteriliyor. Kolaylıklar gösterildiği zaman yani her şeyi yapabilirim, imkana sahip oluyorsun zaten. Öyle.	Olumsuz bir çaba olmaması ve iş sürecindeki bazı kolaylıklar
İÖ43-20	Şöyle bir şey söyleyeyim. Engellilikle ilgili düzenleme ne var? Bilmiyorum(gülüyor). Ben bunları ne zaman öğrendim Ayşe ile tanıştığında öğrendim. Bilmiyorum neden var mı yok mu Ayşe ile tanıştıktan sonra hatta biraz araştırma yaptım. En son da 2014 yılında mı 2010 yılında mı bi düzenleme getirmişler, bi şey yapmışlar. Ben şeye girerken üniversite sınavına hocamız bana sormamıştı hiç kimseye. Sağlık durumunuz var mı yok mu diye. O da müdüdü. Müdür de benim sağlık durumumu bilmiyordu. Sormadığı için ben de söylemedim yani acaba söylemem gerekiyor muydu gerekmiyor	Çok bir düzenleme yok olsa da haberimiz oluyor

muydu bilmiyorum. Ondan sonra babamla konuştuk işte böyle böyle. Dedi ki:”Kızım sağlık durumunu söyledin mi?” felan. Yok dedim sormadım öyle bir şey. Dedi ki söylemen gerekiyordu dedi. Belki işitme cihazın alınır veya alınmaz. Şimdi haberlerde duyduğumuz için, metalik eşyalar felan alınmıyor diye. Belki seninkini de alamayabilirler. Sonra ben rehberlik hocama gittim. Dedim böyle böyle. Dedi ki keşke bunu söyleseydin dedi neden bunu iletmedin felan. Ondan sonra dedim sormadınız ki. Ama suçlusu ben oldum nedense söylemediğim için. Neyse ondan sonra rehberlik hocalarım da bu yasayla ilgili düzenlemeleri bilmiyordu, engellilikle ilgili. Benim için de açıkçası araştırdılar iyice. Ondan sonra meğersem söylemem gerekiyormuş ve nedir o, engelliler ayrı bi sınıfta, yani engellilik türüne göre ayrı sınıflarda giriliyormuş, normal adaylardan farklı ve de işitme cihazım alınacakmış. Halbuki bana dediler ki alınmayacak dediler. Hocalarım da aynı şekilde bunu dedi. Ve ben sınav günü gittiğimde öğrendim. Ve ben kendimi sesli bir ortama alıstırmıştım hani sınavda ses duyduğumda rahatsız felan olmayayım diye , işitme cihazı taktığımda. Neyse ben bunları geçiyorum, çok sinirlendim şu an. Neyse ondan sonra duydum. Neyse böyle, yani çok saçma, bi o zaman engellilikle ilgili düzenleme duydum. Ondan sonrasını Ayşe ile birlikte.

İÖ57-21	Beni olumlu yönden etkileyeceğini düşünüyorum. Çünkü bir iki defa bu şekilde hocadan da birebir ders aldığımda sınavım gayet başarılı geçti ve ben çok yüksek not aldım. Ama sınıf ortamında olduğum zaman bir kargaşa sesi olsun beni çok çok etkiliyor. Başarımı etkiliyor, bunu daha önce denedim ben. Ama bunu her zaman yapamıyor, yapmıyor daha doğrusu. Gerçekten bana odaklanıp tane tane anlatsa benim için çok iyi oluyor.	Düzenlemeler olursa olumlu etkileyeceğini düşünüyorum
İÖ41-22	Ben şimdi sürekli cihaz değiştiriyorum ya işte biraz da cihazdan da kaynaklanıyor bazen de hocalar sessiz konuşuyorlar bazen anlayamıyorum. Biraz uzaklık yakınlık mesafesi de değişiyor. Biraz materyal konusunda yetersiz gibi.	Teknolojik destek yetersizlik olumsuz etkiliyor

3.3.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin düzenlemelerin daha açık olmasına atıfta bulunduğu, beş kişinin eğitsel bir kişinin ise motivasyonel destek oluşturulması noktasında yardıma ihtiyaç duyduğu görülmüştür.

Tablo 3.32. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Kanuni düzenlemelerin daha açık ve net olması, haklarımızı talep edebileceğimiz açık ve net mevzuatın olması. Yani bunu kişisel çabalarımızla değil de gerçekten kanunun mevzuatla korunabilir olmasını açıkçası temenni ediyoruz. Sağlık kurullarında, bunu bizzat yaşıyoruz ve birçok duruma şahit oldum, gerçekten engelli vatandaşlarımızın, arkadaşlarımızın çok sıkıntı çektiğini gördük. O yüzden anlamayan hekimlerin prosedürün ağırlığının onları ne kadar yıpratmıştı gördüm. Yine bu alanda çalışmalar yapmak istiyorum. Hastanelerdeki sağlık kurulunun daha işi bilen eğitimli kişiler tarafından oluşturularak daha hakkaniyetli olarak verilmesi için bu konuda bir temennim var. İnşallah yoluna girer diye düşünüyorum.	Kanuni düzenlemelerin daha açık ve net ve açık olması
İÇ58-38	Şu anda duymuyorum. Ama mesela daha çok kariyerle ilgili bilgilendirilmek isterdim açıkçası. Ben kendi araştırmalarımla kurcalamamla bir yerlere geldim. Bu konuda bilgilendirici kariyerle ilgili hani okulların, firmaların, kuruluşların, çok bir çalışmasının olduğunu söyleyemeyeceğim	Daha eğitsel çalışmaların yapılması gerekir
İÇ49-25	Hani ihtiyacım şu hani, yanımda güzel anlatan bir öğretmenin olması. Mesela ben hep o konuda eksiklik çektim. O yüzden mesela çoğu	Eğitsel desteğin sağlanması

	cümleleri kaçırdığım için öğretmen arkasına döndüğü zaman o da etki etti. Şimdi biraz daha iyi ama o zaman kaçıyorum. Hani daha iyi bir öğretici olursa kariyerimi daha üst bir seviyeye taşıyabileceğimi düşünüyorum. İş yerimde de aynı şekilde oluyor. Güzel bir öğretene olursa iş yerinde de aynı şekilde.	
İÖ43-20	Ya şöyle ihtiyaç konusunda sadece konuşmayı baya bi düzeltmem gerekiyor bana göre ama onun haricinde çok fazla etkileyebilecek bi durum yok. Yani işitme durumum çok fazla etkilemediğini söylüyorlar. Zaten anlamıyorlarmış. Hani duyup duymadığımı, normal bir adaymışım gibi geliyor onlara. Ama sadece konuşmamda biraz sıkıntı yaşıyorum duymaktan çok	Eğitsel destek sağlanması
İÖ57-21	Kariyerimle ilgili ya aslında bazı şeylerde hani üniversite açısından okul açısından kolaylık sağlanabiliyor, onun dışında da beni destekleyici bir kişi, böyle güçlendirecek, arkamda duracağını bildiğim bir kişi benim kariyerimi çok iyi etkileyebilir diye düşünüyorum ve daha olumlu yönleri pekiştirmek istiyorum.	Motivasyonel destek
İÖ41-22	Şu an zaten İngilizce yok, atandıktan sonra İngilizce kursları falan almayı düşünüyorum yüksek lisans için. Sonra yüksek lisans başlayınca da bilmediğim dalları mesela seramik bölümü almadım onu. Onu özel bir ders olarak almayı düşünüyorum	Eğitsel destek

3.3.11. “Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç beş kişinin bir uyarlama göremediğini bir kişinin çevresel düzenlemelere atıf yaptığı yapıldığını, bir kişinin seminerlere, bir kişinin de teknolojik açıdan ve tedavi izinleri açısından uygulamalara atıfta bulunduğu gözlenmiştir.

Tablo 3. 33. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
İÇ60-36	Maalesef hayır. Daha yüksekte olan bir telefonu talep ettiğim zaman bana kendi çabamla yapmam gerektiğini söylediler. Ortopedik engellilere yönelik daha bir şey var hani somut bir şey var. Mesela yollara rampa vs yapılıyor ama işitme engelli falan denilince çok da açıkçası belli de olmuyor ya cihaz kullandığımız için. Uyarlama yapılmadı yapılmıyor da.	Kısmen çevresel düzenlemeler var çoğunlukla yok
İÇ58-38	Evet yapılıyor. Son derece bu konuda medyanın desteğini de görüyorum işyerinde. Benim çalıştığım yerde memnunum. Bu konuda destekleyici çalışmalar var. Mesela telefonda konuşmadığım zaman bu konuda bana anlayış gösteriliyor ve hemen e-maile yönlendiriliyorum. Ondan sonra benim yanımda çalışan bir kişi daha var. O kişiye benim yapamadığım durumlarda o kişiye aktarılıyor görevler. Bunun dışında sağlık kuruluna gitmem, hastaneye gitmem gerekiyor bu durumlarda hani anlayış gösteriyorlar firmada. İzin kullanmam gerekiyor mesela izin kullanmadan anlayış gösterebiliyorlar bana	Teknolojik açıdan ve tedavi izinleri açısından var
İÇ49-25	Engelimle ilgili bir uygulama olmadı iş yerimde. Engellilikle alakalı bir çalışma duymadım ama hani böyle seminer falan oluyor mesela engellileri iyi anlatmak için böyle. Seminer falan düzenleniyor. Yaptıkları bir seminer oluyor zaten biri geliyor anlatıyor mesela	Seminer dışında bir uygulama görmedim

	engellilerin durumunu bu şekilde var. Benim işitme engelimle alakalı bir şey yapılmadı.	
IÖ43-20	Engelimle ilgili uyarlamalar. Yani hiçbir katkı göremiyorum. Bilmiyorum nasıl bir katkı yapılabilir. Katkı göremiyorum.	Katkı göremiyorum.
IÖ57-21	Şu an çok fazla şey yok. İşitme engellilere bir şey yok ama bana da çok şey yapmıyorlar açıkçası. Yapmaya çalışıyorlar ama yapmıyorlar	Katkı göremiyorum.
IO41-22	Diğer engelli durumlarında yapıldı ama İşitmede tek yapılmadı gibi. Çünkü hocalar ne kadar desek bile yine aynı işte ses tonunda olsun. Yani İşitme konusunda pek duyarlı yok gibi.	Katkı göremiyorum

3.4. Süreğen Engelli Kategorisindeki Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi

Bu bölümde süreğen engelli kategorisindeki bireylerin kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesine yer verilmiştir.

3.4.1. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde 2 katılımcının kendi isteği doğrultusunda 2 katılımcının engeli doğrultusunda 1 katılımcının puanına göre 1 katılımcının ailesinin yönlendirmesini gözeterek kariyer tercihi yaptığı görülmüştür.

Tablo 3.34. “Engelli kadınların kariyer seçiminde etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Sosyoloji okuyorum şu anda ben son sınıfım. Yani daha rahat edebilmem açısından daha rahat bir meslek seçtim.	Kendi isteğim doğrultusunda
SÇ98-26	Öğrenim olarak açıkçası ben devamsızlık en üst seviyede neresi olursa orası, o şekilde istemiştik. Çünkü o zamanlar kemoterapi falan alıyordum. O şekilde daha çok sınavlara gittim, derslere çok giremiyordum. Burada akrabam da okuyordu, devam sıkıntısı yapmıyor hocalar falan dedi. O şekilde ben de bu bölümü tercih ettim. Engelim bölüm seçimimde etkili oldu tabiki.	Engel doğrultusunda seçim yaptım
SÇ70-28	Ya kendim istedim o şekilde hani. Sağlık işletmeciliği okudum iki yıl, sağlığa karşı bir şey vardı sağlık durumumdan dolayı hep bir eğilimim vardı. Sonra işletme olarak iki yıl daha devam ettim öyle yükselttim. Dışarıdan okumadım açık öğretim okudum, hani engel durumum başka bir şehre gitmeme izin vermedi.	Kendi isteğim doğrultusunda
SÖ40- 20	Kesinlikle bu bölümü seçmek, tıbbi sekreterliği seçmem aklımda yoktu. Zihinsel engelli öğretmenliği istiyordum olmadı. Engel durumumda bunu seçmeme, sağlık alanında bir şey olsun bana her zaman fayda sağlar diye düşündüğüm için tıbbi sekreterliği seçtim.	Engel doğrultusunda seçim yaptım
SÖ57-24	Puanıma göre bölümümü seçtim.	Puanıma göre seçim yaptım
SÖ40-21	Aslında ben lisede de sağlık okudum. Bölüm seçmemde annem biraz etkiledi.	Aile yönlendirmesiyle

3.4.2. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde beş katılımcının kariyer seçiminde etkili olduğunu bir katılımcının tedavi süreci ders katılımını olumsuz etkilediğini ifade ettiği bulunmuştur.

Tablo 3.35. “Engelli olmanın kariyerinizde getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Ahntı	Kod
SÇ85-34	Sosyoloji okuyorum şu anda ben son sınıfım. Yani daha rahat edebilmem açısından daha rahat bir meslek seçtim. Engelimin de bir etkisi oldu.	Kariyer seçiminde etkili oldu
SÇ98-26	Öğrenim olarak açıkçası ben devamsızlık en üst seviyede neresi olursa orası, o şekilde istemiştik. Çünkü o zamanlar kemoterapi falan alıyordum. O şekilde daha çok sınavlara gittim, derslere çok giremiyordum. Burada akrabam da okuyordu, devam sıkıntısı yapmıyor hocalar falan dedi. O şekilde ben de bu bölümü tercih ettim. Engelim bölüm seçiminde etkili oldu tabiki.	Tedavi süreci ders katılımını olumsuz etkiledi
SÇ70-28	Ya kendim istedim o şekilde hani. Sağlık işletmeciliği okudum iki yıl, sağlığa karşı bir şey vardı sağlık durumumdan dolayı hep bir eğilimim vardı. Sonra işletme olarak iki yıl daha devam ettim öyle yükselttim. Dışarıdan okumadım açık öğretim okudum, hani engel durumum başka bir şehre gitmeme izin vermedi.	Kariyerimi farklı yerlerde yapmama engel oldu
SÖ40- 20	Kesinlikle bu bölümü seçmek, tıbbi sekreterliği seçmem aklımda yoktu. Zihinsel engelli öğretmenliği istiyordum olmadı. Engel durumumda bunu seçmeme, sağlık alanında bir şey olsun bana her zaman fayda sağlar diye düşündüğüm için tıbbi sekreterliği seçtim. Engel durumum buna bir sebep oluşturmadı. Hep sağlık alanında bir şey olsun istedim ama sırf şeyinde değilim şeker hastası diye değil, Engel durumumdan dolayı da sağlık olsun diye bir şey yoktu. Benim onunla alakalı değildi. Çalışma alanının sağlık alanında olmasını istiyordum o yüzden.	Kariyer seçiminde etkili oldu
SÖ57-24	Engellim evet kötü şey yaptı, hedefim daha büyüktü. Beni biraz kötü etkiledi engel durumum.	Kariyer seçiminde etkili oldu
SÖ40-21	Şimdi meslek seçerken çalışma şartlarını da göz önünde bulundurmam durumunda kaldım. Rahatsızlığımın bazı zamanlarında hani çalışmama ara vermem ya da işte dinlenmem falan gerekiyor. Hani dinlenebileceğim ortamda olmak istediğim için bunları da düşündüm yani. Hem bir kadın olarak hem de engelli bir kadın olarak baktım diyelim. Yani iki pencereden de düşünmem gerekti.	Meslek seçiminde tercihlerimi etkiledi

3.4.3. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört katılımcının bu konuda kadın olmanın bir sorun oluşturmadığı birisinin ise engelle beraber etkili olmuş olabileceğini birisinin ise kariyer seçimini olumsuz olarak etkilediğini beyan ettiği görülmüştür.

Tablo 3. 36. “Engelli kadın olmanın getirdiği sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Çok büyük etkisi var aslında. Yani hem bayan olarak hem engelli olarak daha rahat çalışma ortamını düşünerek bu bölümü seçtim aslında. Sağlık Bakanlığında sağlık alanını seçerken engelli bir kadın olmam etki etti. Daha rahat çalışma ortamı bir bayan olarak bir engelli olarak, çıkarların hani çok fazla olmayacağı bir ortamın olması gerekiyordu. Çok fazla ayakta kalmayacağım bir meslek.	Engelle beraber daha etkisi oldu
SÇ98-26	Açıkçası, çok da şeyim olmadı ya meslek seçiminde. Dediğim gibi meslek, yani buna odaklı bir şey yapmamıştım aslında. Yani bu mesleğim olsun diye istememiştim.	Etkilemedi
SÇ70-28	Engelli biri olmam, mesela daha çok kendi ayaklarım üstünde durmam gerektiğini şey yaptı bana. Daha çok hani okumak istedim hani kendi ayaklarımın üzerinde durma ve herkesten bağımsız olmayı istedim hani. Engelim açısından zorluk yani olmadı, zorluk yaşamadım.	Etkilemedi
SÇ40- 20	Benim için bir etkisi olmadı. Ben zaten çok şeyimdir, kadın-erkek eşitliğini savunan biriyimdir. Bu kadın engelli işte şu erkek engelsiz bu bunu yapsın diye şeyler benim için söz konusu değil. O yüzden benim için engeli olmadı yani.	Etkilemedi
SÖ57-24	Şu an için iyi diyebilirim. Çünkü memur oldum hastanede. Meslek seçiminde aslında hiçbir etkisi olmadı sadece memur olmamda engel durumumu kullandım açıkçası. Normalde tabi gelecek kaygım var ama işte mesela grupla bunu aştım, ve şu an kendimi daha iyi hissediyorum. Memur oldum hani gelecekle ilgili bir kaygım kalmadı gibi düşünebiliriz.	Etkilemedi
SÖ40-21	Şimdi meslek seçerken çalışma şartlarını da göz önünde bulundurmak durumunda kaldım. Rahatsızlığımın bazı zamanlarında hani çalışmama ara vermem ya da işte dinlenmem falan gerekiyor. Hani dinlenebileceğim ortamda olmak istediğim için bunları da düşündüm yani. Hem bir kadın olarak hem de engelli bir kadın olarak baktım diyelim. Yani iki pencereden de düşünmem gerekti.	Meslek seçimimde tercihlerimi etkiledi

3.4.4. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir katılımcının bütün çevresinin etkisinin olumlu olduğunu dört katılımcının ailesinin olumlu olduğunu iki tanesinin çevrenin olumsuz etkisi olduğunu iki tanesinin öğretmenlerine olumlu olarak vurgu yaptığı bulunmuştur.

Tablo 3. 37. “Engelli kadınların kariyer gelişiminde çevrenin etkisi nedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Şöyle söyleyeyim ben ilkokuldan sonra hep açık öğretmenden devam ettiğim için hani bir öğretmen etkisi olduğunu söyleyemeyeceğim. Ama ailemin burada çok büyük etkisi var. Ailemin her konuda olduğu gibi bu konuda da çok desteği oldu. Yani çevrem de gayet olumlu tepkileri oldu, olumsuz tepki almadım diyebilirim çevremden. Ben çevremle alakalı bir problem yaşamadım.	Ailem ve öğretmenlerim olumlu etkiledi
SÇ98-26	Onlar beni hep destekledi. Ailem sürekli yanımdaydı, arkadaşlarım. Ya onlar çok desteklediler. Olumsuz bir tutum sergileyen olmadı. Hiç birinde bir sıkıntı yaşamadım. Çevrede ya o süreler kemoterapi aldığımından dolayı etki yarattı ama böyle “aa, saçları dökülmüş” falan. Görevli insanlar tuhaf karşılıyordu ama öyle bir olumsuz etki de değildi. Yani en azından ben olumsuz görmüyordum.	Ailem destek oldu çevrem kısmen olumsuz etkiledi
SÇ70-28	Kariyer gelişimimde genelde mesela hani okuma dendi. Kimse kariyer istemedi ailemde olsun ya da bazı beni tedavi eden doktorlar işte hani eğitime devam ettirmem gerektiğini falan hani kariyer aksağın olur senin için önemli değil dendi ama ben tam tersini yaptım. Öğretmenlerin hepsi olumluydu destekçiydi hani öğrenim hayatında, ya akrabalarda hani hep olumsuzdu yani. Bu iş hayatın olacak hani, bir de engelinden dolayı açıktan okudum işte farklı bir şehre gidemedim. Onca açık öğretim veya örgünler iş bulamıyor sen mi bulacaksın falan hep böyle şey oldu zaten bir de engellesin. Hani hep böyle şey ikinci kişi gibi algılandı. Arkadaşlarım da aynı komşular da aynıydı hep böyle olumsuz hani	Ailem ve çevrem olumsuzdu fakat öğretmenlerim olumluydu

	işte evde otur çalışma hani öyle aynı.	
SÇ40-20	Arkadaşlarım hiç engelli olduğumu bana sunmadılar hep destek oldular. Ama akrabalarım bir kaç kere komaya girdiğimde, ben Samsun dayım o zaman, aileme çok baskı yapmışlardı komşular olsun hani bunu okuldan alın, okumasın orada tek başına ya da hasta hasta kızı oraya nasıl gönderdiniz, hasta kız tek başına kalıyor falan diye. Onların baskısı üzerine annem de hani dedi istersen devam etme diye, ama babam da karşı çıktı tabii ki de öyle bir şey yok okuyacak diye. Annem de şey yurttta tek başına odada biri var mı tek uyuma sakın, kızlar bir yere gitti diyorum, tek kalma abine git, böyle korkuları var. Öğretmenlerim okul hayatında bana şöyle zorluk çıkardı. Şekerim çok yüksek gidiyordu ilk tanı konduğu zamanlarda. Sınavımda çok yüksek gittiği için sınavımı yapamadım. Algım tamamen kapanmıştı. Hoca çıkardı beni sınavdan sonra beni tekrar sınava aldı. Öğretmenlerim o konuda çok anlayışlıydı. Şekerim yüksek diye beni tekrar sınava falan aldılar.	Arkadaşlarım, öğretmenim ve annem olumlu oldu akrabalarım olumsuz
SÖ57-24	İyi anlamda oldu ya, destek oldular bana bu konuda. Ve ben arkadaşlarım sayesinde kabullendim bir çok durumu. Onlar sayesinde iyi etkilendim. Ailem olumlu etki gösterdi. Öğretmenlerim lise döneminde çok zorladılar beni. Hani mesela onlar iğne yapmama izin vermiyorlardı çok anlamıyorlardı. Onlar beni kötü etkiledi. Akrabalarım da çok iyi olduğu söylenemez de onları saymayayım. Ailede olumlu ama okulda zaman zaman zorluklar yaşadım.	Arkadaşlarım ve ailem olumlu etkiledi
SÖ40-21	Olumlu etkisi oldu. Beşinci sınıftaydım. Zaten böyle tembel bir öğrenci değildim çok aşırı da başarılı değildim ama ya böyle işte ödevlerini yapan işte öğretmenin dersini dinleyen çalışkan bir öğrenciydim. Annem babam da hep desteklediler. Öğretmenlerim de sağ olsunlar onlar da hep desteklediler. Onların sayesinde biraz daha fazla gayret edip bir yerlere geldik, gelmeye çalışıyoruz. Olumlu tepkiler aldım. Hani sen yapabilirsin, başarabilirsin işte bu sana engel olmaz gibi şeyler çok duydum. Yani bir de yaşım küçük olduğu için böyle şeyleri duymaya ihtiyacım vardı sanırım. Sağ olsunlar işte öğretmenlerim de, arkadaşlarım, annem babam olsun, kardeşim olsun, yakın akrabalar falan onlar da hep destek verdi. Yani ben olumsuz şeylerle karşılaşmadım bu zamana kadar.	Bütün çevrem olumlu destekledi

3.4.5. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç tanesinin engeli sayesinde daha kolay atandığını, iki tanesinin meslek seçiminde karar vermede kolaylık yaşadığı, bir tanesinin ise iş ortamının mesleği öğrenmesine olumlu katkısı olduğunu ifade ettiği bulunmuştur.

Tablo 3.38. “Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Engelli de olduğum için dediğim gibi daha çok fazla hani yormayan işler olması gerekiyor. Bu nedenle de tabii ki nasıl bir meslek olabilir hani en mantıklı en ideal bu diye düşünüyorum	Engele uyumlu işler
SÇ98-26	Ya tabiki de engelde şöyle bir kolaylık sağlandı. En azından EKpss de alımlarda, oran düşüktü normal kpss ile oranladığımızda, onda şansım daha yüksek oldu.	Engelim kısmen avantaj oluşturdu iş alımında kolaylık sağladı
SÇ70-28	Daha çok bu iş bulmamda falan devlet bana mesela çok yardımcı oldu, kanunlar bana çok yardımcı oldu. Bundan önce mesela dokuz aydır kamudayım. Devlet engellilere ayrı bir şey açıyor ben bunu bilmiyordum daha sonradan öğrendim bir kerede zaten sınavı kazandım. Daha önce de özel sektörde çalıştım ve özel sektörde de mesela çok engelli alımları var. Bu konuda da devletin çok büyük desteği var	Devletin desteği iş alımında kolaylık sağladı
SÖ40-20	Hep hastane içinde olduğum için bu süreçte ben gördüm kim yapıyor hastanede, hangi meslek grubu yapıyor ne ediyor diye. Hastane içinde çok fazla buldum için çok fazla yattığım için benim kariyerimi de buradan sürdürmeye, hem kendimi daha kolay yükseltebilirim daha rahat olacağımı düşündüm hastanede. Çünkü bildiğim bir ortamdı. Başka kamu kuruluşu değil de böyle alışmıştım zaten hastanede yatmaktan falan. Aslında hastane içerisinde şekerim yükselip düştüğünde daha fazla sıkıntıya giriyordum çünkü mesela acile falan gitmek benim için çok zor, çünkü kendimle	Hastane ortamı işimi öğrenmemi kolaylaştırdı

	İlgilendiremiyorum ve şey diye düşünüyorlar bu burada personel bu burada stajyer olduğu için öyle işini gördürmek için gelmiş diyip bakmıyorlar mesela. Hasta olduğum için değil de o ortamın içinde bulunduğum ya hep, hastaları ben çok seviyorum. Normal bir refakatçi olarak gitsem de ondan da çok büyük keyif alıyorum. Hastane ortamını sevdim yani kalırken o yüzden.	
SÖ57-24	Şöyle engel durumumdan bahsedeyim. İşte devlete atandım, iyi de oldu. Hayatım biraz daha düzene bindi. Bu yüzden okulu bitirmem konusunda daha bir gaza geldim diyebilirim. Bu yüzden iyi gidiyor lisansında. Hem okuyup hem çalışmak bana iyi geldi.	Devletin desteği iş alımında kolaylık sağladı
SÖ40-21	Şimdi şöyle ben biraz meslek seçiminde engelimden dolayı biraz daha kolay karar verdim. Hani sağlıkla ilgili olsun, işte hastalığımı daha iyi tanırım, kendimi daha kontrollü bir şekilde işte hayatımı sürdürürüm diye işte öyle düşündüm. Yani benim şeker hastası olmam bunu kolaylaştırdı. Hemşirelik seçmemi kolaylaştıran faktör şeker hastası olmam sanırım.	Engelim nedeniyle daha kolay bir şekilde meslek seçiminde karar verdim.

3.4.6. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde bir kişinin karşılaşmadığı, iki kişinin iş yaşamında karşılaştığı, ikisinin eğitim yaşamında karşılaştığı, ikisinin ise kendisine dönük ön yargılarının var olduğunu ifade ettiği bulunmuştur.

Tablo 3. 39. “Engelli kadınların meslek hayatında karşılaştığı ön yargılar (mobbing) varsa nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Engelimle alakalı hiç karşılaşmadım evet. İşte evet uygulandığı çok oluyor meslekte ama engelimle alakalı bir sözde birebir karşılaşmadım.	Karşılaşmadım
SÇ98-26	Şu ana kadar yaşamadım. Ama izin noktalarında sıkıntı yaşadığım dönemler oldu. Yani mesela benim doktora gittiğimde, neden bu kadar sık gidiyorsun şeklinde cevaplar aldım, böyle sorular oldu. Hatta bunun üzerine soruşturma tarzı bir şey geçirdim. Yani raporlarıma bakıldı işte gittiğim gitmediğim kontrol edildi, gittiğime dair evraklar getirdim. Bu şekilde	İş yaşamında engelim nedeniyle karşılaştım
SÇ70-28	Engelden dolayı yani mobbing var mesela hastalarla daha önce daha iç içeydim. Ben sürekli enfeksiyon kaptığım için bunu idarecilere anlatamıyorum, hani belirtiyorum hani ama engelimin şimdi bizde süregelen bir hastalık olduğu için dıştan görünmüyor. Daha çok doktorlar bizi anlıyor onun dışındaki mesela tıp uzmanı olmayanlar bizi anlayamıyor hani idareciler bu yüzden hani zorluk yaşıyorum. Mesela yani iş yüklemesi daha şey oluyor. Halsizlik olduğundan daha çabuk yorulabiliyoruz ama hani engelimiz belli olmadığı için normal insan gibi görüldüğünüzden hani onu da yaparsın şunu da yaparsın sürekli hani daha çok iş yükleme oluyor. Mesela hani durumumu belirtiyorum ben diyorum çabuk enfeksiyon kapan biriyim diyorum hani ne alakası var deniyor mesela hastalarla o kadar iç içe olmamam gerektiğini söylüyorum, o zaman mesela seçmeseydin sağlık sektörünü, sektör değişti diyen bile oldu yani kamuda.	İş yaşamında karşılaşıyorum
SÖ40- 20	Karşılaştım dediğim gibi. Hani kimse “bu okumasın üniversiteye gitmesin, başka şehirde tek nasıl yaşayacak, tek duramaz, orada başına bir şey gelse kim yapacak, ölü kalır bir yerde” bu tür şeylerle karşılaştım. Ben zaten lise 3 e geçtiğim zaman tanı konmuştu daha lise 3 e başlamamıştım. Yani bir dört yıllık falan geçmişi var. Lise hayatım bitti, lisede alım yerleri oldu. Önce dedim en azından evimden gidip geliyordum bir şekilde bunu bastırabiliyordum ama burayı kazandığım zaman Samsun'a geldiğimde çok fazla aileme baskı oldu hani “göndermeyin, ne kadar cesaretlisiniz, biz olsak yapamazdık, nasıl gönderiyorsunuz, neyinize güveniyorsunuz” diye.	Eğitimim yönüyle baskıyla karşılaştım
SÖ57-24	Karşılaştım tabiki. Mesela engel durumumdan dolayı hocalarım hiç anlayışlı değillerdi. Kendimi biraz daha dışarda ve farklı hissediyordum. Sonrasında il dışına okumaya gidince mesela orada da endişelerim vardı	Eğitim sürecinde öğretmenlerim ve kendi kaygılarım açısından karşılaştım

kendimle ilgili. Yapabilir miyim, başarabilir miyim, işte ya başıma bir şey gelirse gibi önyargılarım vardı. Ama şu an yok. Sürekli başıma bir şey geleceğini düşünüyordum, sadece onunla ilgili bir önyargım vardı. Ama hiç yaşamadım. Ortaöğretimde çok karşılaşıyordum önyargıyla lisansta çok olmadı da ortaöğretimde bulaşıcı zanneden, ne bileyim bayılacakım, kriz geçireceksin şunu bunu diyen önyargılı davranan vardı.

SÖ40-21	Şöyle bir ön yargım olmuştu. Ben liseyi evde okumuştum kendi ailemin yaşadığı yerde okuduğum için, sıkıntı yaşamadım hep ailemleymdim. Ama üniversiteye gitmek işte ne bileyim farklı bir ortama girmek ya da ne bileyim anne babamın yanımda olmaması beni biraz korkutmuştu hani. Onlara ihtiyacım olur mu ya da işte yardıma ihtiyacım olduğu zamanlar oluyor, yapabilir miyim falan gibi öyle korkularım vardı. Ya hastalanırsam, kendi başıma yapamazsam falan gibi korkularım vardı. Ama hep yüklü kalıyorum, toplu bir alanda yaşadığım için. Arkadaşlarım var yalnız kalmadığım için öyle bir problemle karşılaşmadım. Üniversiteye gitmekten korkmuştum yani hasta olduğum için gitmekten biraz korktum yapabilir miyim diye. Yani o şekilde ön yargılarım vardı. Yani çok böyle beni olumsuz yönde etkileyecek bir ön yargıyla karşılaşmadım ama tabii benim düşündüklerimi ailem, annem, babam, dedem onlar da düşündüler hani yapabilir misin diye başına bir şey gelir mi gibi onların da ön yargıları vardı. Ama bir şekilde de gidip o önyargıları kırmam gerekiyordu. Kırdım da zaten.	Kendime dönük kendi ön yargılarım vardı
---------	--	---

3.4.7. “Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların dördü engelli olmasaydılar farklı bir meslek seçecekleri iki tanesinin ise seçmeyeceği tespit edilmiştir.

Tablo 3. 40.“Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Seçerdim. Ne olurdu ben engelli olduğum için yine sağlıkla alakalı bir şey olurdu yani.	Seçerdim
SÇ98-26	Kesinlikle seçerdim. Ben zaten lise son sınıfımda hastalanmıştım. O dönemler yani okul hayatım çok zordu, çok gidemedim. O yüzden de sınava falan da çok zor şartlarda girdim. Daha sonra da bu bölümü tercih etmek zorunda kaldım. Ama hasta olmasaydım başka şeyleri de seçerdim. Zaten okul birincisiydim lise sona kadar. Bu ne olurdu açıkçası ben pdr isterdim. Ne kadar hocalarım hukuk deseler de ben pdr isterdim.	Seçerdim
SÇ70-28	Yani engelli olmasaydım farklı bir meslek seçerdim kara kuvvetlerini seçerdim. Yani neden bilmiyorum o sektör bana daha çok şey, yakın geliyor hani içimden gelen bir meslek yani, küçüklüğümden beri isterdim yani böyle bir askeriyede çalışayım hani bir subay olayım mesela isterdim. Hani daha şey geliyor işte spordur şeydir mesela biz daha çok yorulduğumuz için onlar daha biraz şey geliyor, gözüme farklı geliyor	Seçerdim
SÇ40- 20	Farklı bir meslek seçmezdim. Dediğim gibi benim bunu seçmemdeki etken benim hastalığım değil ama şöyle bir şey belki bu kadar hastane içinde bulunmazdım. Hastane içinde bu kadar bulunmayacağım için de sağlık alanını bu kadar düşünmeyebilirdim. O zaman dediğim gibi öğretmenlik falan düşünürdüm.	Farklı bir meslek seçmezdim
SÖ57-24	Seçerdim. Mimarlık çok istiyordum. Yani bu kadar engel çıkmasaydı muhtemelen mimar olabilirdim. İstiyorum yapmayı boyamayı, resmimin iyi olduğunu düşünüyorum, mimarlığı severim.	Seçerdim
SÖ40-21	Farklı bir meslek seçmezdim sanırım ya. Hemşireliği ya da teknikerliği seviyorum tam bana göre, yani ilgi alanıma uyan bir meslek. Memnunum o yüzden seçmezdim.	Farklı bir meslek seçmezdim

3.4.8. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Katılımcıların üçü kariyer hedefi olarak mesleğinde ilerlemek isterken üçü mesleğini yapmak istediğini vurgulamıştır.

Tablo 3. 41. “Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Okulum bitince inşallah mesleğimi yapmak istiyorum sosyolog olarak.	Mesleğimi yapmak istiyorum
SÇ98-26	Şu an bir lisans programı okuyorum, sosyoloji. Sosyolojiyi bitirip yüksek lisans yapmak istiyorum. Ayrıca sosyolog olarak da çalışmak istiyorum.	Mesleğimi yapmak istiyorum
SÇ70-28	Çıkabileceğim noktanın en uç noktasına çıkmaya çalışacağım sınavlardır şeylerdir. En azından mesela bir müdür yardımcısı olmayı istiyorum minimum olarak. Öyle olursa en azından kendi altımdaki engelli personellere daha yararlı olabilmeyi istiyorum hani engellilerin de belirli bir yere gelebildiğini ispatlamak istiyorum	Mesleğinde ilerlemek
SÇ40-20	Ben şu an belki de hani çok fazla, günlük hayatımda çok hareketli olduğum için çok fazla şekerim düşüyor yükseliyor falan ve sınav dönemleri stresli geçtiği için şekerim hep yüksek gidiyor. O yüzden bir an önce okulum bitsin de göreve başlayayım da artık düzenli bir hayatım olsun diye düşünüyorum. Yoksa çok farklı şeyler de düşünebilirdim. Dediğim gibi bu süreçte benim şekerim çok dengesiz gittiği için beni çok fazla etkiliyor. Ben de diyorum ki daha fazla uğraşmak istemiyorum hani okul bitsin de bir düzenim olsun diyorum. Normalde bu benim için engel değil tabiki de yapabilirim diyorum ama bazı zamanlar o kadar yükseliyor ki bir düzenim olsa bu böyle olmaz diyorum. Şimdi düzensiz olduğu için bu kadar kötü gidiyor falan diyorum. Zaman zaman böyle düşündüğüm oluyor.	Mesleğimde ilerlemek
SÖ57-24	Memuriyette yükselmek. Okulu bitirdikten sonra yine Kurum içerisinde bir yerde mühendis olmak şu an için lisansımı bitirip.	Mesleğimde ilerlemek
SÖ40-21	Şu anda atanmayı çok istiyorum. Engelli KPSS'ye girdim 86 puan aldım. Şu anki hedefim o 86 ile bir yerlere yerleşip memur olabilmek. Çalışmayı çok istiyorum. Şu andaki tek hedefim okul bittikten sonra atanabilmek ama 2018 EKPSS'den atanamasam da önlisansı bitirip yani, şu anda ders bıraktım mezun olamayacağım bu yıl, 86'ya liseden girmiştik. 2018 EKPSS'yle atanamazsam 2020'ye önlisansı hazırlanıp tekrar atanma hedefim var şu anda. Sadece çalışmak istiyorum yani. Eğer atanabilirsem inşallah atandıktan sonra lisans tamamlamayı düşünüyorum	Mesleğimi yapmak istiyorum

3.4.9. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde üç kişinin engellerine dönük çok fazla düzenleme olmadığını, bir katılımcının eğitim sürecine dönük bir katılımcının tayinle ilgili bir kişinin ise iş yeri görevlendirmelerinde gerekli düzenlemeler olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3. 42. “Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Aslında şu var çok fazla deneyimli her engellinin doğru olduğuna inanmıyorum aslında. Konusunda çok kısıtlamalar da yapılabiliyor. Beni etkilemiyor şu anlık çünkü çok fazla değil aşırı bir engelim yok ama çok fazla engelli olan kişileri tabii ki etkileyebilir. Beni çok fazla etkilediğini söyleyemem açıkçası.	Çok fazla etkilemiyor
SÇ98-26	Ya şu şekilde şu ana kadar düzenleme hiçbir etki etmedi. Çünkü olan düzenlemeyi bile ben kendi yararına kullanamadım. Benim tayin durumum var. Onda bile engellilik durumunu herhangi bir şekilde göz ardı ediyorlar. Bu noktada çok sıkıntılıyım. Bence hiçbir şekilde hayatı kolaylaştırmıyorlar.	Tayin örneği gibi durumlarda düzenlemeler kolaylaştırmıyor hatta zorlaştırıyor
SÇ70-28	Yani ne bileyim mesela bana şey geliyor mesela engelli bir personelin geliyor yani bunu ben bir araştırmasını isterim ya da bir gidip şey tıp mezunu biri de hastane içinde doktorlar var bir öğrensin ona göre mesela iş vermesini isterim hani. Ama adamlar hani hiç bir bilgiye sahip değiller şurada yerleşsin şu şu işi yapsın çoğu kişi memnun değil mesela engelli olup. Bu çok olumsuz yani. Bilmeden mesela sen o engelli personelini hiç alakasız şeyleri veriyorsun daha zor durumda bırakıyorsun. Mesela benim tedavi sürecim çok geriledi yani. İlerledi hastalık durumum mesela ben normalde Bursa'dan buraya geldim, burada tedavim var diye burayı seçtim ben ama benim tedavim de gerilemeye başladı yani. Hiç şey yapmıyorlar bakmıyorlar yani engele.	İş yerinde görevlendirmeler yapılırken engelli durumunun göz önüne alınmaması
SÇ40- 20	Yani öğrenci toplulukları, üniversitemizde de olduğu gibi. Görünmeyen engelinin olmasından dolayı inanmıyorum kimse, sanki yalandan insülin taşıyormuşum gibi şey oluyor. Hani sen de mi engellisin falan oluyor iş. Ya da şekerim düşüp gerçekten kötü olduğumda kimse gerçekten kötü olduğumu düşünmüyor. Dışarıdan baktığım zaman bir şeyim yok ya, şekerim düşük kötüyüm diyorum tamam hadi gel şuraya gidelim de yaparsın diyor. E ben nasıl geleyim buradan oraya mesela. Bu insanlarla alakalı bir düzenleme, buna yapabileceğimiz bir şey yok. Daha çok insanların kendilerini geliştirmesiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Mesela bazen derslerden çıkarmıyordu hocalarım şekerim düştü dediğimde, kantine gitmek için yaptığımı falan düşünebiliyorlardı. Üniversitede böyle bir şey olmadı. İnsülin yapmak istiyorum diyorum hocam anlayışla karşılayıp çıkarıyor zaten burada bir sorun yaşamadım yani.	Eğitim sürecini kolaylaştıran düzenlemeler yok
SÖ57-24	Bu soru da aslında çok cevap verebileceğim bir şey değil. Çünkü fiziksel bir engelim olmadığı için,mesela bir görme engelli olsaydım, bizim yürüttüğümüz bir proje vardı, eğitime kadar sarı çizgiler devam edecek falan gibi o şekilde olumlu bir şey diyebilirdim ama şu an engelliliğimle ilgili bir şey beni etkilemedi. Şu an için bir şey değil. Çünkü benimki sağlık problemim olduğu için. Ve fiziksel bir anlamda yok bir etkisi.	Fiziksel bir engel olmadığı için birkaç proje dışında yok
SÖ40-21	Yani çok aslında engellilere verilen destekler ya da ayrıcalıklar eğitimi fazla etkilediğini düşünmüyorum. En azından benim için öyle olmadı. Şimdi benim kronik hastalığım olduğu için eğitimimi çok etkileyecek derecede beni şey yapmadı yani eğitimimi etkilemedi. Sadece böyle bazı zamanlar hastanede yatmam tedavi almam gerektiği zamanlarda falan hani biraz derslerden geri kaldığım dönemler falan oldu ama onu düzeltiyorlar hani tekrar yaparak falan kapattım o açığı. O yüzden olumsuz bir etkisi olmadı yani.	Benim engelime dönük çok fazla düzenleme olmadı

3.4.10. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

“Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört kişinin bir ihtiyacı olmadığını belirttiği, bir kişinin kariyeriyle ilgili desteğe ihtiyacı olduğu, bir kişinin bireysel açıdan destek vurgusu yaptığı, bir kişinin de teknolojik açıdan destek istediği bulunmuştur.

Tablo 3. 43. “Kariyerinizle ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Şu an da zaten ailemden destek görüyorum. Destek veya ihtiyaç konusunda yardım alacağım bir şey yok şu anda. Kendi açımdan söylüyorum. Bu durumlarda engellilerle alakalı çok destekler var yani asansör olsun, rampalar olsun, rahat giriş çıkışlar olabiliyor, tekerlekli sandalyede biri çok rahat girip çıkabiliyor başka konularla da alakalı.	Destek veya ihtiyaç konusunda yardım alacağım bir şey yok şu anda
SÇ98-26	Kurumlararası geçiş yapmak istiyorum. Bu da tabii biraz çok zor. Yardım bu noktada isterim. Şu anda başa bir yardıma ihtiyacım yok.	Kariyerimle ilgili destek istiyorum
SÇ70-28	Ya sadece işte benim istediğim yöneticilerden çalışma arkadaşlarına beni daha iyi anlayabilmeleri ne istiyorum. Onun dışında zaten biz elimizden gelenin en iyisini yapıyoruz yani sağlıklılardan daha çok çalıştığımızı inanıyorum. Dediğim gibi mesela bir personelin gücü ne kadarsa o kadar en azından bir baskı yüklesinler, iş yüklesinler. En azından bir merak edip ya bu hastalık nedir, hani kıza boşuna şey yüklenmeyelim ya da çocuğa, onun gibi mesela bir şey bekliyoruz. Öbür türlü mesela yaparsın falan böyle sıradan kişi gibi şeyi yapıp da ha bire yüklenip biz de sesimizi çıkaramıyoruz yani.	İş arkadaşlarının daha duyarlı ve farkındalık sahibi olması
SÖ40-20	Yani bir yardıma ihtiyaç duymuyorum. Zaten dediğim gibi şeker düzensizliklerim, hani insülin yapamamam falan, yani tıbbi cihazlar var belki onları kullansam daha iyiye gideceğini düşünüyorum ama benim dışından alabileceğim bir şey yok bu konuda.	Teknolojik cihaz desteği dışında bir desteğe ihtiyacım yok
SÖ57-24	Bir şeye ihtiyaç duymuyorum ya. Ya şöyle zaten dönemi geçemediysem kendim çalışmadığım için veya sağlık problemlerimden dolayı, tamamen benden kaynaklı. Şu an alabileceğim bir yardım yok açıkçası.	Bir ihtiyacım yok kendi halletmem gereken sorunlar var
SÖ40-21	Aslında bir yardıma ihtiyaç duymadım genel olarak düşünersek eğer. Yani engelimle ilgili de bir yardıma ihtiyaç duymadım.	Bir ihtiyacım yok

3.4.11. “Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular ve yorum

Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde dört kişinin bir düzenleme olmadığını belirttiği, iki kişinin ise yetersiz ve diğer engellilere dönük düzenleme yapıldığını vurguladığı görülmüştür.

Tablo 3.44. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular

Katılımcı	Alıntı	Kod
SÇ85-34	Yapılmaya çalışılıyor. Ya nasıl çalışmalar yapılıyor. Her kapıda her girişlerde işte rampalar diyeyim, engelliler olmalarıyla alakalı birçok şey yapmaya çalıştılar. Kurum olarak yapılmaya çalışılıyor. Şu anda beni zorlayan bir çalışma yok.	Bedensel engelliler için yapılıyor

SÇ98-26	Yapılmaya çalışılmadı, yapılmıyor. Ya şöyle benim çalıştığım ortam sürekli hareketli bir ortam. Özel kalemdeyim ben, sürekli konsantre olmam lazım, gideni geleni takip etmek, telefonlara sürekli bakmam lazım. Ya bu noktada yani şey olmuyor atıyorum diğer arkadaşlar gibi dinlenme fırsatım olmuyor. Baktığımda onlar bir yazı yazıp dinlenebiliyorlar. Bunda benim böyle bir fırsatım olmuyor. Sürekli zaten göz önünde olduğum için oradan kalkmak mümkün olmuyor zaten. Sürekli orada olmak ve bu noktada hani ben söylemişim başka yere geçmek istediğimi ama herhangi bir çalışma da yapılmadı. Burası bana ağır geliyor şahsen.	Yapılmıyor
SÇ70-28	Yani pek olduğunu sanmıyorum çok az. Şimdi bunu mesela danışmada falan engelli arkadaşımız var bizim, mesela o engellileri karşılamada olsun şey olsun ya da hastanedeki çalıştığım yerde olsun o yardımcı oluyor. Hani mesela sağlıkta biz bunu anlayamadığımız zaman yeterince yardımcı olamıyor hani sadece yönlendirme yapıp mesela gideceği yere o kadar yani. Mesela bir görme engelli arkadaşım gelmişti ya da arkadaşım mesela bir personel bulduk onu gezdirebiliyor ama diğeri mesela onun sadece yönlendirip şey yapıyor mesela bir yönlendirmiş şeyleri yok ya da gitme şeyleri falan olur ya hani gidişleri yapılan, mesela onların hiçbiri falan yok. Çoğu uyarlama yok yani.	Çok bir düzenleme yok
SÖ40- 20	Hayır, yapılmadı, yapılmaya çalışılmadı ve yapılmıyor. Yapılmadı ama ne gibi bir şey yapılabilir diye bana sorulsa benim de bu konuda bir fikrim yok. Çünkü hani çok fazla şeyle karşılaşmadım hani ben süreyim öneriyi şu yapılınsın desem benim de sunabileceğim bir şey yok. Kampüsün her yerine meyve suyu mu bırakılınsın yani şekeri düşün biri için mesela ya da şekeri çok yüksek iğnemi unuttum şimdi sokağın belli yerlerine insülin mi bırakılınsınlar. Bu pek ulaşabilecek bir şey değil yani. Üniversitemde süregelen hastalara yönelik hiçbir şey yok. Mesela epilepsi olanlar onun ilaçlarını ile sıkıntılar onlar fonla alıyor ya da işte bir yerde nöbet geçirebiliyor. Bunun için üniversitemizde herhangi bir şey var mı? Şimdi biri epilepsi nöbeti geçirse Yaşam Merkezinin önünde yapılabilecek bir şey var mı? Bir şey yok yani.	Yapılmıyor
SÖ57-24	Biz bir ara yapmaya çalıştık. Belki biraz bi tık dışına yapmışızdır ama bizzat görmüş olduğumuz bir şey yok. Ben sadece bu çalışmalarını işte o sosyal destekleme projesi grubunda gördüm. Yani bölümde pek bir şey yok. Mühendislik fakültesinde ne bileyim bir yürüme engelli için merdivenlerden çıkabileceği bir alan yok. Ya benim görmüş olduğum bir şey yok engellilikle ilgili.	Çok bir düzenleme yok
SÖ40-21	Benimle ilgili hiçbir çalışma olmadı. Ama zaten dediğim gibi benimle ilgili bir çalışma olmasını da ben hani gerek görmüyorum kronik hastalık olduğu için. Hani bedensel ya da zihinsel bir engelim olmadığı için diğer öğrencilerle aynı şekilde aynı dershanede işte aynı sınıfta ders görüp aynı sınavlara girme şeyinde olduğum için gerek görmedim. Olmadı da yani üniversitede de olmadı.	Çok bir düzenleme yok

SONUÇ VE TARTIŞMALAR

4.1. Bedensel Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Bedensel engelli katılımcıların kariyer seçiminde etkili olan faktörler aile yönlendirmesi ve ilgi duyduğu alan ve engeli için sorun oluşturmama olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda katılımcıların öncelikle profesyonel bir yardıma atıfta bulunmadıkları gözlenmiştir. Kariyer seçiminde bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçları ile yeterlilikleri önemli olsa bile bu konuda uzman kişilerden destek almasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği göz önüne alındığında katılımcıların hem kariyer seçiminde hem de kariyerlerini devam ettirirken profesyonel desteğe ihtiyaçları olduğu söylenebilir ki engelli olmanın kariyerinde sorun oluşturmasıyla ilgili olarak iki katılımcının bireysel tutumlardan kaynaklı soruna atıfta bulunmaları buna işaret etmektedir. Ayrıca katılımcılardan ikisinin de benzer şekilde meslek sürecinde bazı sorunlara atıfta bulunmaları bedensel engelli katılımcıların kariyer öncesi ve sürecinde danışmanlığa ihtiyaçları olduğunu göstermesi yönünden önemlidir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus bedensel engelli katılımcıların kadın olmanın kariyer seçimi ve kariyer sürecinde bir sorun oluşturmadığını oluştursa da dolaylı olarak bunun etkili olmuş olabileceğine ilişkin vurgularıdır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolünün etkisinden ziyade engel durumunun kariyerde etkili olduğu söylenebilir. Bedensel engelli bireyler kariyer gelişiminde çevrenin olumlu bir rolü olduğunu beyan etmişlerdir. Tören (2014)'ün engelli kadınların işe girişin önündeki bireysel engeller arasında eğitim ve aile faktörünün de engelli kadınların işe girişini etkilediğine ilişkin bulgusu bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Bedensel engelli katılımcılar genel olarak kariyer gelişimlerinde ve meslek seçiminde kolaylaştırıcı faktör olarak aile, çevre ve öğretmenler ile yaşanan deneyimler ve kadın olma gibi birey temelli faktörlere atıfta bulunmuşlardır. Patton ve Clark (2014: 1) özel gereksinimli genç yetişkinlerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli bilgi, beceri ve desteği çeşitli yollarla edinebildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca onlar, çoğu kez ailelerinin bu bireylerin neleri yapabilmesi gerektiğinin ve neler yapabilecekleri konusunda kaynak olduklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular da bunu doğrular niteliktedir. Güloğlu (2017)'nin Türkiye'de engelliliği ve politikasını "muhtaç olan yardım ve güçlü aile

bağları" alt sosyo-kültürel değerleri ile AB'ye uyum ve BM EHİS'in uygulanma sürecinde "insan hakları ve ayrımcılığı önleme" üst sosyo-kültürel değerleri birlikte şekillendiğine ilişkin bulgusu da bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Katılımcıların genel olarak görüşleri incelendiğinde çeşitli ön yargılarla doğrudan veya dolaylı olarak karşılaştıkları fakat bunun mobbing tarzında ifade edilebilecek düzeyde çokta gerçekleşmediği görülmektedir.Yapılan araştırmalar (Reynolds 1997; Duckworth, 1988; akt. Talaslıoğlu, 2011) da engelli bireyin iş hayatında ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Aynı araştırmalara göre; işe alım sürecinden sonra birçok engelli birey olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Burcu (2007)'nun çalışan engelliler üzerine yaptığı bir araştırmada, örneklem grubuna "iş yerinde sorun yaşıyor musunuz?" sorusu sorulmakta ve örneklemin %29'unun sorun yaşadığını ifade ettiği görülmektedir. İşyerinde yaşanan sorunların başında %47,5 oranında iş ortamının/işe ulaşımın fiziki olarak uygun olmadığı görülmektedir. İş arkadaşları ve yöneticisi tarafından kabullenilmeme %22,1 oranında işyerinde en sık yaşanan sorun olarak gösterilmektedir.Bu bulgular bu yönden araştırma bulgularını doğrulamaktadır. Tören (2014)'ün engelli kadınların engel çeşitlerine göre işe geliş gidişlerde problemleri olarak kaldırımların düzgün olmayışı, sarı yolların eksikliği, asansör ve rampa eksikliği, otobüs ve ışıklarda sesli sistemlerin olmayışı veya çalışmaması gibi eksikliklere ilişkin tespiti de bu çalışmayı doğrulamaktadır.

Katılımcıların engellerinin kolaylaştırılması ve ön yargılar bağlamında sistem veya çeşitli kurumlar yerine bireylere atıfta bulunmaları kendisini engelleme ile ilgili düzenlemeler konusunda da göstermektedir. Bu bağlamda bakıldığında, katılımcıların düzenlemelerin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer durumun yardım noktasında da daha çok bireysel veya aile, kariyer gibi desteklere vurgu yapmasında da görüldüğü söylenebilir. Aynı şekilde çalıştıkları veya eğitim gördükleri kurumlarda da engelleriye ilgili uyarlamaların yetersiz olduğuna vurgu yapıldığı görülmektedir.Yılmaz (2004)'ün engellilere yönelik politikaların ve düzenlemelerin bulunmadığı, engelli çalışanlarında çalışma hayatına ilişkin beklentileriyle ilgili bilinçli olmadıklarına ilişkin yaptığı çalışmanın bulguları da bu çalışmayı desteklemektedir.Tören (2014)'ün engelli kadınlarını işe gelmede erişebilirlik sorunu yaşadıkları, niteliksiz veya iş yükünün fazla olduğu işlerde yer

aldıkları, iş yerinde üstleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin zayıf olduğu, materyal eksiklikleriyle karşılaştıkları, seçim sınav hizmetleri gibi konularda dışlandıkları sonucuna vardığı çalışma bulguları da bu çalışmayı bu açıdan desteklemektedir. Karakuyu (2017)'nin engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki sorunları adlı 8 engelli birey ile yaptığı çalışmanın engellilerin sorunlarının ulaşım konusundaki fiziki düzenlemeler, ön yargı ve fazla korumacı davranma şeklindeki bulguları da bu çalışmayı bu yönden desteklemektedir. Güvenç (2014)'ün belediyelerde çalışan engelli bireylerin kendilerine uygun iş verilmesi konusunda olumlu ifadeler kullanmasına karşılık, çalışma ortamının kendileri için uygun dizayn edilmesi hususunda kararsız kalmaları ile ilgili çalışma bulguları da bu noktada bu çalışmayı desteklemektedir. Son olarak katılımcıların genel olarak işini sevdiği için engelli olmasalardı başka bir kariyer seçmeyi düşünmediği ve çoğunun akademik kariyer yapmayı veya kendini geliştirmek istediği tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle katılımcıların kariyerinden memnun oldukları ve akademik olarak kendilerini geliştirmek istedikleri söylenebilir. Eren (2010)'un engellilerin çalıştıkları işlerde kendilerini başarılı gördükleri, yaptıkları işten memnun oldukları, çoğunlukla iş uyumunda zorlanmadıkları, engelli çalışanların yaptıkları işlerle ilgili bir özel eğitim aldıklarını ifade ettiği çalışmanın bulguları da bu çalışmayı desteklemektedir.

4.2. Görme Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Görme engelli katılımcıların kariyer seçiminde etkili olan faktörlerin ilgi duyduğu alan ve engeli için sorun oluşturmama şeklinde olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda katılımcıların öncelikle profesyonel bir yardıma atıfta bulunmadıkları gözlenmiştir. Kariyer seçiminde bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçları ile yeterlilikleri önemli olsa bile bu konuda uzman kişilerden destek almasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği söylenebilir. Engelli olma bazı katılımcılarda sorun oluşturmaktayken bazılarında kariyer alanında sorun oluşturduğu gözlenmiştir. Ayrıca katılımcılardan ikisinin de benzer şekilde meslek sürecinde bazı sorunlara atıfta bulunmaları görme engelli katılımcıların kariyer öncesi ve sürecinde danışmanlığa ihtiyaçları olduğunu göstermesi yönünden önemlidir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus üç katılımcının bu konuda kadın olmanın bir sorun oluşturmadığı için ise engelli kadın olmaktan çok engellilik kısmen sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda

toplumsal cinsiyet rolünün etkisinden ziyade engel durumunun kariyerde etkili olduğu söylenebilir. Görme engelli bireyler kariyer gelişiminde çevrenin hem olumlu hem de olumsuz bir rolü olduğunu beyan etmişlerdir ki bu bağlamda bedensel engellilerden farklılaşmaktadırlar. Yapılan araştırmalar (Reynolds 1997; Duckworth, 1988 akt. Talashoğlu, 2011) da engelli bireyin iş hayatında ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Aynı araştırmalara göre; işe alım sürecinden sonra birçok engelli birey olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Burcu (2007)'nin çalışan engelliler üzerine yaptığı bir araştırmada, örneklem grubuna “iş yerinde sorun yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmakta ve örneklemin %29'unun sorun yaşadığını ifade ettiği görülmektedir. İşyerinde yaşanan sorunların başında %47,5 oranında iş ortamının/işe ulaşımın fiziki olarak uygun olmadığı görülmektedir. İş arkadaşları ve yöneticisi tarafından kabullenilmeme %22,1 oranında işyerinde en sık yaşanan sorun olarak gösterilmektedir. Bu bulgular bu yönden araştırma bulgularını doğrulamaktadır.

Görme engelli katılımcıların kariyer gelişimlerinde ve meslek seçiminde kolaylaştırıcı faktör olarak kendi bireysel çabaları, arkadaşlar ve öğretmenler olarak birey temelli ve kısmen eğitim ve belediye çabaları olarak kurum temelli ifadelerde buldukları görülmüştür. Katılımcıların genel olarak görüşleri incelendiğinde çeşitli ön yargılarla doğrudan veya dolaylı olarak karşılaştıkları görülmektedir. Katılımcıların engellerinin kolaylaştırılması ve ön yargılar bağlamında genel olarak teknolojinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan gelişmelere vurgu yaptıkları görülmüştür. Yılmaz (2004)'ün engellilere yönelik politikaların ve düzenlemelerin bulunmadığı, engelli çalışanlarında çalışma hayatına ilişkin beklentileriyle ilgili bilinçli olmadıklarına ilişkin çalışmanın bulguları bu çalışmayı desteklemektedir. Tören (2014)'ün engelli kadınların işe gelmede erişebilirlik sorunu yaşadıkları, nitelsiz veya iş yükünün fazla olduğu işlerde yer aldıkları, iş yerinde üstleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin zayıf olduğu, materyal eksiklikleriyle karşılaştıkları, seçim sınav hizmetleri gibi konularda dışlandıkları sonucuna ulaştığı çalışma bulguları da bu çalışmayı bu açıdan desteklemektedir. Karakuyu (2017)'nin engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki sorunları adlı 8 engelli birey ile yaptığı çalışmada engellilerin sorunlarının ulaşım konusundaki fiziki düzenlemeler, ön yargı ve fazla korumacı davranma konuları ile ilgili çalışma bulguları da bu çalışmayı bu yönden desteklemektedir. Güvenç (2014)'ün belediyelerde çalışan

engelli bireylerin kendilerine uygun iş verilmesi konusunda olumlu ifadeler kullanmasına karşılık, çalışma ortamının kendileri için uygun dizayn edilmesi hususunda kararsız kalmaları da bu bağlamda bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bu sonuçtan hareketle katılımcıların düzenlemelerin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer durumun yardım noktasında da daha çok toplumsal farkındalık ve çeşitli eğitsel düzenlemelere vurgu yapıldığı görülmüştür. Aynı şekilde çalıştıkları veya eğitim gördükleri kurumlarda da engelleriyle ilgili uyarlamaların yetersiz olduğuna gelişmelerin daha çok teknolojik gelişmelere paralel ortaya çıkan değişimler olarak algılandığı görülmüştür. Katılımcıların eğer engelli olmasalardı beşinin farklı bir alan seçeceğini belirttiği bir tanesinin ise bunu düşünme gereği duymadığı görülmüştür. Katılımcıların geleceğe dönük olarak genel olarak branş değiştirmeyi veya kişisel gelişimi tercih ettiği bir tanesinin akademik kariyer yapmayı hedeflediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların kariyerinden memnun olmadıkları ve geleceğe dönük olarak branş değiştirmeyi hedeflediği görülmüştür.

4.3. İşitme Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

İşitme engelli katılımcıların kariyer seçiminde etkili olan faktörlerin ise katılımcıların ilgi duydukları alan veya öğretmen veya aile desteği olduğu gözlenmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların öncelikle öğretmen yönlendirmesi haricinde kısmen profesyonel bir yardıma atıfta bulunmadıkları gözlenmiştir. Kariyer seçiminde bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçları ile yeterlilikleri önemli olsa bile bu konuda uzman kişilerden destek almasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği göz önüne alındığında katılımcıların kariyer danışmanlığına gereksinimleri olduğu söylenebilir. Katılımcıların kariyer seçimi engelleri açısından değerlendirildiğinde bir kısmının bir sorun yaşamazken bir kısmının etkilendiği bu noktada söylenebilir. Katılımcıların engelli bir kadın olmaktan çok engelliliğe atıfta buldukları bu noktada görülmüştür. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolünün etkisinden ziyade engel durumunun kariyerde etkili olduğu söylenebilir. İşitme engelli bireyler kariyer gelişiminde yakın çevrenin olumlu tepkisine vurgu yaparken uzak çevrenin ise olumsuz bir rolü olduğunu beyan etmişlerdir. Nasibov (2017)'nin katılımcıların %25'nin çalışma hayatına katılımının ailesi tarafından desteklenmediğine ilişkin

çalışma bulguları bu çalışmayı desteklemektedir. Yapılan araştırmalar (Reynolds 1997; Duckworth, 1988 akt. Talaslıoğlu, 2011) da engelli bireyin iş hayatında ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Aynı araştırmalara göre; işe alım sürecinden sonra birçok engelli birey olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Burcu (2007)'nin çalışan engelliler üzerine yaptığı bir araştırmada, örneklem grubuna “iş yerinde sorun yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmakta ve örneklemin %29'unun sorun yaşadığını ifade ettiği görülmektedir. İşyerinde yaşanan sorunların başında %47,5 oranında iş ortamının/işe ulaşımın fiziki olarak uygun olmadığı görülmektedir. İş arkadaşları ve yöneticisi tarafından kabullenilmeme %22,1 oranında işyerinde en sık yaşanan sorun olarak gösterilmektedir. Bu bulgular bu yönden araştırma bulgularını doğrulamaktadır.

İşitme engelli katılımcıların kariyer gelişimlerinde ve meslek seçiminde kolaylaştırıcı faktör olarak kendi bireysel çabaları ve çevresel destek olarak birey temelli ve teknolojik destek olarak teknoloji temelli ifadelerde buldukları görülmüştür. Katılımcıların genel olarak görüşleri incelendiğinde hem iş hem eğitim hayatında çeşitli ön yargılarla doğrudan veya dolaylı olarak karşılaştıkları görülmektedir. Katılımcıların engellerinin kolaylaştırılması ve ön yargılar bağlamında genel olarak teknolojinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan gelişmelere vurgu yaptıkları bunun dışında bir düzenleme olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında, katılımcıların düzenlemelerin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer durumun yardım noktasında da daha çok eğitsel yardım olduğu görülmüştür. Aynı şekilde çalıştıkları veya eğitim gördükleri kurumlarda da engelleriyle ilgili uyarlamaların yetersiz olduğuna gelişmelerin daha çok çevresel düzenlemelere atıfta buldukları görülmüştür. Yılmaz (2004)'ün engellilere yönelik politikaların ve düzenlemelerin bulunmadığı, engelli çalışanlarında çalışma hayatına ilişkin beklentileriyle ilgili bilinçli olmadıklarına ilişkin çalışma bulgularının bu çalışmayı desteklediği görülmüştür. Tören (2014)'ün engelli kadınların işe gelmede erişilebilirlik sorunu yaşadıkları, niteliksiz veya iş yükünün fazla olduğu işlerde yer aldıkları, iş yerinde üstleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin zayıf olduğu, materyal eksiklikleriyle karşılaştıkları, seçim sınav hizmetleri gibi konularda dışlandıkları sonucuna ulaştığı çalışma bulguları da bu çalışmayı bu açıdan desteklemektedir. Karakuyu (2017)'nin engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki sorunları adlı 8 engelli birey ile yaptığı

çalışmanın bulguları da bu çalışmayı bu yönden desteklemektedir. Güvenç (2014)'ün belediyelerde çalışan engelli bireylerin kendilerine uygun iş verilmesi konusunda olumlu ifadeler kullanmasına karşılık, çalışma ortamının kendileri için uygun dizayn edilmesi hususunda kararsız kalmaları ile ilgili çalışmanın bulguları da bu noktada bu çalışmayı desteklemektedir. Katılımcılardan yarısiengeli olmasa aynı bölümü tercih edeceğini söylerken diğer yarısı ise farklı bir meslek tercih edeceğini vurgulamıştır. Katılımcıların dördü ayrıca geleceğe dönük olarak kendilerini kariyerinde daha çok geliştirmek istediğini söylerken iki tanesinin böyle bir amacı olmadığını iki tanesinin ise akademik olarak da ilerlemek istediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların yarısının kariyerinden memnun olurken diğer yarısının olmadığı ve dördünün akademik veya meslek açısından kendini geliştirmek istediği tespit edilmiştir. Eren (2010)'un engellilerin işte kendini başarılı gördükleri, yaptıkları işte memnun oldukları, çoğunlukla iş uyumunda zorlanmadıkları, engelli çalışanlar yaptıkları işlerle ilgili bir özel eğitim aldıklarını ifade ettiklerine ilişkin çalışma bulgusu da bu çalışmayı kısmen desteklemektedir.

4.4. Süreğen Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Süreğen engelli katılımcıların da kariyer seçiminde etkili olan faktörler olarak ilgi duydukları alan veya alan özellikleri veya engelinin etken olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcıların öncelikle aile yönlendirmesi haricinde kısmen profesyonel bir yardıma atıfta bulunmadıkları gözlenmiştir. Güloğlu (2017)'nin Türkiye'de engelliliği ve politikasını "muhtaç olan yardım ve güçlü aile bağları" alt sosyo-kültürel değerleri ile AB'ye uyum ve BM EHİS'in uygulanma sürecinde "insan hakları ve ayrımcılığı önleme" üst sosyo-kültürel değerleri birlikte şekillendiğine ilişkin çalışmanın bulguları bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Kariyer seçiminde bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçları ile yeterlilikleri önemli olsa bile bu konuda uzman kişilerden destek almasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği göz önüne alındığında katılımcıların kariyer danışmanlığına gereksinimleri olduğu söylenebilir. Katılımcıların kariyer seçimi bağlamında engelleri açısından çoğunun kariyer seçimine etkilemesine vurgu yaptığı bu noktada söylenebilir. Katılımcıların diğer engelli katılımcılarda olduğu gibi engelli bir kadın olmaktan çok engelliliğe atıfta buldukları görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle toplumsal cinsiyet rolünün

etkisinden ziyade engel durumunun kariyerde etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda engellilerin çalışma yaşamını etkileyen sorunlar yalnızca işyeri ve işten kaynaklanmamaktadır. İşyerinden çıktıkları andan itibaren karşılaştıkları sosyal ve çevresel engeller, çalışma hayatında etkin olamama sebeplerindedir (Köksal, 2010: 60). Süreğen engelli bireyler kariyer gelişiminde yakın çevrenin ve öğretmenlerin olumlu tepkisine vurgu yaparken uzak çevrenin ise olumsuz bir rolü olduğunu beyan etmişlerdir. Nasibov (2017)'nin katılımcıların %25'nin çalışma hayatına katılımının ailesi tarafından desteklenmediğine ilişkin çalışma bulguları bu çalışmayı desteklemektedir. Katılımcıların bu bağlamda kariyer gelişimlerinde ve meslek seçiminde kolaylaştırıcı faktör olarak kendi engelli olmaları sayesinde daha kolay iş bulma ve kariyer seçme ifadelerinde buldukları görülmüştür. Katılımcıların genel olarak görüşleri incelendiğinde hem iş hem eğitim hayatında çeşitli ön yargılarla doğrudan veya dolaylı olarak karşılaştıkları ve kendilerinde ayrıca kendi engellerine dönük ön yargıları olduğunu vurguladıkları görülmektedir. Yapılan araştırmalar (Reynolds 1997; Duckworth, 1988; akt. Talaslıoğlu, 2011) da engelli bireyin iş hayatında ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Aynı araştırmalara göre; işe alım sürecinden sonra birçok engelli birey olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Burcu (2007)'nin çalışan engelliler üzerine yaptığı çalışmanın sonuçları da bu araştırma bulgularını doğrulamaktadır. Yılmaz (2004)'ün engellilere yönelik politikaların ve düzenlemelerin bulunmadığı, engelli çalışanlarında çalışma hayatına ilişkin beklentileriyle ilgili bilinçli olmadıklarına ilişkin çalışma bulguları da bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Tören (2014)'ün engelli kadınların işe gelmede erişebilirlikle ilgili çalışma sonuçları ile Karakuyu (2017)'nin engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki sorunları adlı çalışma sonuçları da bu çalışmayı bu yönden desteklemektedir. Yine Güvenç (2014)'ün belediyelerde çalışan engelli bireylerin kendilerine uygun iş verilmesi konusundaki çalışma bulguları da bu çalışmanın bulgularını bu noktada desteklemektedir. Katılımcıların engellerinin kolaylaştırılması ve ön yargılar konusunda genel olarak mesleki yaşamlarına dönük düzenleme olmadığına kısmen eğitim sürecinde olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında, katılımcıların düzenlemelerin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer durumun yardım noktasında da bazı katılımcıların yardıma ihtiyaçları olmadığını vurguladığı bazılarının ise bireysel veya teknolojik yardıma atıfta bulunduğu görülmüştür. Aynı şekilde çalıştıkları veya eğitim gördükleri kurumlarda da engellerine ilgili uyarlamaların yetersiz olduğuna

gelişmelerin daha çok diğer engellilere dönük düzenlemelere atıfta buldukları görülmüştür. Bu bağlamda iş hayatına katılmalarında çevresel etmenlerin düzenlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Özürlü birey çalıştığı iş yerinde hareket engeliyle karşılaşmamalıdır ki işinde ondan beklenen verimi verebilsin (Alvar, 2014).Katılımcıların dördü engelli olmasaydılar farklı bir meslek seçecekleri iki tanesinin ise seçmeyeceği tespit edilmiştir. Katılımcıların üçü kariyer hedefi olarak mesleğinde ilerlemek isterken üçü mesleğini yapmak istediğini vurgulamıştır. Katılımcıların bir kısmının kariyer seçiminden memnun değilken diğer bir kısmının memnun olduğu yarısının mesleğinde ilerlemek isterken diğer yarısının mesleğinde devam etmek istediği bu noktada söylenebilir. Eren (2010)'un engellilerin işte kendini başarılı gördükleri, yaptıkları işte memnun oldukları, çoğunlukla iş uyumunda zorlanmadıkları, engelli çalışanlar yaptıkları işlerle ilgili bir özel eğitim aldıklarını ifade ettiklerine ilişkin bulgusu bu bağlamda bu çalışmayı kısmen desteklemektedir.

ÖNERİLER

5.1. Gelecek Çalışmalara Dönük Öneriler

- Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılacak çalışmalarda açık uçlu sorularla görüşme tekniği kullanılarak daha derinlemesine bir çalışma yapılabilir.
- Farklı deneysel desenlerle katılımcıların sorunlarına dönük farkındalığı artıracak etkili eğitim programları hazırlanabilir.
- Eylem araştırmalarıyla hem katılımcıların sorunlarını tespiti hem de bu sorunların çözümüne dönük çalışmalar ortaya konulabilir.
- Engelli kadın ve erkeklere dönük kariyer çalışmaları yapılabilir.
- Her engel grubuna yönelik kariyer çalışmaları gerçekleştirilebilir.
- Disiplinler arası kesişimler kullanılarak toplumsal cinsiyet bağlamında engelli kadınların sorunlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Toplumsal cinsiyet bağlamında engelli çalışmaları artırılabilir.

5.2 Araştırmanın Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Engelli bireylerin kariyer gelişimlerinde profesyonel destek sağlanmalı ve bu konuda farkındalıkları artırılmalıdır. Engelli bireylerin eğitsel ve toplumsal ihtiyaçlarına dönük ihtiyaç analizi yapılmalı ve buna göre eğitsel ve toplumsal çalışmalar yapılmalıdır. Engellilerin yaşadıkları sorunlara dönük toplumda farkındalığı artıracak çalışmalar yapılmalıdır. Engellilerin sadece bireysel destekle sınırlı bir şekilde ayakta durmalarının ötesinde toplumsal ve hukuksal açıdan da kendi kendilerine yetebilecekleri şart ve ortamlar sağlanmalıdır. Engelli çalışanların yapabileceği işler, çalışma hayatındaki verimlilikleri, performansları, mesleki beceri ve yetenekleri konusunda işverenlerin farkındalığını artırmak için hizmet içi eğitim programları, seminerler düzenlenmelidir.

Alanda yapılan çalışmalar engellilerin istihdamı konusunda temel eksikliğin kariyer danışmanlığı boyutunda olduğunu göstermektedir. O da sadece engellilere yönelik bir iş ve meslek araştırmasının yapılması, hangi engel türünün hangi meslekleri ifa etmede elverişli olduğu, o mesleklerin standartlarının neler olması

gerektiği, o mesleki eğitilere nerelerde ne şekilde gidebilecekleri gibi temel kuralların belirlenmesi gerektiğidir.

Newton, Olson ve Horner (1995: 390), özel gereksinimli bireylerin iş edinmede, ev ve toplumsal yaşam dzenlemelerinde önemli gúçlüklerle karşılaşmalarının nedeninin bu bireylerin gerekli destek hizmetlerinden yararlanamaması olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun da bu bireylerin iş yaşamına girerek toplumsal yaşama başarılı bir geçişin yapabilmemesinin ancak Bireyselleřtirilmiř Geçiş Planlarının (BGP) hazırlanmasıyla mümkün olacağı söylenebilir (akt. Yakaboylu, 2016: 4).

Bu bağlamda engellilerin kariyer gelişimleri için şu öneriler de bulunulabilir:

- Engellilerin kariyerlerine ilişkin dzenlemeler yapılabilir ve destek sağlanabilir.
- Engellilere diğer uzmanlık alanına sahip gruplarla etkin çalışma olanağı verilebilir.
- Resmi ve gayri resmi kariyer destek mekanizmaları oluşturulabilir.
- Tüm yöneticilerin engellilere yönelik etkin bir kariyer desteği vermesi sağlanabilir.
- Kariyer merkezlerinin engellilik alanında çalışmalar yürütmeleri sağlanabilir.
- Engelli bireylere yönelik bilimsel kariyer çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akardere, S. S. (2005).*İşverenlerin engelli çalışanlara yönelik tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Akkaya, S. (2002).*Türkiye'de İnsan Kaynakları Açısından Sakatlık ve Sakatların İstihdamı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Aktaş, B. Ç. (2013). *Ortaöğretimde Uluslararası Bakalorya Programı ile ulusal programdaki anadil öğretimi derslerinin eleştirel düşünme becerileri açısından karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.
- Alvar, B. (2014).*Isparta'da engelli istihdamı ve sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (2.Baskı). Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Bakkaloğlu, H. (2008). Preschool transitionskillsassessmentscale: itsdevelopment, validityandreliabilitystudies. Ankara University, *Journal of Faculty of EducationalSciences*, 41(2), 273-291.
- Başar, M. Ç. (2010). Özel gereksinimi olan bireylerin okul hayatından iş hayatına geçiş becerilerinin anne-baba görüşlerine göre belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Bostancı, H. (2014).*Kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programının 7. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine olan etkisinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Burcu, E., (2007), *Türkiye'de Özürlü Birey Olma Temel Sosyolojik ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Can, A. (2012).*İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19

- Canik, H. (2016).*İkinci kariyer seçimlerinde etkili olan bireysel, ekonomik ve toplumsal faktörlerin analizi: Ankara ili örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Cavkaytar, A. Diken, H., İ.(2012). *Özel Eğitim 1 Özel Eğitim ve Özel Eğitim Gerektirenler*(1.Baskı) Ankara: Vize Yayıncılık
- Cohen, C., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. Routledge: London.
- Çağlar, D. (1979). *Geri zekâlı çocuklar ve eğitimleri*, Ankara Üniversitesi, (Genişletilmiş 2.baskı). Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Çakmak, N. M. (2006). *Türk Kamu Hukuku Açısından Engellilerin Hukuki Statüsü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çarkçı, Ş. (2011). *Engellilerin mesleki eğitim ve istihdamı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, B. S. (2011).*Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Demirci, M. E. (2005). *Homeros'tan Aşık Veysel'e tarihte ve toplum yaşamında körler (Bilgelik mi çaresizlik mi?)*. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Dölek, N. (2008). *Kariyer Geliştirme Kuramları*. Ragıp Özyürek (Editör). Kariyer Yolculuğu. Ses Reklam İletişim Hizmetleri: Ankara.
- Gelen, İ. (2007). *Bilimsel araştırmalarda veri toplama araçları*. D. Ekiz (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemler içinde (126-159). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Gibson, R. L. ve Mitchell, M. H. (1999). *Introduction to Counseling and Guidance (Fifth Edition)*. PrenticeHall International, New Jersey.
- Güloğlu, F. K. (2017).*Kesişimsel yaklaşımla engellilik ve toplumsal cinsiyet (Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye karşılaştırması)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19

- Güvenç, S. Engin. (2014). Belediyelerde Engelli Personel İstihdamı, Sorunları Ve Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hirsh, W. (2007). “Career Development in Employing Organizations: Practices and Challenges from a UK Perspective”, Guidance for Workforce Development Conference, held by CEDEFOP in Thessaloniki.
- Karacan-Özdemir, N. (2016). *The factors contribute to career adaptability of high school students*. Yayınlanmamış doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Karakuyu, A.(2017). Engelli bireylerin bakışıyla çalışma ve günlük hayattaki engelli sorunları. *Kesit Akademi Dergisi*,3(12),674-685
- Karasar N. (1999), Bilimsel Araştırma Yöntemi , Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, A. (2018).Kariyer gelişim sürecinin örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti üzerine etkisinin yapısal eşitlik modellemesi ile test edilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Kaya, Ç. (2017). Otel işletmelerinde istihdam edilen engelli bireylerin iş yaşamına ilişkin algıladıkları sorunlar: Antalya örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Köksal, A. (2010).*Türkiye'de engelli istihdamı ve bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Köksal, A., (2010), Türkiye'de Engelli İstihdamı ve Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Krumboltz, J. D. (1991). Manual for the Career Beliefs Inventory. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Krumboltz, J.C.; Mitchell, A.; Gelatt, H.G. (1975). Applications of Social Learning Theory of Career Selection. Focus on Guidance. 8, 1-16.
- Kutlu, N. (2012).*Ortopedik engelli çalışan kadın giyimi üzerine yeni tasarım ve ürün geliştirme odaklı bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19

- Kuzgun, Y. (2013). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı (4.Baskı) Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti, Ankara.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis. Thousand Oaks, CA:Sage
- Murat, M.H. (2018). Üstün yetenekli ergenlerin kariyer uyum yetenekleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Nasibov, D. (2017).Çalışma yaşamında engelli kadın olmak: Alanya örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Nur Çelik, F. (2018).Ortaokul öğrencilerinde kariyer gelişiminin bazı değişkenlere göre incelenmesi: Ankara Gölbaşı örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Ölmezoglu, N. İ. Çalışma yaşamında engelliler: Gümüşhane ili engelli istihdamına ilişkin emek arz yönlü bir araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Özyürek, M. (2000). Tutumlar ve engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi. Ankara: Karatepe Yayınları
- Özyürek, R. (2011). *Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar. İçinde:* Binnur Yeşilyaprak (ed.). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya, (219-271). Pegem Akademi: Ankara.
- Özyürek, R. (2013). Kariyer psikolojik danışmanlığı, çocuklar için kariyer rehberliği ve uygulamaları. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Patton, J.R. ve Clark, G. M. (2014). *Transitionplanninginventory*. (2. Baskı). Austin, Texas: PRO.ED.
- Sert, O. (2018). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılmasına ilişkin özel eğitim öğretmenlerinin görüş ve önerilerinin belirlenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19

- Sert, Ş. (2015). Stratejik liderlik - Çağ ve Nema Öğretim İşletmeleri A. Ş. Genel Müdürlüğü stratejik liderlik uygulamaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Super, D. E. (1981). A developmental theory: Implementing a self-concept. In D. H. Montross & C. J. Shinkman (Eds.), *Career Development in the 1980s: Theory and Practice* (pp. 192-234). San-Francisco: Jossey-Bass
- Şahin, M. (2001). *Türkiye’de sakatların çalışma hayatındaki sorunları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şengün, G. (2013). Lise Öğrencilerinin Alan Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Şişman, Y.-Kocabaş, F.-Yazıcı, B., (2011), *Özürülülerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Türkiye’de Bu Bağlamda Uygulanan Sosyal Politikaların Genel Bir Değerlendirmesi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Talashioğlu, P. (2011). Çalışan engellilerin sahip oldukları denetim odağıyla iş hayatında yaşadıkları stres ve anksiyete ile başa çıkmaları arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Tekfidan, K. (2018). *Bir fenomenoloji çalışması: fizik eğitiminde etkinliklerle zenginleştirilmiş bilim tarihi öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Tören, Z. (2014). *Kamuda çalışan engelli kadınların problemleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Üzümcü, B. (2019). Bilgi işlemsel düşünme becerisine yönelik program tasarımının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Yakaboylu, G. C. (2016). Özel gereksinimli öğrenciler için yetişkinliğe geçiş becerileri ölçme aracının geliştirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Yalın Yaman, D. (2014). *A study on career indecision of 11th and 12th grade students: testing gender, career beliefs, academic self-efficacy and problem*

- solvingskillsthroughpathanalysis* , Unpublished Doctoral Dissertation,
<https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Yayla, A. (2011).*İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
<https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.
Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, H. (2017).*Mobil öğrenme: Meslek yüksekokullarında bilginin yeniden yapılandırılması üzerine bir durum çalışması*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.05.19
- Yılmaz, Z. (2004). Çalışan özürümlerinin iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve bunları etkileyen etmenler. *Öz-Veri Dergisi*, I(2),193-195.
- Yin, R. K. (2009). *Case studyresearch: Design andmethods*. Sage Publications. 4th Edition
- Zunker, V. G. (2002). *Careercounseling: Appliedconcepts of life planning*, Brooks/Cole Publishing Company. California.

EK-1

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
29.11.2017	11	2017/ 226-271

KARAR NO: 2017 – 253
Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet Tayfur ARSLAN' ın “Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmaları okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet Tayfur ARSLAN' ın “Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmalarının kabulüne oybirliği ile karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR.

EK-2

Gönüllü Katılımcı Beyan Formu

Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam eden Ahmet Tayfur ARSLAN tarafından Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT danışmanlığında yürütülen “Engelli Kadınların Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörlerin ve Kariyer Hedeflerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında amaç, bedensel, görme, işitme, süregen engelli çalışan ve öğrenci kadınların kariyer gelişimi ile ilgili sorunların ve kariyer beklentilerinin tespit edilmesidir.

Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak çalışan ve öğrenci engelli kadınların sorunları ortaya çıkarılacaktır. Araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçların engelli kadın çalışmaları alanına katkı sunması hedeflenmektedir. Bu bağlamda kişisel veriler de dahil olmak üzere elde edilen verilerin kopyasının üçüncü taraflarla paylaşılmayacağını ancak kişisel bilgilerin dışındaki verilerin bilimsel kongre, sempozyum, seminer vb. yerlerde kullanılabilir. Ayrıca çalışma esnasında alınan ses kayıtlarının araştırmacı tarafından güvenli bir ortamda saklanarak 5 yıl sonunda imha edileceğini, bu çalışmaya katılımın gönüllülük beyanına dayandığını, çalışmada katılımcıların kendilerini rahatsız hissettikleri bir durumda çalışmadan ayrılacakları ve katılımcıların diledikleri takdirde araştırmanın kendileri ile ilgili olan bölümlerini ve ses kayıtlarını inceleyebilecekleri araştırmacı tarafından beyan edilmektedir.

Araştırmacı

Adı: Ahmet Tayfur ARSLAN

Telefon / E-posta: 0506 459 6110 / ahmettayfurarslan@gmail.com

“Yukarıda araştırmacı tarafından belirtilen hususları okudum, anladım ve bu doğrultuda adı geçen araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.”

Tarih:

Ad Soyad:

İmza:

EK-3

Görüşme Kılavuzu¹

Değerli katılımcı,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Kendimi tanıtmak sözlerime devam etmek istiyorum. İsmim, Ahmet Tayfur ARSLAN. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Sizinle yüksek lisans tez çalışmam kapsamında bir görüşme gerçekleştireceğim.

Çalışmamın amacı, engelli kadınların kariyer gelişimini etkileyen faktörlerin ve kariyer hedeflerinin incelenmesidir. Bu nedenle, öncelikle sizinle yapacağım görüşme hakkında bilgi vermek istiyorum. Araştırmada vereceğiniz cevaplar elde edilecek bilgilerin doğruluğuna bağlıdır, size soracağım soruların cevabını bir anda yazamayacağımdan dolayı görüşmeyi kayıt yapacağım. Ses kaydından dolayı rahatsızlık hissetmemeniz için de bir açıklama yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Etik Kurulu'ndan almış olduğum resmi izinle yapıyorum. Görüşme sırasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum.

Görüşme soruları size benim tarafımdan birinci sorudan başlayarak ve sırasıyla sorulacaktır. Sorulan soruyu anlayamadığınızda ya da sorunun tekrar sorulmasını isterseniz lütfen söyleyiniz. Sorulara vereceğiniz yanıtların açık ve anlaşılır olması araştırma için oldukça önemlidir. Soruları yanıtlarken günlük yaşantınızdan, iş yaşamınızdan, çalışmalarınızdan örnekler verebilirsiniz.

Yapacağım ses kaydını veri analizinde görev alacak araştırmacı dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı sizi herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum.

Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır. Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten Gönüllü Katılım Formu'nu karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Şimdiden yardım ve katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

¹ Bu görüşme kılavuzu Güngör (2018) ve Sert (2018)'ün geliştirdiği görüşme kılavuzları temel alınarak hazırlanmıştır.

Görüşmeye İlişkin Önemli Noktalar

- Yapacağımız görüşmede adınız etik kurallar gereği tamamen gizli tutulacak ve çalışmada isminiz hiçbir şekilde açıklanmayarak bunun yerine kod isimler kullanılacaktır.
- Görüşmeden elde edilecek veriler sadece araştırmaya konu olan bu yüksek lisans tezinde kullanılacaktır.
- Görüşmemiz yaklaşık 30-45 dk arasında sürecektir ve ayrıca ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır.

Ahmet Tayfur ARSLAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

EK-4

Kişisel Bilgi Formu

Demografik Bilgiler:

1. Yaş:
2. Engel türü:
3. Medeni durum:
4. Varsa çocuk sayısı:
5. Varsa eş çalışma durumu:
6. Çalışıyorsa kurumunuzdaki kadro unvanınız ve göreviniz:
7. Kaç yıldır çalışıyorsunuz?/ kaçınıcı sınıftasınız?
8. Engel oranınız yüzde kaç?
9. Öğrenim durumu:
10. Öğrenim hayatınız devam ediyor mu? (Atanıp çalışmayı bırakanlar)
11. Anne ve babanızın eğitim durumu:
12. Anne ve babanızın meslekleri:

EK-5

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Hangi bölümü seçeceğinize nasıl karar verdiniz? Engeliniz bu süreci nasıl etkiledi?
2. Engelli bir kadın olmanın meslek seçiminizde nasıl bir etkisi oldu?
3. Engelli bir birey olarak kariyer gelişiminizde ailenizin, öğretmenlerinizin, akrabalarınızın veya arkadaşlarınızın nasıl bir etkisi oldu?
4. Kariyer gelişiminizi ve meslek seçiminizi kolaylaştıran faktörler nelerdi?
5. Engelinizden dolayı meslek hayatınızda bir ön yargıyla (mobbing) karşılaştınız mı?

Eğer öğrenci ise engelinizden dolayı eğitim hayatınızda herhangi bir önyargıyla karşılaştınız mı?

6. Engelli olmasaydınız farklı bir meslek seçer miydiniz? Ve bu ne olurdu?
7. Engellilikle ilgili düzenlemeler öğreniminizi/ meslek hayatınızı nasıl etkiliyor? (erişilebilirlik)
8. Kendiniz için koyduğunuz kariyer hedefleriniz ve planlarınız neler?
9. Kariyeriniz ile ilgili ne tür veya ne gibi bir yardıma ihtiyaç duyuyorsunuz?
10. Bulduğunuz kurumda veya iş yerinizde/ üniversitenizde engelinizle ilgili uyarlamalar yapıldı mı /yapılmaya çalışıldı mı/ yapılıyor mu?

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Tayfur ARSLAN 20 Haziran 1987 tarihinde Samsun'un Çarşamba ilçesinde doğdu. Açıköğretim Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nden 2016 yılında mezun oldu. Mezuniyetinden bu yana Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Engelli Öğrenci Birim personeli olarak görev yapan ARSLAN, orta derecede İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanlarından olan sivil toplum çalışmalarında yer almaktadır. Bunlar içerisinde Samsun Engelliler Federasyonu Yönetim Kurulu üyeliği, Orta Karadeniz Engelliler Derneği genel sekreteri, Eğitimde Görme Engelliler Derneği Samsun il temsilcisi, engelli hakları izleme grubu üyesi gibi farklı kurumlarda engellilikle ilişkili saha ve bilimsel çalışmalar yapmaktadır.

E mail : ahmettayfurarslan@gmail.com

Telefon: 0506 459 61 10

Bildiriler / Yayınlar:

- 1) Müzik eğitimi gören görme engelli öğrencilerin alandaki problemlerinin saptanması
- 2) Samsun'daki toplu taşıma araçlarının erişilebilirliklerinin incelenmesi (görme engellilik örneği)
- 3) Üniversitelerde engellilik alanında çalışan öğrenci topluluklarının mevcut durum analizi